

KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE UĞURTAŞI KÖYÜ

UĞURTAŞI KÖYÜ
GÜMÜŞHANE, TRABZON İLİŞKİLERİ

Cahit KARAKULLUKÇU

**Kuruluşundan Günümüze
UĞURTAŞI KÖYÜ**

Hazırlayan
Cahit KARAKULLUKÇU

3. Baskı Ağustos 2023

Grafik Tasarım
Eminenur BALCI

Baskı
Seçil Ofset
100.Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi
4.Cadde No:77 Bağcılar - İstanbul
Tel:0212. 629 06 15
www.secilofset.com
info@secilofset.com

İçindekiler

Önsöz.....	7
Birinci Baskıya Başlarken.....	7
İkinci Baskıya Başlarken.....	8
Üçüncü Baskıya Başlarken.....	10
Giriş.....	13
Genel Bilgiler.....	16
Kuruluş ve Tarihçe.....	16
Belgelerle Uğurtaş.....	21
Osmanlı Nüfus Sayımları	24
İstavri Karyesi'nde Osmanlı Tahrir-İ Nüfus Defterleri	24
1905 Uğurtaş (İstavri) Osmanlı Nüfus Sayımının Analizi.....	26
Köye İlk Yerleşimler ve Yönetim Biçimleri.....	27
Cumhuriyet Sonrası ve Mübadele	33
Köyden Göçenler	33
İlk Tapu Kaydı Yapılanlar	37
Osmanlı Döneminde Vakıflar	38
Osmanlı Döneminde Hanlar	39
Osmanlı Dönemi Kiliseler.....	41
Osmanlı Dönemi Okullar.....	41
Osmanlı Dönemi Köprüler	42
Osmanlı Dönemi Su Değirmenleri	43
Osmanlı Dönemi Çeşmeler ve Su Kaynakları.....	43
Örmeza	44
Çoban Evi.....	44
Köy Camisi.....	45

Yaylalar	46
Sosyal Yaşam	47
Coğrafya, Sosyal Yaşam ve Turizm.....	47
Köyümüzde Meydana Gelen Doğal Afetler	52
Çocukluk Yıllarımda Köyde Yaşam (1950 Ve 1960’Lar).....	54
Kültür	64
Gümüşhane Yaylaları.....	64
Gümüşhane’de Gezilecek Görülecek Yerler	66
Gümüşhane Yayla Şenlikleri Takvimi	70
Trabzon Yayla Şenlikleri ve Tarihleri.....	70
Bilmeceler	73
Değişler	73
Maniler ve Atasözlerimiz.....	74
Yöresel Türküler (Kemençe).....	79
Yararlanılan Kaynaklar	82
İngilizce Versiyon (English Version)	83-153
Ekler	155-213
Soyağaçları.....	215-241
Çeşmeler	243-248
Çiçekler.....	249-264
Doğa.....	265-270
Eski Eşyalar	271-282
Eski Yerleşimler	283-288
Kiliseler	289-298
Kış	299-318
Köprüler.....	319-322
Yerleşimler	323-334
Dizin.....	335

Önsöz

BİRİNCİ BASKIYA BAŞLARKEN

1955 yılında, köyümüzün deyişiyle gazel ayında (30 Ekim) toprak damlı evimizde, ailenin sekizinci ve son çocuğu olarak dünyaya geldim. Babamın vefatından 5-6 ay önce, 1963 yılında Ankara'ya taşındık. İlkokuldan üniversiteye tüm eğitimimi Ankara'da tamamladım. Uğurtaş ile ilgili anılarım, çocukluk yıllarımın geçtiği ilk 7 yılda ve daha sonraları her yıl gittiğim sömestr tatillerinde oluştu. Anılarım sadece bu dönemle sınırlı değil elbette. Geçen 50 yıllık sürede, Uğurtaş'nda elektriğin, telefonun ve televizyonun olmadığı; gaz lambasını, bataryalı telefonu ve kara sabanı kullandığımız yılların anılarını biriktirdim zihnimde. Köyümüzde bugün teknolojinin son imkânlarından istifade etmek mümkün. Gittiğim her sömestr tatilinde, köy büyükleriyle yapılan sohbetlerde Uğurtaş tarihi ve sülalelerle ilgili sorular sorarak bilgi toplamaya çalıştım.

Uğurtaş yüzlerce yıllık geçmişinde iki, üç bin kişilik kozmopolit yapısıyla, muhtelif kültürleri içerisinde barındırmış, ekonomik ve sosyal yaşamıyla oldukça hareketli bir yerleşim merkezi olmuşken, bugün oldukça sakin, fakat yeniden gelecek eski hareketli günlerini bekleyen bir köy konumundadır.

Hazırlamış olduğum bu kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde köy tarihi ve soyağaçları anlatılmakta, ikinci bölümde ise köyümüzde yaşamış ve yaşamakta olan insanlara ait anı fotoğrafları ile köy bitki varlığını gösteren bazı çiçek fotoğrafları bulunmaktadır.

Bu kitabı hazırlarken ulaşabildiğim bilgi ve belge sahibi herkesten faydalanmaya çalıştım. Buna rağmen, içeriğinde eksik ve hatalar olabilir. Bu baskıdan sonra gelebilecek düzeltme ve ilavelerle bir baskı daha yapma fırsatı elde etmiş oluruz. Yine bu kitabın hazırlanmasında ellerindeki belge ve bilgileriyle bana destek olan Orhan Karakullukçu, Sabahattin Sönmez, İsmet Moğol ve ağabeyim Yılmaz Karakullukçu ile diğer hemşehrilerime şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu bilgi ve belgelerin bilgisayar ortamına aktarılmasında emeğini esirgemeyen Yüksel Süzer'e katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tüm Uğurtaşlıları sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Cahit KARAKULLUKÇU

Aralık 2005, İstanbul

İKİNCİ BASKIYA BAŞLARKEN

Aradan geçen on beş yılda elde etmiş olduğum yeni belge ve bilgilerle tekrar karşınızdayım. Geçen bu süreçte köy tarihimizle ilgili daha fazla bilgi toplamaya çalıştım.

Bölgemizle alakalı 1835, 1838, 1839, 1840, 1841, 1844, 1846, 1848, 1850, 1851, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857 ve en kapsamlı olan 1905 tarihli Osmanlı dönemi temettuat ve nüfus defterlerini tercüme ettirerek soyağaçlarında güncellemeler yapmaya çalıştım. Osmanlı nüfus ve temettuat defterlerinde geçmişe gittikçe kayıtlarda bireysellik ön plana çıkmaktadır. Daha çok hangi hanede kimlerin yaşadığı ön plandadır. Bu sebeple kayıtlar arasında bir illiyet bağı kurmak zor olmaktadır. Kayıtlı kişinin kimin geçmişiyle ilgili olduğu ancak bu konuyu bilen bir yakını tarafından teşhis edilebilmektedir. Bu sebeptendir ki ben de soyağaçlarına illiyet bağı kurabildiklerimi aktarabildim.

Araştırmalarım gösterdi ki ulaşım imkânlarının gelişmediği 19. yüzyıl öncesinde köyümüz Trabzon-Gümüşhane-Bayburt güzergâhında bir istasyon olarak kullanılmaktaydı. Yollar, otomobillerin icat edilmediği yüzlerce hatta binlerce yıl önceden beri kağnı arabalarının gidebileceği yeterlilikte yapıldı. Bu yollarda hayvanların çektiği arabalar kullanılırdı. Ulaşım bazen kağnı arabalarıyla bazen da develerle yapıldı. Kervanların kullandığı bazı yollar daha önemli güzergâhlardı. Bugün kullanılan Zigana Geçidi, 1870'li yıllarda açılmıştır. Ondan önce kestirme olan dağ yolları kullanılmaktaydı.

Köyümüz, çevredeki gümüş madenlerinin işletildiği 1600-1850 yılları arası 1500-2000 nüfuslu tarihî bir yerleşimdir. Eskiye gittikçe köyümüzde yaşamış olan diğer etnik unsurlarla olan ilişkiler dönem dönem karşımıza sorun olarak çıkmaktadır. Bir başka deyişle ortak yaşamın sevinçlerini, hüznlerini, kavgalarını ve birlikteliğini kısacası ortak yaşam koşullarını değerlendirmemiz gerekiyor. Önceleri daha kolay ve sorunsuz olan ortak yaşam, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme süreciyle sorunlu bir hal almaya başlıyor. 1839 Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı, 1876 I. Meşrutiyet ve 1908 II. Meşrutiyet'in ilanı ile köyümüzde yaşayan diğer etnik kimlik ve dinlerle olan ilişkiler hep daha sorunlu hale gelmiştir. Tanzimat Fermanı ile devlet memuru ve yönetici olma hakkı, Islahat Fermanı ile askere gitme hakkı veya paralı askerlik (hem Müslim hem de gayrimüslimler için), din değiştirme hakkı (mutanassırlar için) verilmesi, var olan ilişkilerde iyileşme değil sürekli bir kötüye gidişi getirmiştir. Özellikle gayrimüslim azınlıkların Müslümanlara tanınan haklardan istifade edebilmek için Müslümanlığı daha sonra Hristiyanlara sağlanan haklardan faydalanabilmek için tekrar/yeniden Hristiyanlığı seçmeleri devamlı problem oluşturmıştır. Bu problemler özellikle Kfiros veya Klotzi denen gizli Hristiyanlarla Osmanlı, yani bizler arasında olmuştur. Her daim Hristiyan olanlarla daha az sorun yaşanmıştır. Kitabın ilerleyen bölümlerinde bu konularda daha detaylı bilgi verilecektir.

Hâlâ, özellikle soyağaçları konusunda eksik ve hatalar olabileceğinin farkındayım. Umarım benim veya bir başkası tarafından yapılacak yeni bir çalışma ile bu eksiklikler de tamamlanabilir.

Kitabımın ilk baskısından sonra, gezerek yaptığım yeni araştırmalar neticesinde, köyümüzün yürüyüş sporu için elverişli yerler arasında olduğunu fark ettim. Yapılacak yürüyüşlere Zega ya da Vazina gibi mevkilerin eklenmesiyle daha uzun parkurlar oluşturulabilir. Yapılacak bu yürüyüşler insanı hem fiziki hem de ruhî olarak daha sağlıklı hale getirecektir.

Araba yolları açılmadan Zigana Geçidi'ne yürüyerek gidilirdi. Ben de köyden Çetin Sönmez ve Ahmet Muz eşliğinde Ayamarina, Ayaser, Barmada Boğazı, Salih'in Kahvesi (Muzena-Atalar), Kurt Boğazı, Uzun Düzler, Alas'ın Düzü ve Kuzu Gölü güzergâhı üzerinden Zigana Geçidi'ne dört saat on beş dakikada giderek bu parkuru tekrar yaşamış oldum (Temmuz, 2011). Çetin Sönmez ve Mustafa Öztürk ile gerçekleştirdiğimiz bir başka yürüyüş parkuru ise köyden Ayamarina, Ayaser, Barmada Boğazı, Bodamış Yaylası üzerinden Hamsiköy'e varmaktı. Arkadaşlarımla gerçekleştirdiğim ve gerçekleştireceğim buna benzer bazı parkurları şöyle sıralayabilirim: Ligozina ve/veya Kolat üzerinden Camiboğazı'na yapılan bir parkur; Kolat, Acı Su ve Larhan üzerinden Maçka'ya yapılacak bir parkur; Kolat, Camiboğazı, Sümela üzerinden Maçka'ya yapılabilecek diğer bir parkur.

Bu yolların tamamı cumhuriyet öncesi Uğurtaş-Gümüşhane, Uğurtaş-Trabzon ve Uğurtaş-Torul için kullanılmıştır. Trabzon ile Krom arası zaten Hristiyanlar tarafından ağırlıklı kullanılmaktaydı. Trabzon Patrikhanesi ile Sümela Başpiskoposluğu, Krom ve İstavri papazları bu yolları kullanarak iletişimlerini sağlardı.

Kitabımın bu baskısında bir değişiklik yaptık ve köyümüzde yaşamış ve yaşayan kişilere ait fotoğrafların çokluğu ve seçme imkânımızın olmaması sebebiyle kitabımıza koyamadık. Ancak yerleşim alanlarına ait eski ve yeni fotoğraflarla bitki ve çiçek örtümüzü gösteren fotoğrafları muhafaza ettik. Eski yerleşim yerlerine ait fotoğrafların çoğu Rumlar tarafından çekilmiştir. Manastır, kilise ve bazı önemli mahallelerin (Aşağıköy, Mamamatlı, Krom vadisi vb) fotoğrafları ise 1890-1900 arasında aslen Rum olan Trabzonlu Kakuli kardeşler tarafından çekilmiştir.

Yeniden sevgi ve saygılarımla.

Cahit KARAKULLUKÇU
Aralık 2020, İstanbul

ÜÇÜNCÜ BASKIYA BAŞLARKEN

1970'ler'den itibaren yapmış olduğum çalışmaların sonuna geldim diyebilirim. Beni bu kitabı yazmaya teşvik eden saik köyümüz hakkında geçmişte burada yaşayan Rumlar tarafından belgesel niteliğinde birkaç kitabın yazılması olmuştur.

Ben de ulaşabildiğim büyüklerimden öğrendiklerim ve elde edebildiğim tüm belgeleri (Osmanlıca, Rumca, Türkçe) inceleyerek bu kitabı oluşturdum. Yapmış olduğum çalışmalar sonucunda köyün tarihi ile ilgili oldukça eskiye ait tespitlerde bulundum. Kitabımın, "Belgelerle Uğurtaşı" bölümünde detaylıca anlatılacağı üzere, 1600'lerin başında köyümüzde 2'si Ehl-i Örf, 6'sı tomrukçu olarak çalışan 8 Türk ve Müslüman ailenin olduğunu görülmektedir. (Ek-3 ve Ek-4) Başka işlerde çalışan veya çalışmayanlar da düşünüldüğünde o tarihlerde köyümüzde en azından 100 civarında Türk ve Müslümanın olduğunu söyleyebiliriz. Ama önemli olan tanıdıklarımızın isimleriydi ve bu konuda ancak 300 yıl geriye ulaşabildim. Ulaşabildiğim aileler/isimler doğal olarak günümüze kadar burada yaşayan ailelerin olduğunu görülmektedir.. Diğer aileler ise uzak veya yakın tarihte burada yaşamış olsalar da günümüzde burada olmamaları sebebiyle izlerini sürme imkânım olamadı.

Ulaşabildiğim en eski isim tahmini 1650 'lerden Mahmut Kararakullukçu'nun babası veya dedesi İsmail Karakullukçu'dur. Ek-36. Mevcudiyeti bu güne kadar devam eden diğer sülalelerin kayıtları ise 1800'lerin başına aittir. 1800'lerin başında Karakullukçular 7 aileye ulaşmıştı. Diğer sülaleler sırasıyla Molla Bakılardan Baki (1800); Emiroğullarından Mahmud-Fadime (1805); Molla Abdullahlardan Abdullah-Elmas (1815); Molla Mehmedlerden Uzun İbrahim; Kasımoğullarından Mahmud; Himmetoğullarından Mehmed-Gülesmer ve Molla Ahmetoğullarından Ahmed'dir. Böylece 1800'lerin başında köyümüzde yaşayan en azından 14 Türk ve Müslüman aile olduğunu biliyor ve 100 kişinin üzerinde bir nüfusa sahip olduğunu tahmin ediyoruz.

Belgeler sayesinde ulaştığım 14 Türk ailesi, tahminime göre net bir sayıyı belirtmemektedir. Çünkü hayatın bir parçası olan göçler/taşınmalar sebebi ile sülalelerin devamını takip etmek imkânsızdır. Biz sadece günümüze kadar burada yaşamış olan ailelerin geçmişteki izlerini sürdük. Hâlbuki 1835 sayımında köyümüzde yaklaşık 400 Türk ve Müslümanın yaşadığını biliyoruz. Bu konu, Osmanlı nüfus sayımları bahsinde detaylıca anlatılmıştır.

Üzülerek ifade etmek isterim ki değişen yaşam koşulları bu güne kadar burada yaşamış ailelerin de ileride burada olmayacağını göstermektedir. Büyük bir ihtimalle yaklaşık 300 yıldır burada yaşamını sürdürmüş hiçbir aile/sülale bu yüzyılın sonunda burada olmayacaktır. Her şeye rağmen 300 yılı aşkın bir süre aynı topraklarda bulunmak kuvvetli bir aidiyetin varlığına işaret etmektedir.

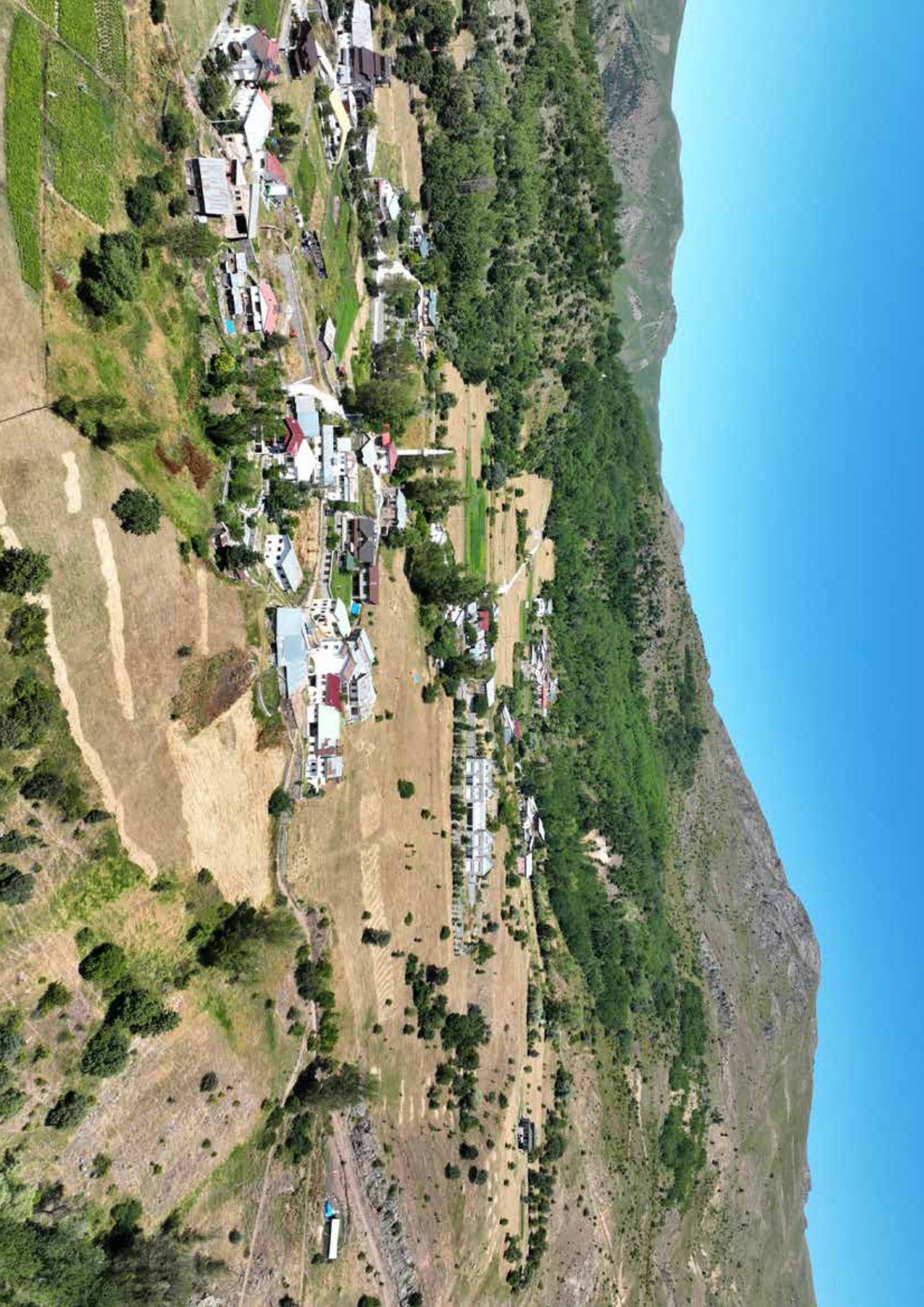
Burada bir gerçeği de tespit etmek isterim. İnsanlığın bilinen tarihi incelendiğinde devletlerin ve toplumsal hayatın etnisiteden çok din temeli üzerine inşa edildiğini görebilirsiniz. Sümerlerden Antik Mısır'da, geçmişte var olan tüm medeniyetlerde birleştirici unsur din olmuştur. Bu durum bizim köyümüzde de farklı gelişmemiştir. Aynı köyde ortak bir yaşamı paylaştığımız halde Ortodoks

Rumlar ve Apostolik Ermenilerle gerçek bir dost/arkadaş olamadık. Karşılıklı evlilikler yapmamız da bu gerçeği değiştirmemiştir. Cemaatler yan yana ama birbirinden ayrı yaşıyordu; her birinin kendi dini, göreneği ve kültürel uzlaşımı vardı. Her zaman farklı cemaatlerin birer üyesi olduğumuz gerçeği karşımızda duvar gibi durmuştur. Yaşanan onca güzel anılar, siyasilerin kararları karşısında ayrılmamıza engel olamamıştır. Üç din-mezhep/ırk uzun bir süre ile bir arada yaşadığı halde sonu ayrılıkla bitmiştir. Gönül isterdi ki bu ayrılık birbirimizin mutsuzluğu üzerine oluşmasın. Ama hayatın gerçeği, her zaman olduğu gibi gereğini yapmış ve her toplum kendi yoluna gitmiştir.

Bir başka ifade etmek istediğim olgu ise Uğurtaş'ın geçmişini hayal ederken bugünü ile kıyaslanamayacağıdır. Geçmişte iki bini aşkın nüfusu ve içerisinde barındırdığı etnisite çeşitliliği ile çok farklı bir düzeyde olduğudur. Köyler, kasaba ve şehirler tarihte tekerrür ettiği gibi doğar, büyür, gelişir ve küçülür hatta yok olabilirler. Uğurtaş da geçmiş dönemlerinde kaza seviyesinde bir yaşam sürülen dükkânları, okulları, kahveleri, hanları, değirmenleri, cami ve kiliseleri olan kozmopolit bir merkezdi. Bu gün ise mütevazı bir yaşam sürülen, sakin bir köydür. Bu kitabı okurken bu duyguyu yaşayacaksınız.

Kitabımı hazırlarken, bilgi ve belgelerin bilgisayar ortamına aktarılmasında benim sayısız düzeltmelerime bıkmadan ve usanmadan katlanan, emeğini esirgemeyen Yüksel Süzer'e bir daha çok teşekkür eder, kitabın Uğurtaş'ın tarihî geçmişine katkı sağlamasını temenni ederim.

Cahit KARAKULLUKÇU
Ağustos 2023, İstanbul

Giriş

Uğurtaş köyü Gümüşhane ili, Torul kazası sınırları içerisinde yer alan bir yayla köyüdür. Bu kitap, çoğunlukla bölgeyi bilen insanların okuyacağı varsayımı ile hazırlandığı için yöre hakkında detaylı coğrafi bilgi verilmemektedir.

Jeolojik olarak köyün Gabena yamaçlarından başlayan bir kayma düzlemi üzerinde olduğunu söyleyebiliriz. Uğurtaş yakınlarındaki volkanik ve granit kayalar bir kapan gibi derin vadiler meydana getirmiştir. Bu vadiler ise doğu batı yönünde, 35 derecelik bir açıyla daralarak kumtaşı, kireçtaşı ve sertleşmiş killi yaprak taşı gibi yoğun ve düzenli biçimler oluşturmuşlardır.

Burada bölgemiz için stratejik önem arz eden Kolat Boğazı ve dağlarından bahsetmek isterim. Mİlattan evvel birinci yüzyılda yaşayan coğrafyacı Strabon, Trabzon'un güneyinde, doğudan batıya doğru Moskhia Dağları, Skydises/İskit Dağı ve Samsun bölgesine kadar uzanan Paryados Dağlarını sıralar. Burada adı geçen Skydises/İskit Dağı, bugün Maçka'nın güneydoğusunda yükselen Kolat Dağlarıdır. Ayrıca bölgede, Herodot'un Karadeniz'in kuzeyinde Krali İskitler olarak tanımladığı Skolatların (Kolatlardan) ismine, Kolat/Kolatoğulları aile adının yanı sıra Kolat Dağları olarak da rastlarız. Strabon'un, Trabzon'un güneyinde işaret ettiği Skydises/İskit/Kolat Dağları isminden hareketle Ksenophon'un MÖ 402 yılında bölgeden geçerken bahsettiği İskitlerin, Bayburt Ovası, Vavuk (Vauk) Dağı, Gümüşhane'nin doğusundaki Kostan Dağı, Yağmurdere bölgesi, Çakırgöl Dağları ve Kolat Dağları bölgesinde yaşadığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak Kolat isminin, burada yaşamış olan Kolat oğullarından (İskitler) geldiği anlaşılmaktadır. Yaşanan bölgeye, orada yaşayanların isminin verilmesi geçmişten geleceğe devam etmektedir.

Uğurtaş köyüne gidebilmek için Torul-Gümüşhane arasındaki İkisu mevkiinden kuzeye, Karaca Mağarası'na giden yolu kullanmak gerekmektedir. Bu yol son zamanlarda hem genişletilmiş hem de asfaltlanmıştır. İkisu köyümüz arası 21 kilometredir. Araba ile İkisu'dan köyümüze otuz dakikada ulaşmak mümkündür. Bu güzergâh açılmadan önceki köye ulaşım sürecini arabayla ve yaya olmak üzere iki şekilde inceleyebiliriz. (Ek-1.)

Trabzon'dan köyümüze araba ile ulaşım güzergâhları şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Trabzon-Maçka-Eski Zigana Geçidi-Ayaser-Kolat Dağı-Uğurtaş köyü.
- 2- Trabzon-Maçka-Hamsiköy-Ferganlı-Bodamış Yaylası-Barmada-Ayaser-Kolat Dağı-Uğurtaş köyü.
- 3- Trabzon-Maçka-Meşe İçi-Karakaban-Hoca Mezarı-Lapazan-Turnagöl-Kolat Dağı-Uğurtaş köyü.
- 4- Trabzon-Maçka-Coşandere (Kınalıköprü)-Akarsu (Larhan)-Acısu-Kolat Dağı-Uğurtaş köyü.
- 5- Trabzon-Maçka-Meyremana-Camiboğazı-Kolat Dağı-Uğurtaş köyü.

Bir numaralı güzergâhın Ayaser-Uğurtaş köyü arası bölümü, köyümüz sakinlerinden Kasımoğulları öncülüğünde, 1951 yılında köylülerce yaptırılmıştır. (Özellikle Kolat Dağı ile köy arası).

Araba ile köye ulaşım imkânlarının olmadığı dönemlerde köyümüz sakinlerinin kullanmış olduğu diğer seçenekler de şöyledir:

Arabalarla Trabzon'dan Zigana Geçidi'ne kadar gelinir, ondan sonrası atlarla Zigana Dağı-Salih'in Kahvesi (Atalar-Zimera'dan)-Lalacon-İspele-köy güzergâhı kullanılırdı. Salih'in (Atalar) Kahvesi ile köy arasındaki yaya yolunun açık tutulmasına Tufanlardan Jandarma Subay Kamil Efendi (Karakul-lukçulardan) 1950'li yıllarda öncülük etmiştir.

Zigana Geçidi'nin henüz açılmadığı ve otomobilin bulunmadığı 1870 öncesi köyümüz-Kulat-Karakaban-Maçka-Trabzon güzergâhını yaya olarak kullanmaktaydı. Böylece köyümüzden Trabzon'a veya Trabzon'dan köyümüze yaya olarak 15 saatte gidiliyordu. Bu kadar uzun süre yürünemeyeceği için yol üzerinde bulunan hanlardan birinde gece konaklanır, sonrasında yola devam edilirdi. İlerde anlatılacağı üzere kış aylarında mevsim zorlukları sebebi ile ulaşım kapanırdı. Ulaşımın zor şartlar altında da olsa yapılabilirdi ilkbahar ve sonbahar aylarında ise birçok ölümlü vaka yaşanmıştır.

Köyümüzden Gümüşhane'ye veya Gümüşhane'den köyümüze yaya ulaşım için yüzyıllarca kullanılan güzergâh ise şöyledir: (Ek-2)

- 1- Uğurtaş – Alpulu Mah. (Mehelle) – Kışlak Sırtı – Cebeli (Baladan) – İkisu (Harava) – Mescitli (Beşkilise) – Hacıemin – Gümüşhane.
- 2- Uğurtaş – Kömürcü Mah. – Yamaç Mah. (İstilos) – Bazben Dağı (Son Mah.) – Mescitli (Beşkilise) – Hacıemin – Gümüşhane.
- 3- Uğurtaş – Yoğurtlu Mah. (Ayliya) – Yağlıdere – Çamlık Mah. (Somaslı) - Koroş Dağı – Yeşildere (Haşera) – Hacıemin – Gümüşhane.

Yukarıda bahsedilen ulaşım seçeneklerinden sonuncusunun binlerce yıl öncesinden beri kullanıldığı bilinmektedir. Roma döneminde inşa edilen İran-Trabzon kervan yolu, Maçka'dan Hortokop sırtlarında tırmandıktan sonra Karakaban'ın batı eteklerinden Hoca Mezarı, Turna Göl ve Kolat Boğazı ve Uğurtaş köyünden aşağıya, Yağlıdere'ye inerdi.

Kervan yollarından bir başkasının ve benzerinin güzergâhını Ksenophon'dan aktarmak isterim. Yunan komutan ve yazar Ksenofon MÖ 400'lü yıllarda yazmış olduğu Anabasis (Onbinlerin Dönüşü) isimli eserinin bir bölümünde İran'da yapmış olduğu ve yenildikleri Kunaxa Savaşı (MÖ 401) sonrası Karadeniz'e (Trabzon) nasıl ulaştığını anlatır. Doğaldır ki o dönem buralar için kullanılan adlar farklıydı. Her şeye rağmen anlatılan, tasvir edilen güzergâh incelendiğinde bunlardan birinin Bayburt-Balahor-Vesernik-İstavri-Kolatboğazı-Çevizlik-Maçka-Trabzon olduğu anlaşılmaktadır. Bu tezi-mizi destekleyen önemli bir noktaya dikkatinizi çekmek isterim. Ksenophon'un askerleri Karadeniz'e (Trabzon) yaklaşırken dağların yükseklerinden denizi görececeklerini biliyorlardı. Günlerce yolculuktan sonra bir noktadan denizi görüp ve “deniz deniz” diye bağırmaya başlarken, etraftan topladıkları taşlarla bir de tepe yaparlar. Kanımca denizi gördükleri bu nokta Kolat Dağları'ndaki Cemal Bey veya

Ayeser Tepesi'dir. Çünkü hava açıkken her iki tepeden de (zaten birbirlerine çok yakınlar) hem deniz gözükmekte hem de kule yapımı için taş bulunmaktadır. Aynı hikâyeyi bazı Rumca yayınlardan da teyit etmek mümkündür. Bu güzergâhın aynı zamanda tarihî İpek Yolu'nun bir parçası olduğu varsayılmaktadır. Ksenophon'un denize ulaştığı varsayılan bir diğer güzergâh ise Bayburt-Vavuk (Vauk) Dağı Geçidi-Madur Dağı (deniz görünüyor mu bilemiyorum)-Sürmene'dir.

İçerisinde bulunduğumuz bölge Anadolu'nun birçok yeri gibi mahrumiyet bölgesiydi. Gümüşhane il merkezine şebeke suyu 1948'de, elektrik ise 1949'da gelmiştir. Bu gün köyümüz teknolojinin imkânlarından faydalanmış su, elektrik, telefon ve internet gibi altyapı hizmetlerine kavuşmuştur. Bilindiği üzere Türkiye 1980 sonrası yol, elektrik, telefon gibi altyapı hizmetlerinde kalkınma dönemi yaşamıştır. Bu imkânların köyümüze yansımada köyümüz sakinlerinden Trabzon Belediye Başkanlığı da yapmış bulunan Orhan Karakullukçu'nun katkılarını ve takipçiliğini de burada bahsetmeden geçemeyiz.

Madenlerin kapatılmasıyla köyde geçerli iş/meslek olan tarım ve hayvancılık köy sakinlerinin geçinebilmesi için yeterli olmamıştır. Bunun neticesinde ticaret yapmak, çalışmak veya okumak amacı ile köyden göçler başlamıştır. Ek-30'da, 1800'lerin başından itibaren köyden ticaret yapmak veya okumak maksadı ile çıkanlardan bulabildiklerimin listesi bulunmaktadır. Ticaret yapmak veya çalışmak için tercih edilen şehirlerden bazıları Trabzon, Erzurum, İstanbul, Zonguldak ve Ankara'dır. Okumak için gidenler ise öğretmenlikten mühendisliğe, veterinerlikten doktorluğa, öğretim üyeliğine rektörlüğe birçok dalda meslek sahibi olarak yüksek mevkilere gelmişlerdir. Birçok Osmanlıca belgeden yararlanılarak hazırlanan bu listeyi "Mürekkep Yalamışlar" Ek-30 başlığı altında bulabilirsiniz.

Biraz da nostalji yaparak Osmanlı dönemindeki mesleklerden bahsetmek isterim. Bazıları gayrimüslim tarafından icra edilen aşağıdaki meslek mensupları Gümüşhane'de çalışıyordu. On sektörde kırktan fazla iş kolundan oluşan meslek grupları aşağıda sıralanmıştır.

Deri Sektörü: Pabuççu, Saraç-Sarraç (koşum ve eyer takımları yapan ya da satan kimse), Semerci, Mestçi (ayakkabı içine giyilen deriyi yapan ya da satan kimse), Debbağ (Sepici, Sayacı, deri işleyen).

Dokuma Sektörü: Hayyat (Terzi, Dikici), Hallaç (Ditiçi, Atıcı), Basmacı, Bezzaz (Manifaturacı), Neccad (Yatak, Yastık ve Yorgancı).

Gıda Sektörü: Bozacı, Sucu, Aşçı, Macuncu.

İnşaat Sektörü: Kürekçi, Kazmacı-Eşici; Taşçılık, Taş duvar işçiliği, Irgatlık.

Küçük Ölçekli Sanayi: Demirci, Kazancı-Bakırcı, Kuyumcu, Mumcu, Nalbant.

Sağlık ve Temizlik Sektörü: Berber, Sünnetçi, Dişçi, Hademe, Hizmetkâr.

Ticaret Sektörü: Eskici, Tabbağ (Kılıç yapan kimse), Çıracı, Bakkallık, Hamallık, Kalaycı, Müderris (Öğretmen), Hoca-Müezzin (Cami görevlisi).

Ziraat ve Hayvancılık Sektörü: Eşici, Celep, Rençber, Çoban.

Turizm Sektörü: Hancı.

Madencilik sektörü: Kazıcı, Kürekçi, Tomrukçu.

Genel Bilgiler

KURULUŞ VE TARİHÇE

Köyümüzün tarihini incelemek için önce Trabzon ve Gümüşhane tarihine göz atmak gerekmektedir. Öncelikle Gümüşhane'yi tarihi açıdan tanıtmak isterim. Bölgede yapılan arkeolojik çalışmalarda MÖ 3500 tarihlerinde bölgede insan yerleşimlerine ait, MÖ 3000 tarihlerinde ise tarım yapıldığına dair izler bulunmuştur.

Bölgede sırasıyla Asurlar, Kimmerler, İskitler/Sakalar, Medler ve Persler hâkimiyet sürmüştür. Daha sonra ise kent Pontus, Roma, Bizans ve Trabzon İmparatorlukları tarafından yönetilmiştir.

Trabzon (Eski adı: Trapezeus) ve çevresinin kuruluş tarihi incelendiğinde MÖ 2200 yıllarından itibaren Medler (MÖ 2200-MÖ 900) ve sonrasında Urartular-Kimmerlerin (MÖ 900-MÖ 700) hâkimiyet alanı içerisinde olduğu görülmüştür. Pontus açısından incelendiğinde Pontus'un (Pontus: Deniz) MÖ 600 yıllarında Milet'ten (Menderes Nehri etrafındaki İyonya şehri) gelen koloniler (Antik Yunan) tarafından kullanıldığı söylene de daha önceden yöreye gelen Perslerin hâkimiyetinde olan bir bölge olduğu tespiti yapılmıştır. Bölgeye gelen Yunanlılar, devlet kurmak yerine ticaret yapmayı tercih etmişler. Yunan komutan ve yazar Ksenofon MÖ 400'lü yıllarda yazmış olduğu Anabasis (Onbinlerin Dönüşü) isimli eserinin bir bölümünde Trabzon'a geldiğinde kale içerisinde sömürgeci Yunanlılarla karşılaştığını yazar. Bu sömürgeci Yunanlılar soydaşları olan on binleri karşıladılar, kale içine aldılar. Sığır, un ve şarap verdiler. Ama Trabzon'un yerli halklarının Kolhlar olduğunu ve onlarla bir dostluk anlaşması yapmalarını öğütlediler. (Mahmut Goloğlu, Anadolu'nun Millî Devleti Pontus, Ankara 1973) Trabzon'da yaşam daha sonra Pers kolonilerinin (MÖ 559-MÖ 330) hâkimiyeti altında devam etmiştir. MÖ 330 yıllarından itibaren Roma İmparatorluğu (MÖ 330-MS 324) dönemi başlamıştır. MS 324 yıllarında Roma İmparatorluğu'nun dağılması sonrasında sırasıyla Doğu Roma İmparatorluğu (MS 324-MS 400) ve Bizans İmparatorluğu'nun (MS 400-MS 1204) hâkimiyet dönemleri başlamıştır. Bizans İmparatorluğu'nun zayıflama döneminde, 1204 yılında Trabzon İmparatorluğu kurulmuştur. 1453 yılında İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilmesiyle Bizans İmparatorluğu'na son verilmiştir. 6 yıl sonra 1461 yılında Trabzon İmparatorluğu da Osmanlı hâkimiyetine geçerek son bulmuştur.

Türklerin Gümüşhane ve çevresine gelişleri Rumlar dönemine, hatta daha da eskiye dayanmaktadır. Ön Türk tarihinin birer üyesi olan Kimmerler (MÖ 3000-1000), Kolhisler (MÖ 1350-164), İskitler (Sakalar)(MÖ 1000-300) ve Oğuzların bölgeye gelişi çok eskilere dayanmaktadır. Bu tarihlerde Gümüşhane ve Doğu Karadeniz bölgesine önceleri Halitu, sonraları Khaldia denmekteydi. Ayrıca

bölgeye Gümüş Ülkesi de denirdi. Bu bölgede yaşayan halklara da önceleri Khaylb (ler), sonraları ise Khaldian veya Halt (lar) denirdi. Kolhisler, İskitler ve Khalybler akrabadırlar. Ataları da Kimmerlerdir. MÖ 3000-1000 arasında var olan ve hüküm sürdükleri coğrafyanın Karadeniz Bölgesi'ni de kapsaması bakımından Kimmerlerin hem bizim için hem de ön Türk tarihi için önemi büyüktür. Tarihçi, yazar Bahtiyar Aydın, *Sakalar/İskitler Gizlenen Kök Atalarımız* adlı kitabında bu konuları derinlemesine incelemiştir. Aynı konularda daha cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk de araştırmalar yaptırmıştı. Kimmerlerde görülen Kurgan kültürü, yalnızca Türk toplumlarına özgü bir dinsel (spiritüel) öğedir. Kurgan, Türkçe "korugan" sözcüğünden türetilmiş höyük mezar anlamına gelen bir terimdir. Karadeniz-Hazar steplerinde yapılan arkeolojik kazılarda bu kültüre ait kalıntılar bulunmuştur. Bölgemizde özellikle höyük ve kurgan (Orta Asya'da) da denilen tümülüsleri yapma geleneğine sahip ulusların sayısı fazla değildir. Bunlara en çok Anadolu'da, Trakya'da, Orta Asya'da, Mısır'da, Rusya'da ve Meksika'da rastlanır. Bu kültüre ait bazı mezar kalıntılarının bölgemizde olduğu bilinmektedir. Özellikle Şiran'da bulunan Könger ve Telme höyükleri ile Kelkit'te bulunan Kaletepe Höyüğü bunlara örnektir. Bu sebeptendir ki milattan önceki tarihlerde buralarda var olabileceğimizi iddia ediyoruz. Bölgemizde bulunan ve tümülüs olarak anılan yapılar ise daha sonraki dönemlerde buralarda yaşayan milletler tarafından yapılmıştır.

Oğuzların Kınık Boyu'ndan Çağrı Bey'in 1016 yılında Anadolu'ya yaptığı ilk akın sırasında Gümüşhane'ye kadar geldiği bilinmektedir. 1058'de Tuğrul Bey'in ordusu İbrahim Yınal komutasında Trabzon'a kadar akın yaparken, Gümüşhane'yi de ekonomik yönden önem arz ettiği için fethetmiştir. Bir Oğuz boyu olan Uzlar da (11. yüzyıl) burada yaşamış olmalıdır. Çünkü köyümüzde bulunan bir yayla (Uzlu'nun Yaylası) hâlâ onların adıyla anılmaktadır. Bu da bize Türklerin daha 1000'li yıllarda köyümüzde yaşadığını göstermektedir. Böylece Uzların köyümüzde yaşayan ilk yerleşimci Türkler olduğunu söyleyebiliriz. Uzlar bir Türk boyu olsalar da din olarak Hristiyanlığı seçmişlerdir. Uzlar etnik olarak bizlerin kardeşi olmakla beraber, din olarak Rumlarla kardeştir. Uzlar günümüzde Moldova'da yaşayan Hristiyan dinine mensup, yine bir Türk boyu olan Gagauzların atasıdır. 2014 yılında Gagauzya'ya yaptığım bir ziyaret sırasında başkan Michail Formusal tarafından kuruluşlarının 20. yılı anısına Gagauz Yeri Madalyası ile ödüllendirildim. (Ek-33)

Köyümüzde kullanılan alkış (dua-övgü) ve kargışların (beddua) Türklerde önemli bir yeri vardır. Aynı dili konuşan insanlar, sosyal yaşamları içinde bunları her an kullanabilirler. Kullanılan bu kalıp sözler toplumun gelenek ve göreneklerini ortaya koyan sözlü kültür ürünleridir. Orhan Karakullukçu'nun anlatılarından babaannesi Gülsüm Hanım'ın iyi bir iş yaptıklarında kendilerine "alkışım başına" dediğini biliyoruz. Bu ve benzeri özellikle alkış sözleri bizlerin Türklüğünü ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. İyiye örnek olması bakımından bir alkış vermek isterim: Kılıcımı vurdum taş, Taş yarıldı baştanbaşa, Şanı büyük Osman Paşa, Askerinle binler yaşa. (Plevne Marşı'nın son dördlüğüdür.). Maniler bölümü.

Uğurtaş köyünün kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte MS 1204 yılında kurulan Trabzon İmparatorluğu'nun Krom'u da içerisine alan yerleşim alanlarının oluşturulması sürecinde bölgenin Rumlar tarafından kullanıldığına inanılmaktadır. Rumların buraya geldiğinde yukarıda bahsedilen ilk yerleşimci Türklerin burada olup olmadığı konusunda bir bilgimiz yoktur. Bir başka ifade ile ilk yerleşimci Türkler buradayken Rumların burada olduğuna dair kesin bilgi sahibi değiliz. Trabzon Devleti'nin Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilmesiyle (Osmanlı İmparatorluğu'nda din serbestliği olsa da) bazı Rum kökenli vatandaşlarımız ibadetlerini daha serbest bir şekilde yapabilmek için sahil kesimlerinden ayrılarak, dağlara doğru çıkmış ve yerleşmişlerdir. Bu süreçte Osmanlı İmparatorluğu tarafından bölgeye Türk vatandaşlar da yerleştirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda Uğurtaş köyüne de Türk vatandaşlar gelmiş veya gönderilmiştir (1500'lü yıllar). Ağırlığı Krom Vadisi'nde olan Rum varlığı, bölgede yüz yıllarca yaşamını sürdürmüştür. Emir (Uğurtaş) bölgesinde bulunan Aziz Theodoros Kilisesi'nin inşa tarihinin 1000 yıl öncesine ait olduğu söylemleri de bunu teyit etmektedir. Kilisenin varlığı 1000 yıla dayansa da bugünkü hali ile yapılışı 1800'lerin ortasına tarihlenmektedir.

İstavri, 1500'lü yıllarda ekonomik açıdan yoksul durumdaydı. 1600'lerde Gümüşhane ve çevresinde gümüş madenlerinin bulunması ile ekonomik açıdan rahatlamış ve büyümeye başlamıştır. Bölgedeki bu büyüme hareketi 1800'lü yılların başına kadar devam etmiştir.

Gümüşhane'deki madenler antik çağlardan beri bölgede yaşamış olan milletler tarafından işletilmiştir. Dönem dönem bölgenin terk edilmesi veya çıkarma teknolojilerin eskimesi ile maden faaliyetleri durmuştur. Ksenophon, Anabasis kitabında (MÖ 402) bölgede demir, bakır, kurşun ve gümüş madenlerinin olduğundan bahsetmektedir. Benzer gerekçelerle (verimsizlik veya çıkarma teknolojilerinin eskimesi) Osmanlı döneminde 1850'lerden sonra terk edilen madenler, yaklaşık 100-150 yıl sonra cumhuriyetle tekrar işletilmeye başlanmıştır. Bugün Gümüşhane'de diğer madenlere ilaveten iki adet altın madeni çalışmalarına devam etmektedir.

1647'de Gümüşhane'yi ziyaret eden Evliya Çelebi (1611-1682) buralarda gümüş madeninin çok olduğunu, çalışır ve boşaltılmış durumda 70 kadar ocak bulunduğunu bildirir. Yine bu ocaklardan, 7 koldan kurşunsuz gümüş cevheri çıkarıldığını ve bu şehirde Emin Mahallesi'nde darphane olduğunu yazarak üzerinde "Azze nasrahu daraba fi catha" (Canca'da basılmıştır.) yazılı birkaç akçenin kendisinde olduğunu bildirir. Bu darphanede 1460'tan itibaren önce Fatih Sultan Mehmed sonra II. Bayezid daha sonra da Kanunî Sultan Süleyman adına sikkeler basılmıştı. Osmanlı kayıtlarında 1572'lerde özellikle gümüş madenlerinden İstanbul'a gönderilen para miktarının 1 milyon 2 yüz bin akçe olduğu yazmaktadır. Canca madeninde elde edilen altın, gümüş ve bakır madenlerinin büyük bir kısmı merkeze gönderilirken, kalan kısmı da Trabzon şehri ve Gümüşhane darphanelerinde sikke olarak basılıyor ve Trabzon ile Gümüşhane'nin imarında kullanılıyordu.

Kâtip Çelebi (1609-1657) Cihannümâ adlı eserinde "Kaza-i Urla" diye adlandırdığı Gümüşhane için "Urla bir güzel kazadır. Yakınında gümüş olmakla Gümüşhane dahi derler." demektedir. Zaman

içerisinde yörenin dört bir tarafından madenciler Gümüşhane'ye geldiler. 1600'lü yıllarda, IV. Murad döneminde de Gümüşhane'de darphane kurulmuştur. Bu tarihten sonra Gümüşhane devlet adına para basılan bir merkez haline gelir.

Zenginliğin tavan yaptığı 1750'li yılların ortasında, çevre illerden madenlerde çalışmak üzere gelenler sebebiyle İstavri nüfusu 2 bine, Kurum Vadisi 5 bine ulaşmıştır. Aynı dönemde Torul nüfusu 28 bin, Gümüşhane nüfusu ise 40 bindir. Bu dönemde İstavri'de yaşayanlara vergi ve askerlikten muafiyet verilmiştir. (1805 tarihli ferman Ek-5) Bunun yanında orman bakımından oldukça zengin olan bölgemizde madenlerde tomruk olarak kullanılmak üzere çok sayıda ağaç kesilmiştir ve bu durum 150-200 yıl madenlerdeki çalışmalar durana kadar sürmüştür. Köyümüzde orman varlığında gerçek geri dönüş ancak cumhuriyet döneminde başlayacaktır. Bu geri dönüşte madenler için ağaç kesilmesinin durması yanında keçi gibi küçükbaş hayvanların üretilmesinin durması da etkili olmuştur. Bu gün geçmişte olduğu gibi çam ağaçları 2 binli seviyelerin üzerinde kendiliğinden varlık göstermektedir. Yakın gelecekte köyümüz bir orman köyü ekosistemine sahip olacaktır. 1800'lü yılların başlarında hem maden rezervlerinin azalması hem de Amerika'da zengin ve ucuza çıkartılabilen gümüş yataklarının bulunması ile İstavri ve çevresinde ekonomik çöküntü başlar. Bu dönemde özel imtiyazlar iptal edilir, vergilendirme ve askere gitme tekrar işleme konur. Böylece köyümüzde fakirlik ve zorluk tekrar baş gösterir. İleride tekrar anlatılacağı üzere 1830'lu yıllarda Akdağmadeni/Yozgat'ta açılan yeni madenlerde çalışmak üzere yüzün üzerinde aile Akdağmadeni'ne göçer. Yine aynı sebeple Rusya ve Kafkaslara da çalışmak için gidişler başlar.

Bütün bu süreçte, bölgede yaşamış bulunan insanlarda (Türkler, Rumlar, Lazlar, Ermeniler, Gürcüler, Kürtler ve diğerleri) benzer giyim, gelenek ve müzik biçimleri gelişmiştir. Bunun yanında tüm etnik gruplar kendi örf ve adetlerini yaşadıkları dönemler itibarıyla serbestçe yapabilmişlerdir. Müslümanlığı seçen Rum kökenli vatandaşlarımız hem Osmanlı hem de cumhuriyet döneminde kendi örf ve adetlerini uygulamayı sürdürmüşlerdir. İlginç olması bakımından Türkler, Rumlar ve Ermeniler tarafından uygulanan ortak bir adetten söz etmek isterim. Âdetin ismi Gelinlik (Mas)'tır. Gelinlik, gelin açısından bir görevdi. Bunu bir ya da iki yıl, hatta bazen ömür boyu yerine getirmek zorundaydı. Gelinlik, gelinin kaynanası ve kaynatasının önünde konuşmasına izin verilmemesi demektir. Bir şey sorduklarında başını sallayarak ve işaretle cevap verirdi. Bu gelenek çok sıkıydı ve günümüzde ilkelce görülebilir. Fakat çok sayıda insanın aynı kökü paylaştığı bir toplumda, yeni gelinin neden olabileceği dalaşmaları ve zorlukları göz önüne getirebilirsiniz. Bu yolla, Mas geleneği gelinin kaynana ve kayınbabasına saygısını arttırdı. Gelinlik, ancak geline önlerinde konuşma izni verdiklerinde sona ererdi.

Ordinaryüs Prof. Dr. Şemsettin Günaltay (Türkiye Cumhuriyeti 8. Başbakanı) Anadolu'da bir bölgeye ve insanlarına 2500 yıldır değişmeden verilen tek ismin Halidiya (Chaldia) ve insanlarına da Haldlar denildiğini Gümüşhane yazıları ile tespit etmiştir. Haldlık antik çağlardan kalmış mutlaka

korunması gereken ve 2500 yılı aşkın bir köke sahip, onur duyulacak tarihsel bir gerçek ve adlandırmadır. Hatırlatmak isterim ki Haldların varlığı Rumların buraya gelişinden önceye veya aynı zamana tarihlenebilir. Antik Yunanlıların Trabzon'a geldikleri yıllarda (500BC) Haldlar Gümüşhane, Erzincan ve çevre illerde varlıklarını devam ettiriyorlardı. Gümüşhane için Bizans ve Osmanlı döneminde kısa süreliğine Argyropolis ismi kullanılmıştır. Argyropolis, Yunanca argyros: "gümüş" ve polis: "kent" demektir.

19. yüzyıla kadar rahat bir hayat sürdüren Gümüşhane yöresi, savaşlar nedeniyle tedirginlik içine düşmüş, madenlerin yeterince işletilmemesi sebebiyle de göç başlamıştır. Böylece şehir harap olmaya ve nüfus azalmaya başlamıştır. 1829 ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile 7 Temmuz 1916 tarihlerinde Rusların Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de yaptıkları işgaller ve bunun sonucundaki göçler Gümüşhane'de hayat bırakmamıştır.

Ruslar, 16 Temmuz 1916'da Bayburt'u aldıktan sonra yollarına devam ederek 19 Temmuz 1916 günü Gümüşhane'ye girmişlerdir. Türk birlikleri fazla karşı koyamayınca Ruslar aynı gün Torul'a girmişlerdir. Böylece Trabzon yolu Ruslara açılmıştır. 22 Temmuz 1916 günü Kelkit üzerine yürüyen Rus ordusu, akşama doğru burayı da ele geçirmiştir.

Ruslar Kolat Boğazı üzerinden Uğurtaş köyüne gelmişlerse de bir eylemde bulunmadan geri gitmişlerdir. Bunda hem onların hem de köyde yaşayan Rumların Hristiyan Ortodoks olmaları etkili olmuştur.

Gümüşhane ve çevresi bu işgaller karşısında ve özellikle Ermeni zulmü altında ezilirken, Rusya'da Bolşevik İhtilali'nin çıkması ve iç çalkantılar sebebiyle Ruslar 18 Aralık 1917'de Erzincan Mütarekesi'ni imzalayarak ordularını geri çekmeyi kabul etmiştir. Ancak Ermeniler katliamlarına devam ettiler. Bunun üzerine mütareke geçersiz sayılarak yeniden savaş başlatılmış ve bu suretle Torul 14 Şubat, Gümüşhane 15 Şubat ve Kelkit 17 Şubat 1918'de Rus/Ermeni işgalinden kurtarılmıştır.

Gümüşhane vilayeti Osmanlı hâkimiyetinin ilk zamanlarında Erzurum Eyaletine bağlı iken, sonraları Trabzon'a bağlanan Gümüşhane Sancağı 20 Nisan 1924 ve 491 sayılı kanunun 89. maddesinde "Vilayet" başlığı altındaki kanunla 1925 yılında il olmuştur.

BELGELERLE UĞURTAŞI

Uğurtaşı köyündeki Türklerin yaşamlarına ait Osmanlıca belgeler, 1500'lü yıllara aittir. İlhan Öztürk'ün bulduğu Osmanlıca bir belgede Oltu Kalesi muhafızının İstavri'den Yakup Bey'in oğlu Mir olduğu görülmektedir. 1552 yılında Mir'in ölümü üzerine onun tımar hakkı iki büyük oğlu Mehmed ve Süleyman'a verilmiştir. Yine 1707 tarihli Osmanlıca bir belgede Uğurtaşı köyünden İsmail (Büyük Meclis Katibi)'e Uğurtaşı ve çevre köyleri ile Kürtün ile Görele'nin vergilerinin toplanması imtiyazının verildiği anlaşılmaktadır. Osmanlıda kâtipler topladığı/toplanan vergileri Siyakatla (Kriptografi) kayda geçerlerdi. Ek-36'da göreceğiniz Osmanlıca belge kenarındaki yazılar Siyakat ile yazılmıştır. Belgede adı geçen İsmail efendinin (doğumu 1600'ler) Mahmut Karakullukçu'nun (doğumu 1720'ler) babası veya dedesi olduğunu tahmin etmekteyim. Hükmettiği coğrafya düşünüldüğünde Torul ve Görele'de bulunan Karakullukçu'ların da akrabalarımız olduğu anlaşılmaktadır. Türklerin bu tarihten önce burada yaşadığı bilinse de (Uzlar, 1000'li yıllar) yazılı Osmanlıca bir belgeye ulaşamamıştır.

Yrd. Doç. Dr. Kemal Saylan'ın yapmış olduğu çalışmalarda 1643 yılında İstavri'de iki kişinin Ehl-i örf olarak atandığı görülmektedir. (Ek-3). Ehl-i örfler Osmanlı Devleti'nde yönetim ve askerlik görevini yerine getiren zümrelere denirdi. Ehl-i örf, ehl-i seyf ve ümera sınıfının Divan-ı Hümâyûn'daki temsilcileri vezir-i azam ve vezirlerdi. Divan dışında beylerbeyi, sancakbeyi, kapıkulu askerleri ve tımarlı sipahiler bu gurubun içindeydiler.

Bildiğiniz üzere bölgemizde madencilik oldukça yoğun olarak yapılmaktaydı. Köylerimizde yaşayanlar ya bu madenlerde çalışır ya da bu madenlerin tahkimatında kullanılmak üzere tomruk kesilmesi (tedariki) işinde çalışırlardı. Yine Yrd. Doç. Dr. Kemal Saylan'ın yapmış olduğu çalışmalarda 1643 yılında İstavri'de 6 Müslüman ve 32 Hristiyan tomrukçu bulunduğu görülmektedir. (Ek-4).

Bu sürece ait bir başka belge ise hicri 8 Muharrem 1225 (12 Şubat 1810) tarihli Osmanlı fermanıdır. (Ek-5). Bu Ferman ile İstavri halkından biri veya birileri Osmanlı padişahı II. Mahmud'a başvurarak Acısu-Kolat-Uğurtaşı üzerindeki derbendin derbendçiliğini talep etmiştir. Padişahımız II. Mahmud da uygun görerek başvuruları derbendçi olarak atamıştır. Kısaca derbent teşkilatından bahsetmek isterim. Derbent teşkilatı, Anadolu ve Rumeli'nin dağlık bölgelerindeki geçit ve kervan yollarını korumak ve yolcuların güvenliğini sağlamakla görevli teşkilattır. Teşkilat, Osmanlı Devleti'nde 14. yüzyılın sonlarında kurulmaya başlandı. Kaza bünyesinde askeri statüye sahip olan derbentçiler ve köprücüler vardı. Derbentçiler, dağlık geçitleri korurlar ve geçenlerin selametini sağlarlardı. Önemli ticaret ve askeri kavşak noktaları ile dağların geçit verdiği yerler derbent mahalleleriydi. Gümüşhane stratejik açıdan olduğu kadar madenlerden dolayı iktisadi ehemmiyete de sahip olduğundan, derbentçiler istihdam edildi. Gümüşhane'nin dağlık yapısı göz önüne alındığında önemli geçit noktalarındaki köyler, derbentçi olarak görevlendirildi. Maden yollarının güvenliği on-

lara aitti. Derbent tesisleri, etrafı duvarla çevrili küçük bir kale olup, yanında han, cami, mektep ve dükkânlar bulunmaktaydı. Böylece derbent yakınında köy veya küçük bir kasaba teşekkül ederdi. Derbentler daha çok yolların kavşak noktalarına ve merkezi öneme sahip yerlere yapılırdı. Bundan dolayı, derbentçi olarak yazılan köy halkı, yaptıkları hizmete göre bazı vergilerden veya hepsinden muaf tutulurdu. Derbentler bölgenin ve yolun emniyetinin sağlanması yönünden mühim birer tesis olmakla birlikte, ıssız yerlerin iskâna açık hale getirilmesi için de kullanılmıştır. Yine bu fermanla bölgedeki madenlerin kullanım hakkı da köy ahalisine verilmiştir. Fermanla geçen yer isimleri cumhuriyet sonrası gerçekleşen yeniden yapılanma çalışmaları sırasında köy sınırlarının tespitinde delil olarak da kullanılmıştır. (Ek-5, Ek-6)

Uğurtaş köyüyle ilgili olarak yapmış olduğum çalışmalar sırasında Trabzon-Akçaabat-Mayer (Fındıklı) köyüne 1800 yıllarının başında yerleşmiş bulunan Öztürk ailesinden İlhan Öztürk'le tanıştım. İlhan Öztürk'ün elinde bulunan, dedesi Ruşen Zeki Öztürk'e ait notlara göre, İstavri'ye yerleştiği bilinen en eski Karakullukçu, Mahmut Efendi'dir (1720-1780/1800). Daha sonra çevirisini yaptırdığım 1835 nüfus sayım sonuçları ile bu durumu ben de teyit ettim. İlhan Bey'in Mayer'deki en eski dedesi Feyzullah Efendi'dir (1770-1850). İlhan Bey'e göre Feyzullah Efendi İstavri'den Mahmut Karakullukçu'nun oğlu olan İsmail Karakullukçu'nun (1750-1840) en büyük oğludur. Ben bu durumu 1835 yılında yapılan İstavri nüfus sayım sonuçlarından tespit edemedim. Çünkü o zamanki kayıtlar kütük esasına göre değil, ikamet esasına göre yapılmaktaydı ve Feyzullah Efendi de o sırada Mayer'de yaşamaktaydı. İlhan beyler Mayer'de bulunan nüfus sayım sonuçları ile bu durumu tespit ettiler mi bilemiyorum. Feyzullah Efendi bazı hususi sebeplerden dolayı çocukları Mahmut, Ahmet ve Cemile'yi de yanına alarak İstavri'den ayrılıp Mayer'e yerleşmiş ve lakabını da Öztürk olarak değiştirmiştir. (Ek-27). Ama benim çalışmalarımdan öğrendiğim kadarı ile Feyzullah Efendi'nin diğer çocukları Hasan (d. 1790) ve torunları Süleyman (d. 1829), Mustafa (d. 1833), Yusuf (d. 1835) ile Süleyman (d. 1800) ve torunları Osman (d. 1830), Hüseyin (d. 1834) ile beraber İstavri'de kalmıştır. Bu kayıtlar, 1835 nüfus sayım sonuçlarından görülebilir.

Yine aynı notlarda Karakullukçuların Orta Asya'dan çıkıp Anadolu üzerinden İstanbul'a geldiklerinden bahsetmektedir. İstanbul'a yerleştikleri tarih belirtilmese de 1600-1700'lü yıllarda İstanbul'dan İstavri'ye gelmiş olabilecekleri yazmaktadır. Eski Daniştay başkanlarından Hüseyin Karakullukçu da 1800'lü yılların başında Gümüşhane'den ayrılarak Giresun'un Görele kasabası Kıyılı köyüne yerleştiklerini belirtmiştir. Benim üniversiteden tanıdığım Soner Karakullukçu ve ağabeyi eski Datça belediye başkanlarından Mehmet Erol Karakullukçu da Gümüşhane'den ayrılarak Görele'nin Kıyılı köyüne yerleşenlerdendir. Hüseyin ve Erol Karakullukçular akrabadır. Biraz daha araştırılabilirse belki bizimle olabilecek akrabalık bağları da kurulabilecektir. Osmanlı nüfus sayımları başlangıçta ikametgâh/yerleşim esaslı yapıldığı için kişilerin birbiri ile olan akrabalık ilişkilerinin anlaşılması bu nüfus sayımlarının incelenmesi ile çok zordur. 1900'lü yıllardan itibaren yapılan nü-

fus sayımları ise kütük esasına göre yapıldığı için anlaşılması daha kolaydır. Bu arada yeri gelmişken İstanbul'da tanıştığım Prof. Dr. Engin Sezer hocamdan da bahsetmek isterim. Hocamla yaptığım konuşmada, o da anne tarafından Karakullukçu olduğunu ve Gümüşhane'den Sivas'a geldiklerini ifade etmiştir. Bu göçlerin nedenlerini ileriki sayfalarda detaylıca bahsedeceğim. Bu konularda yaptığım tüm sohbetlerde biz Karakullukçuların Orta Asya'dan çıkarak Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya giriş yaptığımız konusunda bir duyum, bir alıntı kısaca bir mutabakat olduğu anlaşılmaktadır.

İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. İbrahim Yıldırım da (Azeri kökenli) Orhan Karakullukçu'ya halen Azerbaycan-Bakü'de ve Karabağ'da Karakullukçu sülalesine mensup ailelerin bulunduğunu ifade etmiştir.

Uğurtaş (İstavri) köyü geçmişinde çoğunluğu Türkler ve Rumlar olmak üzere Ermenilerle beraber uzun yıllardır yaşanan, Doğu Karadeniz'de bir yerleşim birimidir. Bu yaşam birlikteliğini dedemden bazı örnekler vererek anlatmak isterim. 5 Şubat 1895 tarihli Rumca bir belgede muhtemelen camide yapılan tartışmalı bir toplantı sonrasında dedem Hüsnü Karakullukçu'nun muhtarlığa (Birlik başkanlığına) seçildiği anlaşılmaktadır (Ek-7). 1839 Tanzimat Fermanı sonrası Rumlara da seçme ve seçilme hakkı verilmişti. Rum nüfusun yoğunluğu sebebi ile 1847'den 1923'teki mübadeleye kadar çoğunlukla Rumlar muhtarlığa seçilmiştir. Yine Rumca bir belgenin çevirisinde Hüsnü Karakullukçu'nun 1913 tarihinde ikinci kere muhtarlığa (Birlik başkanlığına) seçildiği görülmektedir. (Ek-15). Osmanlıca bir belgede (Ek-9) Hüsnü Karakullukçu'nun cumhuriyetin ilanı ile Uğurtaş köyünün ilk muhtarı olduğu yazmaktadır. Dedem Hüsnü Karakullukçu'nun 1925 tarihinde aldığı hizmet cetvelinden hem muallim olduğu hem de Mescitli'deki (Beşkilise) kiliseden 1886 tarihinde, 10 üzerinden 10 ile mezun olduğu anlaşılmaktadır. (Ek-8).

Osmanlı Nüfus Sayımları

İSTAVRİ KARYESİ'NDE OSMANLI TAHRİR-İ NÜFUS DEFTERLERİ

Türkiye’de yürütülen nüfus hizmetleri, Osmanlı’dan günümüze kadar devam eden uzun bir tarihî geçmişe sahiptir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren asker toplamak ve vergi almak maksadıyla belirli periyotlarla tahrir yapılmış ve çeşitli kayıtlar tutulmuştur. Osmanlı’da modern anlamdaki nüfus hizmetleri, 1831 nüfus sayımından sonra Dâhiliye Nezareti bünyesinde Ceride-i Nüfus Nezareti (Sicili Nüfus Nezareti) ve bu işleri sancaklarda yürütecek Defter Nazırlıklarının kurulmasıyla başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin ilk nüfus sayımı kapı kapı, köy köy gezilerek H 1247/M 1831 yılında yapılmıştır. Sadece Müslüman erkeklerin yazıldığı bu sayımda kişilerin sosyal konumu, babası-kardeşi-oğlu, boyu, sakalı ve yaşı kayda geçirilmiştir. O dönem erkek nüfusun tespitinde önemli olan gerçek aile reisinin, vergi mükellefinin, askere gidecek kişinin ve nikâh mükellefiyetinin erkek yükümlülüğünde olmasıdır.

Kişilerin tanımında fiziksel özellikleri (boy, saç, sakal, göz, kaş...) verilmiştir. Sakal Niteliği: Kara sakallı, kumral sakallı, kır sakallı, köse/kûseç sakallı, müzellef sakallı, taze sakallı, sarı sakallı şeklinde verilmiştir. Bıyık Niteliği: Kara bıyıklı, ter bıyıklı, kumral bıyıklı, sarı bıyıklı, kır bıyıklı, şeklindedir. Eski belgelerde kişi tanımları yapılırken şu ifadeler yer alırdı: Alil: Hasta. Yekçeşm: Tek gözlü. Hafidi: Torunu. Ter bıyık: Henüz çıkmamış bıyık. Müzellef sakal: Yüzünde yeni yeni tüyler çıkan. Şabb-ı emred: Bıyığı, sakalı henüz çıkmamış genç. Mahlık: Aylık. Mühtedi: Dinini değiştirip Müslüman olmuş. Emeksiz: Üvey evlat. Monla-Molla: Arapça Mevlâna. Eskiden büyük âlimlere verilen isim, büyük kadı, efendi, hoca, medrese talebesi.

1831 yılında yapılan ilk genel nüfus sayımından sonra 1835, 1844, 1852, 1856, 1866, 1876, 1881/82 ve 1905 tarihlerinde bölgesel veya genel nüfus sayımları yapılarak, kayıtların güncel tutulmasına çalışılmıştır.

Ortaya çıkan ihtiyaçlara göre şekillenen nüfus kayıt sistemi, çeşitli aşamalardan geçmiştir. Bu çalışmada Osmanlı’daki nüfus kayıt sistemi “Klasik Tahrir Kayıtları Dönemi”; “Özel Amaçlı Nüfus Kayıt Dönemi” ve “Genel Amaçlı Nüfus Kayıt Dönemi” olarak üç farklı döneme ayrılarak, nüfus hizmetlerinin incelenmesine yeni bir yaklaşım getirilmiştir.

Kayıt sistemindeki değişim, nüfus teşkilatının gelişimiyle de paralellik göstermiştir. Başlangıçta nüfus hizmetlerini yürüten Ceride-i Nüfus Nezareti, 1884’te Nüfusu Umumiye Müdüriyeti’ne dönüştürülmüştür. Bu birim 1889 tarihinde Sicili Nüfusu Ahali İdareyi Umumiyyesi olmuş, 1914 yılında Nüfus Müdüriyeti Umumiyyesi adıyla yeniden revize edilmiştir. 1905 yılında yapılan genel nüfus

yazımıyla oluşturulan kayıtlar ve 1914'te yeniden düzenlenen Sicil-i Nüfus Kanunu, cumhuriyet dönemindeki nüfus hizmetlerinin temelini oluşturmuştur.

Bu çalışmamda, 1835 nüfus sayım sonuçlarından sadece Türk ve Müslüman nüfus kayıtlarına ulaşabildim. Bu tarihlerde yapılan sayımlarda sadece erkekler sayılmakta, kadın ve çocuklar ise sayılmamaktaydı. Buradaki esas, erkeklerin askere gitmesiydi. Daha sonraki sayımlarda tüm hane halkları teferruatlıca sayılmıştır. 1835'te yapılan sayımın sonuçlarına göre 30 hanede 184 erkek ve 8 misafir bulunmaktadır. Bu da köyümüzde yaklaşık 400 Türk ve Müslümanın yaşadığını gösterir. Bu sayımda adı geçen kişilerin günümüzdeki soyları bulunamamıştır. Bu isimlerden bazıları şöyledir: Durmuş, Memiş, Dursun, Halil, Arif, Nasuh, Karamustafa, Ali, Feyzi ve Raşid'dir. Burada Türk tanımının Osmanlı'ya vatandaşlık bağı ile bağlı tüm Müslüman azınlıkları temsil ettiğini ifade etmek isterim.

1856 yılına ait kayıt detayları elimde olmasa da bulabildiğim özet çalışmaya göre o dönemde İstavri'de dört semtte (Merkez, Aşağıköy, Monomatlı, Mehelle) ve 26 mahallede bulunan 296 hanede 1480 kişi yaşamaktaydı. Din temelli bir ayrıştırma yaptığımızda bunların 300-400 kişisi Müslüman, 280-380 kişisi gizli Hristiyan ve 800 kişisi de Hristiyan'dı diyebiliriz. Genellikle bu semt ve mahaller orada ilk oturanın ismi ile anılmaktadır. (Ek-26)

1876 yılına ait nüfus kayıtlarında ise 148 hanede 373 kişi yaşamaktadır. Bu rakamlardan aradan geçen 20 yılda Müslüman sayısında bir değişiklik olmadığını anlıyoruz. (Doç. Dr. Kemal Saylan)

1905 tarihli nüfus kayıtlarına göre ise İstavri'de yine dört mahalle ve 206 hanede 1.083 kişi yaşamaktaydı. Bunlar 28 hanede 170 Müslüman, 43 hanede 199 gizli Hristiyan ve 135 hanede 714 Hristiyan'dır. 1905 kayıt detaylarını Ek-24'te görebilirsiniz.

Osmanlı döneminde hayvan varlığımızın vergilendirilmek amacıyla sayımı yapılmıştır. Kemal Saylan'ın yazılarından 1876 sayımında Uğurtaş'ında 10 at, 25 eşek, 24 öküz, 25 inek, 975 keçi ve 635 koyun olduğu görülmektedir.

1905 UĞURTAŞI (İSTAVRİ) OSMANLI NÜFUS SAYIMININ ANALİZİ

1905 tarihinde İstavri’de üç değişik din ve etnik aidiyete mahsus gruplar yaşamaktaydı. Bunların toplam sayısı 206 hanede 1.083 kişidir.

Birinci grup bugüne kadar burada yaşamlarına devam eden Müslüman Türklerdir. Bu gruptakilerin o zamanki sayısı 28 hanede 170 kişidir. (Ek-24)

İkinci gruptakiler Müslüman olarak bilinmelerine rağmen biz aslında Hristiyan’ız (mutanassır) diyenlerdir. Bu gruba ait insanların çoğunluğu Rum olmakla beraber içlerinde Türk, Ermeni ve Kürtler de vardır. Bu gruptakilerin o zamanki sayısı 43 hanede 199 kişidir. Bu gruptakilerin çoğunluğu mübadele ile Türkiye’den çıkarak Yunanistan başta olmak üzere muhtelif ülkelere göç etmişlerdir. Bazıları tekrardan Müslüman olduklarını beyan ederek Karadeniz’in muhtelif yerlerinde yaşamlarına devam ettiler. (Kfiros veya Klosti olarak bilinen gizli Hristiyanlar).

Üçüncü gruptakiler kendilerini Hristiyan olarak tanımlayan, çoğunluğu Rum ve az da olsa bazı Ermeni vatandaşlarımızdır. Bu gruptakilerin tamamına yakını mübadele ile yurtdışına çıkmıştır. Bu gruptakilerin o zamanki sayısı 135 hanede 714 kişidir. Yine Türkiye’den gitmek istemeyen bazıları, biz aslında Müslümanız diyerek Karadeniz’in muhtelif yerlerinde yaşamlarına devam etmişlerdir.

Mübadele öncesi ve sonrasında Müslüman olarak gözüken ama biz aslında Hristiyan’dık deyip yurtdışına giden veya Müslüman ve Türk olduğu halde belki de sevdiğini bırakmamak için giden ailelerin bazıları aşağıda belirtilmiştir.

Bulduoğulları	Dursunoğulları	Delimehmetoğulları
Karamustafaoğulları	Karakuşoğulları	Topaloğulları
Kurdoğulları	Araboğulları	Ruzvanoğulları
Kadıoğulları	Sadeddinoğulları	Keleşoğulları
Kasımoğullarının bir kısmı	Himmetoğullarının bir kısmı	

Buradan giden ikinci grup ailelerin hepsinin Türkçenin yanında bir de Rumca veya Ermenice lakapları (isimleri) vardı. Bunlar Türk, Kürt ve az da olsa Ermeni’dir.

Köye İlk Yerleşimler ve Yönetim Biçimleri

ORTAK YAŞAM VE KRİPTO HRİSTİYANLAR

KÖYDEN GÖÇLER

Önceden de bahsettiğim üzere elde edebildiğimiz yazılı belgelere göre Türklerin Uğurtaş'na gelişi 1600'lü yılların ilk yarısını göstermektedir. Daha önce var olsalar bile yazılı bir kaynağa ulaşamadım. IV. Murad döneminde (1623-1640) altı ila on bin kişinin Gümüşhane bölgesinde etkin bir şekilde işletilmekte olan madenlerde çalışmak üzere çevre bölgeler ve illerden toplanarak, Kurum bölgesine yerleştirildiği bilinmektedir. Burada biraz da Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Kürtlerin beraberce yaşadıkları dönemin yönetim şeklinden bahsetmek isterim. Hatırlanacağı üzere 1839 Tanzimat Fermanı'na kadar Osmanlı İmparatorluğu Uğurtaş gibi bucak konumundaki yerleri tımar sistemi ile yönetmekteydi. Tımar sisteminin temsilcileri de burada yaşayan Müslüman ailelerden seçilmekteydi. Daha sonra Tanzimat Fermanı'nın getirdiği yenilikler çerçevesinde burada da seçimle yönetim şekline geçilmiştir. Yeri gelmişken biraz tımar sisteminden bahsetmek isterim. Osmanlı'da 1400'lerden itibaren tımar sistemi benimsenmiştir. Devlet, tımar sahiplerine maaş vermezdi. Bu bölgede yaşayan vatandaşlarımız vergilerini tımar sahibine verirdi. Bunun karşılığında tımar sahipleri hem devlete asker yetiştirir hem de bölgenin güvenliğinden sorumlu olurlardı. Bu tımar sahipleri atla gezer, yanlarında uzun pipolarını yakacak çubukçu bulunurdu. Mesela Kürtlü'de yaşayan Kurtoğlu Ali bir çubukçu idi ve ağası ile şöyle diyalog kurardı: "Ağam sen benim hem ağam hem de paşamsın." Muhtar ise ona: "Kurtoğlu Ali başıma sardın balı - başımı bal ile sardın." derdi. (Kaynak: Bazı Rumca makaleler)

Tımar sistemi idari bir sistem olduğu kadar askeri bir sistemdi. Yeniçeri isyanlarından bıkkıldığı 1800'lerin başında Osmanlı, bir yönetim değişikliği kararı alarak 1829 yılında muhtarlık teşkilatını kurmuştur. (Ek-13). Bu değişiklik sonrası yine Türk ve Müslüman ailelerden olmak üzere her köye, mahalleye muhtar-ı evvel (Birinci muhtar) ve muhtar-ı sani (İkinci muhtar) adıyla iki muhtar tayin etmiştir.

Ayrıca hatırlatmak isterim ki Ek-5'teki 12 Şubat 1810 tarihli Osmanlı fermanından anlaşılacağı üzere bölgenin derbentçiliği de (Belgelerle Uğurtaş) Türk ve Müslüman ailelere verilmişti.

Mevcut kayıtlara göre İstavri'de 1500'lerden itibaren Türk ve Müslümanlar bulunmaktadır. 1500-1700 arasında köyümüzdeki ne yaşayanların ne de yönetenlerin isimlerine ulaşamadım. Yu-

karıdaki ön bilgilerden sonra sırasıyla köyümüzü yönetenlerden bahsetmek isterim. Osmanlı'da tımar sistemi gereği yöneticiler Müslümanlar arasından seçilmekteydi. Bununla beraber muhtarlık teşkilatının kurulduğu 1829 yılından önce tımar sistemi gereği köyümüzü yönetenlerden sadece Mahmud Ağa, oğlu İsmail Ağa ve torunu Tahir Ağa ile Hasbedar Osman Efendi gibi bazı isimlere ulaşabildim. (Ek-14)

1829-1847 yılları arasında ise Osmanlı nüfus sayımlarından öğrenebildiğimiz kadarı ile önce Tahir Ağa (1829-1835) muhtar-ı evvel olur. Tahir Ağa'nın 1835'te ölümünü müteakip Hüseyin Ağa (1835-1847) muhtar-ı evvel olarak ve Molla Ahmed Efendi de muhtar-ı sani olarak görev yapmışlardır. Molla Ahmed Efendi aynı zamanda Maçka'da kadılık da yapmıştır. (Ek-14).

1839 Tanzimat Fermanı ile yapılan yönetim değişiklikleri köyümüzde ancak 1847 tarihinden sonra uygulanabilmiştir. Tanzimat'ın getirdiği yenilikler sonucu köyümüzde yaşayan diğer cemaatler de seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. Köyümüz 1847'den itibaren muhtarlık ve ihtiyar heyeti vasıtası ile yönetilmiştir. Muhtarlar ve ihtiyar heyeti Türk ve Rum adaylar arasından seçimle belirlenmiştir. Diğer cemaatlerin sayısal üstünlüğü sebebiyle 1847'den itibaren seçilen muhtarlar çoğunlukla gayrimüslimlerdir. 1847-1923 arası muhtarlık yapan Türklerin isimleri şöyledir: Ruzvan Ağa, Hasan Efendi (Uzunibrahimoğlu), Mehmed Efendi (Himmetoğlu), Bekir Efendi (Karakullukçu), Hüsnü Efendi (Karakullukçu), Kamil Efendi (Ömerler). (Ek-15). Bunlardan bazıları ikişer defa muhtarlık yapmıştır. Cumhuriyet döneminde muhtarlık yapanların isimlerini ise Ek-16'da görebilirsiniz.

Sırası gelmişken bir başka bilgiyi de sizlerle paylaşmak isterim. Osmanlı'da tımar sahipleri ve derbentlerde olduğu gibi camilerdeki imam ve müezzinlerin maaşları devlet tarafından karşılanmazdı. Bunun iki sebebi vardı. Birincisi eğer imamın maaşını devlet verirse imam devletin tarafında gibi algılanacaktı. İkinci sebebi ise Osmanlı'daki dinlere olan özgürlükçü mesafedir. Tabidir ki Osmanlı'yı yönetenler Müslümandı ve özellikle saray ile ona yakın olan camilerdeki imam ve üst rütbelilerin maaşı devlet tarafından verilirdi. Diğer mahalle ve köylerdeki hoca ve imamların maaşı o mahalle ve köylerde kurulan vakıflar vasıtası ile ödenirdi. Buna emsal teşkil etmesi bakımından Ek-11 ve Ek-12'de görüleceği üzere bizim köyümüzde de imamların ve müezzinin maaşı köylüler ve Tahir Ağa'nın kurduğu para vakfı tarafından ödenmekteydi.

Araştırmacı Murat Dursun Tosun'un Osmanlı Arşiv belgelerinde Gümüşhane tarihi ile ilgili yaptığı araştırmalarda bazı ilginç detaylara rastlanmaktadır. 3 Nisan 1908 tarihli bir belgeye göre Kurum Vadisi'ndeki yerleşimlerde (Santa, Kurum, İstavri, Muzena, İmera, Yağlıdere, Yazıt, Varniyas vb.)(Ek-18) yaşayanlar Torul'a ulaşım imkânlarının zorluğu sebebi ile kendilerinin idari olarak Torul'dan alınarak Gümüşhane'ye bağlanmalarını talep etmiştir. Saray da bu durumu değerlendirmiş ve birinci derecede İstavri ve ikinci derecede Kurum karyesinde bir müdürlük teşkili ile Gümüşhane'ye bağlanmasına onay vermiştir. Belgenin altındaki imza sahipleri İstavri Karyesi Papazı, İstavri Karyesi İmamı ve İstavri Karyesi Muhtarına aittir. (Ek-18)

Bilindiği üzere köyümüz 1900'lü yılların başında oldukça kalabalıktı. Türk ve Rumlar beraberce yaşıyorlardı. Rum mahallelerinin sayısı Türklerinkinden fazlaydı. Bazı kayıtlarda 11 civarında Rum mahallesi olduğundan bahsetmektedir. Bunlar Karauçi, Anbarlı, Emir (Kürtlü, Emir, Gregosli, Kuri olarak dört parça), Kömürcü, Yerantlı, Monomatlı, Aşağıköy ve belki başka noktasal yerleşimlerdir. Karauçi, Türklerin yaşadığı mahalle ise de Yerantlı, Monomatlı ve Aşağıköy gibi diğer mahallelerde azınlık olsalar da Türkler mevcuttu.

Aşağıdaki demografik yapı, bazı Rumca kaynaklardan tercüme edilerek elde edilmiştir. Bu durum aynı zamanda 1835 nüfus sayımı ile de tespit edilmiştir.

Rumlar her mahallede yaşasalar da Türklerin yaşadığı Karauçi'de yoklardı.

Ermenilerin yaşadığı bazı bölgeler Langonlar ve Manuga'dır.

Kürtlerin yaşadığı bazı bölgeler ise Kürtlü ve Gregosli'dir.

Gürcülerin yaşadığı bölge Kartulli'dir.

Çerkezlerin ise Aşağıköy'de yaşadıkları yazılmaktadır.

Burada sorgulanması gereken acaba bu kadar değişik soya sahip aileler burada bulunuyor muydu? Mamafih maden yataklarının işletildiği süreçte çok değişik yerlerden insanların iş ve aş bulmak üzere buraya geldiğini biliyoruz. Çalışmak üzere buraya gelenler maden yataklarının işletilmesi bırakıldıktan sonra geldikleri gibi gitmişlerdir.

Rum yazar Economides'in 1920 yılında yazmış olduğu Pontus kitabında Uğurtaş (İstavri) köyünden de bahsetmektedir. Yazar 1920'li yıllarda hâlâ Sevr Antlaşması'nın etkisinde olacak ki bazı gerçekleri taraflı olarak vermektedir. Bununla birlikte Uğurtaş köyünün Krom'a bağlı 2.000 nüfuslu bir köy ve dört kilise ile bir okula sahip olduğunu yazmaktadır.

Osmanlı nüfus kayıt defterleri incelendiğinde; 1856 yılına ait kayıt detayları elimde olmasa da bulabildiğim özet çalışmaya göre o dönemde İstavri'de dört mahalle (Merkez, Aşağıköy, Monomatlı, Kömürcü) ve 296 hanede 1.480 kişi yaşamaktaydı. Bunların 300-400 kişisi 50-60 hanede Müslüman, 280-380 kişisi 60-70 hanede gizli Hristiyan ve 800 kişisi de 170-180 hanede Hristiyan'dı. 1905 tarihli nüfus kayıtlarına göre ise İstavri'de 206 hanede 1.083 kişi yaşamaktaydı. Bunlar 28 hanede 170 Müslüman, 43 hanede 199 gizli Hristiyan (Klosti veya Kfiros diye anılıyorlardı) ve 135 hanede 714 Hristiyan'dır.

Yine Economides ve referanslarımda adı geçen birçok yazarın işaret ettiği üzere köydeki Rum nüfusun bir bölümü 1830'lu yıllardan itibaren Osmanlı tarafından zorunlu olarak veya madenlerde çalışmak üzere Akdağmadeni'ne yani Yozgat'a göçe tabi tutulmuştur. Türk nüfusun bir bölümü de 1830'lu yıllardan itibaren Akdağmadeni'ne madenlerde çalışmak üzere göçmüştür. Ayrıca bölgede Hristiyan oldukları halde kimliklerini Türk ve Müslümanlardan korktukları gerekçesi ile gizleyen ve Müslüman geçinen insanlar olduğu söylenmektedir. Bölgemizden sadece Akdağmadeni'ne göç

olmamıştır. Koyulhisar-Sivas ve Maden-Elazığ'daki madenlerde çalışmak üzere giden Rumlar ve Türkler de köyümüz ve bölgemizdeki nüfusun azalmasına sebebiyet vermiştir. 1835 nüfus sayım listelerinde okuduğumuz kadarı ile Keban-Elazığ ve Aladağ'a madencilik, Kuruçay-Elazığ'a taşcılık, ırgatlık ve Bozok-Yozgat'a çalışmak için köyümüzden gidenler olmuştur. Buraların dışında 12 Mart 1906 tarihli Osmanlıca bir belgeye göre Çorum'a çalışmak üzere giden İstavrililerin varlığından da haberdar oluyoruz. (Ek-20)

Tarihçi Doç. Dr. Ahmet Türkan'ın **"Osmanlı'da Kripto Hristiyanlar"** (Ek-21) ve araştırmacı Murat Dursun Tosun'un **"Osmanlı Arşiv Belgelerinde Gümüşhane Tarihte Yaşananlar ve Ayrintılar, 1695-1928."** kitaplarında bu konulardan uzun uzun bahsetmektedir. (Ek-19) Çünkü bu konu Osmanlı'yı başlangıç olarak ilgilendirmese de sonrasında 1880'den itibaren 35 sene müddetle meşgul etmiştir. Hristiyanlıktan İslam'a 1790'lı yıllarda geçen ve İstavrililer olarak adlandırılan Rumlar, Gümüşhane Sancağı'nın Torul kazasından gelerek Yozgat Sancağı'na bağlı Akdağmadeni'ne yerleşmişlerdi. Gelenlerin çoğu Gromitsi olarak adlandırılan yarı Hristiyan yarı Müslüman olmakla beraber içlerinde az sayıda Müslüman da vardı. Akdağmadeni'ndeki simli kurşun madeni hükümet tarafından işletildiği zaman diliminde, buraya 1840'lı yıllarda çalışmak için geldiler. Genel olarak Maden kazasının mahalle ve köylerine (Yozgat'ın İstavri, Körmüti mahalleleri ile Başçatak ve Aktaş köylerine) yerleştirildiler. Yozgat'a madenlerde çalışmaya giden İstavrililer o kadar çoktu ki oradaki bir köyün adını İstavri olarak koymuşlardı. Yozgat'a göçen İstavrililerle Torul'a bağlı İstavrililer cumhuriyet döneminin ilk yıllarına kadar ilişkilerini kesmediler. Bu ilişki hem Rumlar hem de Türkler tarafından devam ettirilmiştir. Benim ulaşabildiğim kaynaklara göre 1880'li yıllarda Kasımoğlu Eyüp kızı Gülizar Yozgat'a göçen Küpecioğlu Yusuf ile evlenmiştir. Yine 1910'lu yıllarda İbrahim Karakullukçu kızı Fadime Yozgat'ın Çağıl köyüne gelin gitmiştir. İstavrililer buraya göç ettiklerinde nüfus defterlerinde Müslüman isimleriyle kaydedildiler. Uzun müddet bu isimlerle anılmakla beraber zahiren Müslüman gözüktüp gizliden Rum Ortodoks ayini de yapıyorlardı. Bunun ana sebebi 1840'lı yıllarda buraya geldiklerinde henüz Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı yayımlanmamıştı ve bu sebeple düzgün işlerde çalışabilmek için kimliklerini (dinlerini) saklamaları gerekiyordu.

Yeri gelmişken biraz da gizli Hristiyanların yaşam biçiminden söz etmek isterim. Gizli Hristiyanlar biri Müslüman diğeri Hristiyanlığa ait iki isim taşıyorlardı. Çocuklarını vaftiz ettiriyor, gerçek Hristiyan veya Müslümanlarla evlendirmiyorlardı. Çocukları kendileri gibi gizli Hristiyan tek bir kadın veya erkekle açıkta İslami geleneğe göre ama geceleyin Hristiyan ayini ile evleniyorlardı. Öldüklerinde Müslüman mezarlığına gömülse de geceleri yakın akrabaları tarafından mezardan çıkarılıp en yakın Hristiyan mezarlığına konuyorlardı. Çocuklarını vaftiz etmeleri zordu. Birçok köyde papaz olmadığından geceleri bu işin yapılabilmesi için en yakın Hristiyan köyüne gitmeleri ve gün doğmadan geri dönmeleri gerekiyordu. Evlenmeleri de ayrı bir problemdi çünkü evlerine bir papaz çağırmaları gerekiyordu. Bununla beraber bazı evlerin altında şapel gibi küçük dini ibadethaneleri

de olabiliyordu. Gizli Hristiyanların içlerinde gizli papazlar da mevcuttu. Bu gizli papazlar sayesinde her türlü dini vecibelerini gizli ibadethanelerinde gerçekleştirmişlerdir. Mübadele sonrası terk edilen ve yıkılan evlerin altında bu yeraltı şapelleri ortaya çıkmıştır.

Rusların 93 Harbi'nde (1877) kazandıkları başarı ve I. Meşrutiyet'in ilanından sonra bu durumlarını artık saklama gereği hissetmediler ve Hristiyan olduklarını söyleyeler de bu konu Osmanlı'yı uzunca yıllar meşgul etmiştir. Çünkü Osmanlı Devleti yıllardan beri Müslüman olarak bilinen gizli Hristiyanların "Biz Hristiyan'ız" demeleri ve din değiştirmelerini (tanassur) kabul etmedi. Hatta bu konuda üzücü olaylar da olmuştur. İçlerinden bazıları din değiştirmeleri sebebiyle mürtedi ilan edilip idam bile edilmiştir. Bu üzücü olaylar sonrası Osmanlı irtidatı suç olmaktan çıkarılarak idam veya diğer cezalandırmaların önüne geçmiştir. Önceleri Müslümanlara verilen haklardan istifade etmek için Müslüman'ız dediler Tanzimat'la (1839) azınlıklara verilen haklardan istifade etmek içinse tekrar biz Hristiyan'ız demişlerdi. Özellikle Islahat Fermanı'yla (1856) birlikte asker ve komutan olabilme, askerde ölünce şehitlik mertebesinde addedilme, bedelli askerlik hakkı, devlet memuru ve yönetici olabilme, cizyeden vazgeçerek eşit vergilendirme sistemine tabi olmak gibi Müslümanlarla aynı haklara sahip olmalarının imkânı sağlanmış oldu. Bu kararlar İstanbul'da alınıyor olsa da Anadolu'da uygulama aksaklıklarının veya Anadolu'daki Müslüman ahali ve kadıların bunları kabullenmesi zaman alacaktı. Klostilerin (gizli Hristiyan) tanassur etmesi İstanbul'un aldığı kararlar kadar kolay olmamıştır. Osmanlı valileri, sancakbeyleri ve kadıları ile Trabzon, Haldia (Gümüşhane) Metropolitleri, Sümela Başpiskoposu, Krom ve İstavri papazları arasındaki mücadele uzun ve sancılı bir süreç olmuştur. Bu sebeple bizi ilgilendirmesi bakımından bölgemizdeki (İstavri, Krom, Sümela, Trabzon ve Gümüşhane hatta Yozgat) Müslümanlarla gayrimüslimler ve gizli Hristiyanlar arasındaki olaylar mübadeleye kadar devam etmiştir. Kısaca, 1600'lerden 1839 Tanzimat Fermanı'na kadar kendi ahenginde ve sükûnetle devam eden ilişkilerimiz, bu tarihten sonra bir daha eski haline dönememiştir. Yine de anlatılanlara bakarsak, ortak eğlencelerin kız alıp vermelerin ve kader birliğinin devam ettiğini söylemeliyiz.

Cumhuriyet Sonrası ve Mübadele

KÖYDEN GÖÇLER

Rumların 1923-1926 arasında yaşanan mübadele yıllarında köyümüzü terk etmesinden sonra, onlardan kalan ev ve konaklar, Emir ve Salanlardaki birkaçı hariç Türkler tarafından kullanılmamıştır. Bazı kaynaklara göre son mübadil 1924 kışında İstavri'den ayrılmıştır. Aşağıköy'deki (Alpullu) Türklerin oraya yerleşmesi ise 1938 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti hazinesine ait yerlerin kiraya verilmesi ihalesiyle gerçekleşmiştir. Budak (Eski adı Şive-Torul) köyünden bazı aileler bu ihale sonrasında buraya yerleşmişlerdir. Bu kiralama 1938 yılından günümüze kadar devam etmekteydi. Bu sebeptendir ki 2003 yılında köyümüzde başlayan kadastro çalışmaları neticesinde Aşağıköy'de yaşayanlar sadece biz köylülerden satın aldıkları yerler için tapu alabilmişlerdir. İlk yerleşim yıllarında (Muharrem Sönmez'in muhtarlığı sırasında) nüfus kayıtlarını Uğurtaş'na aldıramasalar da daha sonra Cemal Karakullukçu'nun muhtarlığı döneminde bu kayıtlar Şive'den Uğurtaş'na alınmıştır. Köyümüze Rumların gidişinden sonra sadece Şiveliler gelmemiştir. Azalan nüfus sebebiyle köydeki bazı işlerin yapılabilmesine yardımcı olmak üzere bazı Çepni aileleri de köyümüze gelmiştir. Çepniler 24 oğuz boyundan biri olan Üçoklar'ın sol kolundandır. Anadolu'nun fethi ve Türkleşmesinde önemli rol oynamışlardır. Genellikle Ordu, Trabzon, Gümüşhane, Giresun, Tirebolu, Şalpazarı, Ağasar (Kasımağzı) ve çevresine yerleşmişlerdir. Çepnilerin bölgemize gelişleri 11. yüzyılda Oğuzların Kınık boyu ve Uzların gelişi kadar eskidir. Atatürk'ün, kuruluş yıllarında Giresunlu Çepnilerden oluşan özel muhafız kıtası komutanı nam-ı diğer Çepni Topal Osman'dır.

Buraya yerleşen Çepni ailelerden bazıları çocuklarını buradan evlendirmiş hatta toprak satın alarak buraya yerleşmişlerdir. Eklerde bulunabildiği kadarıyla soyağaçları verilen Çepni ailelerin isimleri sırasıyla Canfer Uçar, Helim Arslan, Ayşe Çoban (çocukları Musa Çoban ve Çakır Ayşe), Emine Tahmaz ile Hasan Aydemir (Zurnacı)'dır. (s. 9, 10, 11, 12, 13.)

Ayrıca Hacımehmet'ten (Trabzon) Salim Ustaoglu Mahmut Öztürk kızı Fadime Hanımla evlenerek uzun bir süre köyümüzde ikamet etmiştir. Yine Zimera (Atalar) köyünden Abdullah Zengin de uzun yıllar köyümüzde yaşamış ve çalışmıştır.

Türk ve Rumların beraberce yaşadığı dönemde bu kadar kalabalığı geçindirecek doğal kaynağın bulunmaması daha 1900'lü yılların başında özellikle Türk ailelerde köyden göçü başlatmıştır. Osmanlı döneminde hem Rum hem de Türk vatandaşlarımızdan bazıları özellikle Çarlık Rusya'sına çalışmaya gitmişlerdir. Özellikle Rum ailelerin sayısı çok fazladır. Bununla beraber giden Türk ailelerinin sayısı da onlar mertebesinde. Bazıları 5-10 sene çalışmış ve geri dönmüşlerdir. 1917

Sovyet Devrimi'nden sonra komünizmin gelmesi ile sınırlar kapatılmıştır. Devrim sırasında Rusya'da bulunan Türk ve Rum vatandaşlarımızdan bazıları geri dönememiştir. Geçen süreç içerisinde kaçabilmeyi başaranlardan Türkler Türkiye'ye Rumlar ise Yunanistan'a geri dönmüştür. Kalanlar ise orada yaşayıp orada ölmüşlerdir. Ulaşabildiğimiz kayıtlardan öğrendiğimiz kadarıyla yaşadıkları bölgeler Rusya'nın Kerç (Kerch)-Kırım, Anapa-Krasnodar, Vuyazevo-Krasnodar, Kuban (Krasnodar) bölgesi ve Kafkaslar (Caucasus) ile Ukrayna'nın Zaporizhzya şehridir. Orada kalıp orada ölenlerden ismini bildiklerim Molla Bakılardan Nuri (d. 1866), Molla Ahmed oğullarından Ahmed (d. 1897), annemin babası Emin Yılmaz (d. 1865), Tufanlardan Tufan Karakullukçu (1894-1942) ve Himmetoğullarından Kamil Efendi'dir (d. 1890). Tufan Karakullukçu orada evlenmiş ve üç çocuğu olmuştur. Daha sonra torunu Olexandr bir internet taraması sonucu bana ulaşmış ve soyağacını tamamlamama yardımcı olmuştur. Mübadele sırasında hâlâ Rusya da olan Rumlardan bazıları İkinci Dünya Savaşı sonrası çıkan kargaşadan istifade Almanya üzerinden Yunanistan'a gitmişlerdir. Bazıları mübadele ile köyümüzden Yunanistan'a giden aileleri ile buluşabilmiş bazıları ise buluşamamıştır. Buluşamama sebeplerinden bazılarını şöyle sıralayabiliriz: Aradan uzun süre geçmesi ve muhtelif sebeplerle ölümlerin meydana gelmesi, bazı mübadil Rumların Yunanistan'da kalmayıp Amerika'ya gitmiş olması.

Benim çocukluk yıllarımda Yunanistan'dan köyümüze turistik amaçla gelerek doğdukları toprakları ziyaret eden Rumlar olmuştur. Rusya'da çalışabildikleri dönemlerde getirdikleri paralarla hem geçimlerini hem de köyün gelişimini sağlamışlardır. Cumhuriyetin ilanı ile Lozan Antlaşması'nın (30 Ocak 1923 tarihinde) eki olarak gerçekleşen mübadele kararıyla Rumların köyümüzü terk etmesi bile köyümüzde yaşanan göçleri durduramamıştır. Mübadele öncesi ve sonrası yapılan göçler neticesi köyümüzde kalan Türk ailelerin (1905 nüfus sayımı) listesi ile yerleşim planı Ek-24 ve Ek-25'te verilmiştir. Osmanlı dönemindeki Türk göçleri özellikle Trabzon, Erzurum ve Zonguldak'a olmuştur. Cumhuriyet döneminde ise bu şehirlere ek olarak İstanbul ve Ankara ilave olmuştur. Burada kalanların cumhuriyet sonrası (1925) nerelerde yaşadığını (Baba evlerinin nerede olduğu) bugün de bilebilmek amacı ile Ek-25'te görebileceğiniz köy yerleşim planını yaptım.

Bazı Rum kaynaklardan elde ettiğim bilgilere göre Aşağıköy (Alpullu), Monomatlı, Yerantlı vb. yerlerde de Türkler ve diğer azınlıklar yaşamaktaydı. Bu aileler ve soyağaçları hakkında herhangi bir bilgiye ulaşma imkânımız olmamıştır. Sadece Aşağıköy'de yaşayan Uzunibrahimoğulları hakkında günümüzde de burada oldukları ve gelip gittikleri için bilgi sahibiyiz. Ama gelinini İspele'de dere kenarında, sırtında çalı yüküyle otururken fark etmeyerek gelen sele kaptıran Monomatlı Osman Ağa ve ailesinin akıbetini bilememekteyiz. Gelinin cesedinin ise üç gün sonra Harşit Irmağı'nın kenarında, kumun üzerinde bulunduğu ve Monomatlı'ya defnedildiği yazılmaktadır. 1851-1854 arasında muhtarlık da yapmış olan ve Kürtlü'de ikamet eden Rüzvan Ağa ve ailesi hakkında bir bilğimiz yoktur. Yine Kürtlü'de ikamet eden Kurtoğlu Ali ve ailesi hakkında bir bilgi mevcut değildir. Yerantlı'da oturan Kahraman ve ailesi hakkında ise kısıtlı miktarda bilgi mevcuttur.

Burada Osmanlı döneminde ve cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında yaşanan mübadele ve Anadolu'ya geri dönüş göçlerinden ayrı bir başlık altında bahsetmekte fayda var. Anadolu'ya geri dönüş göçü daha 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi ya da bir başka ifadeyle 93 Harbi'nden sonra başlamıştır. Daha sonra 1912 Balkan Savaşlarıyla bu göçler hızlanmıştır. Kısaca, fetihler döneminde batıya yapılan göçler Osmanlı'nın küçülmesiyle doğu tarafına yani Anadolu'ya olmuştur. Birçok aile yerinden yurdundan olmuş, Anadolu'ya gelmiştir. Bu göçler beraberinde birçok trajedinin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Birinci Dünya Savaşı sebebiyle ara verilen göçler, Kurtuluş Savaşı sonrası bir başka formatta devam etmiştir. İstiklâl Savaşı sonrasında Lozan Antlaşması'nın bir ön şartı olarak Türk ve Yunan devletleri 30 Ocak 1923 tarihinde mübadele kararı almışlardır. Büyük bir insanlık trajedisi olan bu mübadele kararının alınmasında Yunan tarafı adına Başbakan Eleftherios Venizelos çok ısrarcı olmuştur. Hatta Lozan görüşmeleri sırasında İngiltere adına görüşmeleri yürüten İngiliz Dış İşleri Bakanı Lord Curzon'a Türkiye'ye baskı kurması için ricada bulunmuştur. Venizelos'un mübadele ısrarında kendince haklı sebepleri de vardı. Önceleri Türklerle barış içerisinde yaşayan Rumlar, Kurtuluş Savaşı'nın başlamasıyla çeteler oluşturarak Yunanlıların yanında olmuş ve Türklere karşı savaşmışlardır. Savaşı bizim kazanmamız sonrasında bir daha yaşadıkları köy, kasaba ve şehirlere dönememiş ve Yunanistan'da kalmışlardır. Venizelos ise zaten ekonomisi savaş sebebiyle çökmüş bir ülkede bu kadar nüfusa ev ve iş vermekte çaresiz kalmıştır. Çareyi de Yunanistan'da yaşayan Türklerin gönderilmesinde bulmuştur. Çünkü Türklerin gitmesi ile onlardan boşalan evleri Türkiye'ye dönemeyen Rumlara vermeyi düşünmekteydi. Bu şartlar altında 1923-1926 yılları arasında gerçekleşen mübadele yıllarının ardından, birlikte yaşam sona ermiştir. Uğurtaş köyünde yaşayan Rumlara Yunanistan'da yerleşim alanları gösterildi. Bazıları doğrudan Yunanistan'a gitti bazıları ise belki de yakında geri dönecekleri ümidi ile bir süre İstanbul'da yaşadı. Çünkü böyle bir kararın uygulanacağına uzun süre inanamadılar (Bu bilgiler, bu dönemi yaşayanların anlatılarından alıntıdır). Rumların anlattıklarından (anılarını yazanlar) İstanbul'da yaşadıkları sürelerin çok sıkıntı içerisinde geçtiği anlaşılmaktadır. Yine yazılanlara göre Yunanistan'daki yaşantıları da çok sıkıntı içerisinde geçmiştir. Türkiye'de sahip oldukları mülklerin karşılığında Yunanistan'da kendilerine verilenlerin hiç olduğunu söylemektedirler. Türkiye'de konaklarda yaşadıklarını, burada ise ya bir göz ev veya ev yapabilmeleri için kısıtlı miktarda malzeme verildiğini aktarmışlardır. Geçimlerini elde edebilecekleri arazi ve imkânlar kendilerine sunulmamıştır. Türklerin giderken terk ettikleri evler de onlara verilmemiştir. Çünkü bu evler, o bölgelerde yaşayan Rumlar tarafından sahiplenilmiştir. Yunanistan'a yeni gelen Rumlar imkânları çok az olan, altyapısı bulunmayan bölgelere yerleştirilmişler. Yeterli miktarda su ve yiyecek dahi bulamamışlar. Ayrıca Yunan toplumu tarafından dışlanmışlardır. Bunda en büyük etken Rumcanın yanında Türkçe de konuşmaları olmuştur. Özellikle Karadeniz'den giden Rumlar çok iyi Ortodoks oldukları halde bazıları düzgün Rumca konuşamıyordu. Bu aşağılanmaya tahammül edemeyenler Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek Canton-Ohio bölgesine yerleşmişlerdir. (Olucak-İmera bölgesinden gidenlerin anlattıkları bu şekildedir.) Mübadele, her iki ulus

içinde büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Çünkü insanların yıllardır yaşadıkları yerlerini yurtlarını terk etmeleri onlarda büyük travmalara sebep olmuştur. Birinci ve ikinci kuşak mübadillerin çoğu neredeyse yaşadıkları yere adapte olamadan ölmüşlerdir. Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen mübadiller, Rumlara göre çok daha şanslıydı. Çünkü Türkiye tüm mübadil vatandaşlarına sevgi ile kucak açmıştır. Onlara yaşayacakları büyük ve verimli topraklar, cumhuriyeti kuranlar tarafından verilmiştir. Tek başına mübadil denmesi bile ayrıcalıktı. Çünkü Yunanistan'a giden Rumlar göçmen muamelesi görmüştür. Ancak üçüncü kuşakla birlikte, normal yerlerine, yaşamlarına adapte olabilmişlerdir. Yunanistan'dan gelen bazı Türklere de Uğurtaş köyünde yerleşim alanları gösterilmiştir. Orhan Karakullukçu'nun kitapçığında öğrendiğimiz kadarıyla, köyümüzde tespiti yapılan Rum emvali de Selanik-Vodina mübadillerinden Salihbeyzade kardeşler Yaşar, Kazım, Eyüp ve İzzet beylere tahsis edilmiştir. Daha sonra burada yaşamak istemedikleri için bu arazileri biz köylülere satmışlardır. Yani köyümüzde Rumlardan kalma hazine arazisi yoktur.

Burada mübadil yerleri hakkında Orhan Karakullukçu'nun kitapçığında almış olduğum özet bilgileri aktarmak isterim.

1923 yılında Doğu Karadeniz'deki Rumların Yunanistan'daki Türklerle mübadele edilmesi kararı gereğince, köyümüzdeki Rumlar da bu işleme tabi tutuldu. Bu arada köyde Rumlara ait tüm gayrimenkulün dökümü yapıldı ve kayda geçirildi. Bu kayıtlar halen mevcuttur. Bilahare devletimiz bu arazileri Yunanistan'dan gelen Türklere tahsis etmiştir.

İşte bu cümleden anlaşılacağı üzere, köyümüzdeki Rum emvalini de Selanik-Vodina mübadillerinden Salihbeyzade kardeşler Yaşar, Kazım, Eyüp ve İzzet beylere tahsis edilmiştir. Daha sonra bunlar bu arazileri biz köylülere satmışlardır. Yani Rumlardan kalma köyde hazine arazisi yoktur.

Bu araziler önce aşağıdaki 7 kişi üzerine tapu yapılmış sonra 28 hisseye taksim edilmiştir.

İLK TAPU KAYDI YAPILANLAR

Hüsnü Karakullukçu
Aziz Moğol
Salih Karakullukçu
Muharrem Sönmez
Ziya Karakullukçu
Cemal Karakullukçu
İbrahim Öztürk

28 HİSSENİN DAĞILIMI

Hasan - Ziya Karakullukçu	(Osman K.)
Cemal Karakullukçu	(Musa Çoban'a sattı)
Ziya Karakullukçu	(Tahir K.) (2 hisse)
Rasim Karakullukçu	
Salih Karakullukçu	(Oğulları Zeki, Naci ve Yılmaz Osman Aslan'a sattı)
İhsan Karakullukçu	(Macide - Hasan Tahmaz'a sattı)
Hüsnü Karakullukçu	(Hoca Efendi)
Temel Karakullukçu	
Tahir Karakullukçu	(İsmail-Mahmut)
Hüseyin Karakullukçu	(Hamide -Güllü -Yüksel)
Mehmet Karakullukçu	(Oğlu Mahmut K. Osman Aslan'a sattı)
İbrahim Karakullukçu	(Mahmut oğlu)
Muharrem Sönmez	(2 hisse. 2. sini Nuri S. adına Yağlıdere'den Onbaşı aldı)
Aziz Moğol	
Davut Moğol	
Süleyman Moğol	
Ömer Erol	(2 hisse)
Kasımoğulları	
Şerif Atasoy	
Kâşif Karakullukçu	
Mehmet Turhan	
Mahmut Öztürk	
İbrahim Öztürk	
Cevahir Ataman	(Cahit Karakullukçu'ya sattı)
Zarife Moğol	(İskender – Yusuf)

Notlar:

1. Bazı hissedarların borçları vardı.
2. Beher hisse bedeli o zamanki lira ile 180 TL. dir. (180 TL ile o gün 25–30 adet inek almak mümkündü).
3. 2003'te tamamlanan kadastro çalışmaları sonucu ipotekler kaldırılmıştır.

OSMANLI DÖNEMİNDE VAKIFLAR

Osmanlı döneminde Gümüşhane ve çevresinde daha çok sosyal amaçlı Para Vakıfları kurulmuştu. Bu çeşit vakıflar genellikle belli bir köy veya mahalle halkının ortak ihtiyaçlarını karşılamak, aralarında yardımlaşma ve sosyal dayanışmayı sağlamak için tesis edilmiştir. Dini müesseselerin, çeşme, yol, köprü gibi imar faaliyetlerinin sürdürülmesinde para vakıfları etkin bir rol oynamıştır. Yaptığım araştırmalar sonucunda kayıtlarına ulaşabildiklerimi aşağıda bulacaksınız.

Uğurtaş köyü Trabzon'dan Erzurum'a giden yol üzerinde bulunması sebebi ile kervanlara ev sahipliği yapmıştır. Bu durumun köyün çağdaş görünümüne katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. 1800'lü yılların başında kervanlar köyde Tufan Ağa'ya (1785-1842) (Karakullukçu) ait vakıf hanında ihtiyaçlarını giderir, burada dinlendikten sonra yollarına devam ederlerdi. (Ek-10) Tufan Ağa Vakfı köyden geçen Hintli ve Mısırlı kervanların her türlü ihtiyacını karşılardı. Vakıf aynı zamanda yörede yaşayan Rum ve Ermenilere iyi davranır, ekonomik olarak düşkün olanlara yardım ederdi. Bu münasebetle burada konaklayan ve çevrede yaşayan hali vakti yerinde insanlar Tufan Ağa'nın vakfına yiyecek, giyecek ve para yardımında bulunurlardı. Tufan Ağa da bölgede bulunan fakirlere, dul ve yetimlere yiyecek, giyecek ve para yardımı yapardı.

Gümüşhane ve çevresinde 1870-1914 yılları arasında 28 para vakfının kurulduğu tespit edilebilmiştir. Bu 28 para vakfının en fazla para vakfedeni, Torul Kazası İstavri Köyü'nden Karakullukçuoğlu Tahir Ağa'nın (1878-1934) 15.000 kuruşluk vakfıdır. Bu vakıf 15 Eylül 1909 (29.08.1327) tarihinde kurulmuştur. Tahir Ağa, vakfettiği 15.000 kuruşun her yıl kâra verilip elde edilen gelirden köyündeki caminin imamına 1.000 kuruş, vakfın yöneticisine 300 kuruş, kalanın ise müezzin ile caminin tamirine harcanmasını şart koşmuştur. Ek-11'de bu konularda detaylı çalışma yapmış olan Doç. Dr. İsmail Kıvrım'ın çalışmasını bulabilirsiniz. Ek-12'de ise Tahir Karakullukçu'nun para vakfı bağış listesini bulabilirsiniz. (Bu bilgiler, Hüsnü Karakullukçu'dan intikal eden belgelerden elde edilmiştir.)

Uğurtaş köyünde müteveli müessesesi ve vakıf çokça bilinen şeylerdir. Nitekim Tahir Ağa Vakfı'ndan başka camiye ait bir vakıf da mevcuttu. Trabzon Boztepe Mahallesi'nde İran Mezarlığı'na bitişik (şimdi Yenicuma pazar yeri) 2-3 dönümlük arsa kayıtları Trabzon Vakıf Müdürlüğü kayıtlarında görülmektedir. Ancak bilemediğimiz bir sebeple cami vakfının tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Köyümüzde müteveli usulü Osmanlı döneminde olduğu gibi cumhuriyet döneminde de devam etmektedir. Köye ait nakit varlıkların yönetimi bu mütevelliyi oluşturan sırasıyla Osmanlı döneminde Bekir Karakullukçu (1856-1904, Baytar), sonrasında amcaoğlu Tahir Karakullukçu (1878-1934), cumhuriyet döneminde ise Ziya ve Orhan Karakullukçu tarafından gerçekleştirilmiş olup, 2005 yılı itibarıyla köy muhtarlığına teslim edilmiştir.

OSMANLI DÖNEMİNDE HANLAR

Uğurtaş eski ve tarihi yollar üzerinde bulunması münasebetiyle içerisinde ve çevresinde birçok han bulunmaktaydı.

Menzilhane:

Kuruluş tarihi bilinmemekle beraber 1700'lü yıllardan itibaren varlığından haberdar olduğumuz Menzilhane Hanı, köyün Gümüşhane yönünden giriş tarafında, Monomatlı'nın karşısında bulunmaktaydı. Bu han devlet tarafından işletilmekteydi. Postacılar yorulan atlarını, bu handa dinlenmiş olarak bekletilen atlarla değiştirirdi. Postacı köye yaklaştığı zaman elindeki borazanı çalıp bütün köyü gelişinden haberdar ediyordu. Bu sesi duyan köylüler yolu açık tutarak postacının bir an evvel işini yapmasına yardımcı oluyorlardı. Yine yoldan geçenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için hanın yanında demirci ve bakkal gibi dükkânlar vardı. Yolcuların konaklayabileceği küçük mekânların yıkıntıları hâlâ durmaktadır. Hristiyanların ibadet edebilmeleri için bir de şapel vardı. Burada bulunan han yıkılmış olmakla beraber şapelin kalıntıları hâlâ mevcuttur. Menzilhane'nin en azından 1915 yılına kadar işletildiğini biliyoruz. Cumhuriyetin ilk yıllarında posta hizmetlerini (Özellikle Trabzon-Erzurum arasında) yerine getiren Kasımoğlu ve Postacı (Tahirler) aileleri Osmanlı döneminde de posta hizmetlerini ifa etmişlerdir.

Kolat Hanları:

Elimizde bir belge olmasa da Osmanlı yönetim şekli gereği Kolat bölgesinde bulunan hanların Türklerin buraya geldikleri tarihten itibaren var olduklarını varsayabiliriz. Bu hanların ismini/isimlerini bilmesek de 1600'lerden itibaren tımar sahibi olarak atanan tarafından yaptırılmış ve işletilmiştir. Tımar sahibi yetkilendirilmiş olduğu arazilerde uzun süre hüküm sürerdi. 1700'lerin sonu 1800'lerin başından itibaren işletilen Tufan Ağa'nın vakıf hanının yeri tam olarak bilinmemekle beraber Kolat Boğazı'nda olabileceği tahmin edilmektedir. Bazı Rumca kaynaklarda bu hanın 15 odası olduğu yazmaktadır. Orada bulunan epekler de (yıkılmış bina kalıntıları) bunun kanıtıdır. Önceden anlatıldığı üzere 1800'lerin başında burada köyümüz derbentçilerinin (Belgelerle Uğurtaş) kullandığı, etrafı duvarlarla çevrili küçük kale gibi bir yapı da mevcuttu. Bu kalemli yapı içerisinde silahlı güçler vardı. Yüzeyde yapılan küçük kazılarda burada bulunan mermiler ve demir cürufları bu kale'nin buradaki varlığına işaret etmektedir. Bu yapı ve vakıf hanın birlikte işletildiğini tahmin etmekteyim. Bölgemizde işletilen madenlerin ekonomik nedenlerle kapanmasıyla, köyümüzdeki Derbentlik de iptal edilmiş, kalemli yapı ise işlevini yitirmiştir. Burada bulunan hanlar daha sonraları 1900'lü yılların başında ticari amaçla köyümüz sakinlerinden merhum Cemal Karakullukçu tarafından belli süreliğine işletilmiştir. Şimdilerde burada yolcuların konaklayabileceği ve ufak tefek ihtiyaçlarını giderebileceği dükkân-kahve-otel olarak kullanılan bir yapı mevcuttur.

Kahvehane:

Kuri’de bulunan ve cumhuriyet öncesi işletilen kahvehane ise Keleşoğlu Mehmed Ağa’ya aitti. Mübadele sırasında Keleşoğlu Mehmed Ağa din değiştirerek Rusya’ya gitmiştir. Daha sonra bu kahvehaneyi bir süreliğine Osman Karakullukçu (Cemal oğlu) işletmiştir. Burada çay ve kahvesini içenler aynı zamanda içinden çıkan suyun kenarında oturup günlük sohbetlerini yapıyorlardı. Bu kahvehanenin yerinde bugün Hayati Karakullukçu’nun evi bulunmaktadır.

Misafirhane:

Bu gün Cahit Karakullukçu’ya ait evin arazisinin bir bölümünde büyük dedesi Süleyman Karakullukçu’nun (Hüseyin oğlu) misafirhanesi bulunmaktaydı. Bu misafirhanenin Süleyman Karakullukçu’ya ait olduğu bilinse de muhtemelen onun baba ve dedeleri tarafından da kullanılmaktaydı.

Maden hanları:

İmera-Trabzon yolu üzerinde bulunan Maden Hanları ise madenlerin işletilmeye başlandığı 1600’lerden cumhuriyetin ilk yıllarına kadar mevcudiyetini korumuştur.

Bu han ve yollar, postacılar dışında bölgeden geçen kervanlar, diğer yolcu ve askerler, başıbozuklar (gönüllü, sivil askerler) ve hatta hırsızlar tarafından da kullanılmaktaydı. Bölge yüksek rakımlı yerleşkelerden oluştuğu için eski zamanlarda özellikle kışın ulaşım imkânı bulunmazdı. Ulaşımın zorla da olsa yapıldığı ilkbahar ve sonbahar aylarında bu hanların varlığı çok hayat kurtarmıştır. Kar ve tipinin bol olduğu zamanlarda tek sığınacak mekân bu hanlardı.

OSMANLI DÖNEMİ KİLİSELER

Emir (Apanahor-Kurtandon): Agios (Aziz) Teodoros Kilisesi'nin ne zaman yapıldığı bilinmese de 1856 yılında yeniden inşa edilmiştir. Bu kilisenin yortu (Hristiyan bayramı/şenlik) tarihi 8 Haziran'dı.

Karauçi (Apanahor): Ayestratigos Şapeli.

Monomatlı: Aziz Vasilios Kilisesi 1843 yılında yapılmıştır. 1 ve 30 Ocak tarihlerinde yortu yaparlardı.

Aşağıköy (Afkatohor): Kutsal Haç (Timiu Stavra) Kilisesi 650'li yıllarda Vazelon (Maçka) manastırı keşişleri tarafından yapıldığı rivayet edilmektedir. 1600'lerde yenilenmiştir. Bir ara 1800'lerde han olarak da kullanılmıştır. Bazı Rumca kaynaklarda köye İstavri adının bu kilise üzerinden verildiği yazılmaktadır. 1880 yılında yeniden restore edilmiştir. Bu kilisenin yortu tarihi 14 Eylül olup bazı kaynaklarda Aziz Petrus adına ithaf edildiği yazmaktadır. Ayrıca Çakalanton Mahallesi'nde Agio İoanis Kilisesi.

Mehelle/Kömürcü: Agios Vasilios Kilisesi. Bu üç nefli kilise, 1852 yılında yapılmıştır.

Menzilhane: Aziz İonnis (Agios İonnis) Vazelon Kilisesi.

Analepsi: Analepsi Şapeli (İspele tarafındadır), (Türkçe geri dönüş şapeli diyebiliriz) Ayeser tepesinde var olduğu yazılan şapelden ise eser kalmamıştır.

Ayeser : Ayeser tepesinde var olduğu yazılan şapelden ise eser kalmamıştır.

Cogosli : Aşağıköy Cagosli bölgesinde bulunan Cagosli kilisesi; bu kilise Cagosli, Gogozli ve Keyişli mahallelerinde bulunan cemaate hizmet verirdi.

OSMANLI DÖNEMİ OKULLAR

Eski zamanlarda köyde dört okul mevcutmuş. Bunların üçü Rumca biri Türkçe eğitim veriyormuş. Genelde karma eğitim verildiği için Türk okullarında Rumca, Rum okullarında Türkçe konuşuluyordu. Monomatlı'da yıkıntıları bulunan okulu 1700'lü yıllarda Georgios Keşişoğlu (1740-1797) yaptırmıştır. Daha sonra okul Aserios Scol ismi ile Pangioti Aseri (1850-1920) tarafından yenilenmiştir. Okul, kilise, köprü ve ağaçlandırma işlerinde bir diğer hayırsever ise Aşağıköy'den Kostantinos Keşişoğlu'dur (1836-1910). Çok iyi Türkçe konuşması sebebi ile Türklerle diğer cemaatler arası ilişkileri iyi bir şekilde götürmüştür. Cemaatler arası ihtilafları hep sulh yoluyla çözmeyi başarmıştır. Bu sebeple İstavri cemaati, vefatından sonra kendisini şükran ve minnet nişanesi olarak, 13.09.1918 tarihinde köyün hayırseveri ilan etmiştir.

Türkçe eğitim veren okul Karauçi'dedir. Bir başka okul ise Galos'ta ve iki dilde eğitim vermekteydi.

Panagioti Aseri (1850-1920) Monomatlı'da doğmuştur. Daha sonra Kırım'ın Kerç şehrine gitti. Orada çalıştı ve zengin olarak geri döndü. Kazandığı para ile birçok köprü, okul ve çeşme yaptırmıştır.

OSMANLI DÖNEMİ KÖPRÜLER

Monomatlı Taş Kemer Köprü: 1887-1888 yıllarında köyümüz hayırseverlerinden Panagiotis Aseris tarafından, 350 altın lira karşılığında yaptırılmıştır. Köprü, İstavrilı taş ustaları tarafından yapılmıştır. İnşaatın sorumlusu Arcimadrit Kostadin'di. Köprü'nün yüksekliği 8 m, 75 cm ve açıklığı 10 m, 20 cm'dir.

1910 yılında İspele'deki (Lalacon-Analipsi) çelik kirişli köprü de Panagioti Aseris tarafından yaptırılmıştır.

Hacı Panaeta Köprüsü (Bakava): İstavrilı rahibe (Galoyer) rüyasında Hz. İsa'yı görür. Hz. İsa ona bir köprü yaptırmasını söyler. Oda orada ahşap bir köprü yaptırır. Ancak bilinmeyen bir sebeple 1770 yıllarında ahşap köprü yanar. Daha sonra köprü Panagioti Aseris tarafından yaptırılır.

Mehelle Köprüsü: Mehelle ile Karuçi'nin bağlantısını sağlamaktaydı. Bu köprü'nün kemer taşıyıcı ahşap kalıbı Cumhuriyet döneminde durmaktaydı ve Orhan Karakullukçu'nun hatıraları arasındadır.

Bu köprüler ulaşımın neredeyse imkânsız olduğu kış ve bahar aylarında Müslüman ve Hristiyanların kutsal günlerinde ve eğlencelerinde kullanılırdı.

Bu kutlama/eğlence günlerinden bazılarıdır.

Noel/İsa'nın doğuşu (25 Aralık),

Miladi yeni yıl (31 Aralık/01 Ocak),

Kalandar/Rumi yeni yıl (13/14 Ocak),

Paskalya (14 Mart'ı takip eden ilk Pazar günü) İsa'nın yeniden dirilişi ve bereket günü,

Nevruz/Bahar Bayramı (22/23 Mart),

Hıdırellez/Yaz-Kış dönümü (5/6 Mayıs) bolluk, bereket ve dilek günü.

OSMANLI DÖNEMİ SU DEĞİRMENLERİ

Su değirmenleri genelde onu işletenlerin (Aynı zamanda sahibidir.) adları ile anılırlar. Değirmenler temel bir ihtiyacı karşılamaya yönelik mekânlar olsalar da değirmene geliş-gidiş, değirmende bekleme ve elde edilen ürünlerin kullanımı aşamasında yapılan uygulamalar ile geleneksel kültürde önemli bir yere sahiptir. Geleneksel uygulamada her değirmende bir değirmenci bulunmaktadır. Bu değirmenci ya o değirmenin sahibi ya da değirmen sahibi tarafından tutulan kişidir. Değirmene getirilen ürünlerin tamamı değirmenci tarafından öğütülmekte, ürün sahipleri öğütme işine karışmamaktadır. Değirmenci yaptığı bu iş karşılığında elde edilen unlardan belirli bir hak almaktadır. Değirmencinin aldığı bu hakka gebiç denir. Gebiç ölçümü için Kabis (tahmini 1 litre) denilen ölçü kapları kullanılırdı. Bu değirmenlerden yıkıntıları kalanlardan bazılarının adlarını aşağıda bulacaksınız. Bunların içerisinde hâlâ az bir bakımla çalışabilecek durumda olan vayonun altında, Mahmut Öztürk'ün işlettiği değirmen, Andrea'nın Değirmeni adıyla da bilinmektedir.

Monomatlı kemer köprü ayağında bulunan değirmen, Sabri Karakullukçu tarafından cumhuriyetten önce Monomatlı papazı ile ortak işletilmiş olup, sonrasında tek sahibi olarak işletilmiştir. Bugün Monomatlı köprü ayaklarının yakınında değirmenin bazı taşları bulunmaktadır.

Aşağıköy'de Filbo'daki değirmen. Yine Aşağıköy'de köprü yakındaki değirmen, Parakeva'nın Değirmeni adıyla bilinmektedir.

OSMANLI DÖNEMİ ÇEŞMELER ve SU KAYNAKLARI

Köyümüz su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Yaylalar da dâhil köyün her noktasında bir su kaynağına ulaşmak mümkündür. 1.500 kotundan 2.500'e kadar her yükseklikte tatlı su kaynağı bulunmaktadır. Su kaynaklarımızdan çıkan suyun sıcaklığı yaz kış arası 3 ila 10 derece arasında değişmektedir.

Çeşmelerin kaynakları eski olmakla beraber, cumhuriyet öncesi yapılmış olanlar daha çok yerleşim yerlerindedir. Bu yerleşim alanları mübadele sonrası terk edilmiş olduğundan çoğu yıkılmıştır. Hâlâ ayakta kalanları "Fotoğraflar" bölümünde görebilirsiniz. Bilindiği üzere eski zamanlarda içme veya kullanma suları evlerimizin içlerine kadar ulaşmazdı. Her mahallede bir veya iki çeşme olur, herkes o çeşmelerden kovalarla evlerine su taşırdı. Çok su gerektiren bazı işler ise çeşme başında veya dere kenarlarında yapılırdı. Bununla beraber belirtmek isterim ki mübadele öncesi özellikle Monomatlı bölgesindeki bazı önemli evlere bakır borularla su çekilmişti. Panagioti Aseri ve papazın evi bunlardan bildiklerimizdir.

Osmanlı döneminde özellikle yerleşim yerleri dışındaki kaynakların çoğu göze, poğar, pınar halinde olup cumhuriyet döneminde köyümüz hayırseverleri tarafından çeşme olarak yaptırılmıştır. Köyümüz hayırseverleri tarafından yaptırılan bu çeşmelere yine köyümüz müteveffa veya yaşayan

sakinlerinin adları verilmiştir. Bu çeşmelerden bazılarının yerlerini Ek-22'deki harita üzerinde görebilirsiniz.

Yeri gelmişken, su ile ilgili olması bakımından eskiden çamaşırların nasıl yıkandığından bahsetmek isterim. Eğer çamaşır miktarınız azsa çeşme başında veya evde elle yıkayabilirdiniz. Evlerde çamaşır yıkamak için ahşap çamaşır tekneleri kullanılırdı. Yikanacak çamaşır miktarınız çoksa belirli günlerde hep beraber dere kenarına gidilirdi. Dere kenarına gidilen bu günlerde gırgır şamata çok olur, çamaşırlar yıkanırken yemek de yenir ve günün eğlenceli geçmesi sağlanırdı. Eskiden çamaşır yıkanırken günümüzde olduğu gibi deterjan yoktu. Çamaşır yıkarken temizleyici olarak arapsabunu, kül, kil gibi doğal maddeler kullanılırdı. Çamaşırlar kaynatılırken içine kesme şekerden biraz büyük yine doğal yollarla elde edilmiş firuze mavisi "çivit" atılırdı. Arap sabunu veya rendelenmiş sabunla çamaşır kazanında kaynayan sararmış çamaşırlar çividin verdiği renkle maviye bakan bir beyazlık kazanırdı. Bazı kalın çamaşırlar ise çamaşır teknesine konan çamaşır taşının üzerinde veya dere kenarındaki taşların üzerinde çamaşır tokmağı ile dövülerek yıkanırđı.

ÖRMEZA

Köyümüzde halen kullanılan içme suyu kaynakları arasında Kriopuar (Rumca soğuksu), Karapuar ve Örmeza'yı sayabiliriz. Örmeza, Osmanlı döneminde orada yaşayan bir kadının adıdır. Yaşam alanına ait ev, ahır, merak ve çevirme yıkıntıları (yerel adlandırmada Epek) hâlâ mevcuttur.

ÇOBAN EVİ

Çoban evi, eski bir Rum kadının evidir. Kadının adı Aşuna'dır. Bu sebeptendir ki o bölgeye biz Aşuna, Langonlar veya çoban evi deriz. Rumların gidişi ile sahipsiz kalan diğer evler gibi bu ev de yıkılmıştır. Zamanın muhtarı merhum Mahmut Öztürk'ün üstün ve fedakâr gayreti ile çobanların ikameti için anılan epeğın yerine yapılmıştır.

KÖY CAMİSİ

Köy camisinin tarihi, köye yerleşim tarihimiz kadar eskidir. 1900/1314 yılında eski cami yıkılarak yerine bugünkü cami yapılmıştır. Caminin süsleme ve nakış işleri Yağlıdereli Aziz Usta tarafından yapılmış olup, bugün halen orijinal şekliyle ibadete açıktır. Caminin her türlü bakım ve onarımı köy halkı tarafından yapılmaktadır. Caminin mütemmimi olan mektep, 1966 yılına kadar (yeni okul binası yapılana kadar) köy okulu olarak hizmet vermiştir. 1987 yılında camimizin eksiği olan minaresi eşi Memduha Karakullukçu adına Ziya (Osmanoğlu) Karakullukçu tarafından yaptırılmıştır.

Aşağıköy’de ise 1938’den 1970’li yılların başına kadar Timitu Stavra Kilisesi, camiye çevrilerek kullanılmıştır. 1971’de yapılan Aşağıköy Camisi 2021/2022 yıllarında yıkılarak yeniden yapılmıştır. Aşağıköy Camisi’nin uzun yıllar imamı olmaması sebebi ile Aşağıköylüler Karauçı Camisi’ne gelerek ibadetlerini yapmıştır.

Osmanlı dönemine ait bir temayülden önceden biraz bahsetmiş olmakla beraber yinelemek isterim. Ülkemizde Osmanlı döneminde de ibadet özgürlüğü vardı. Herkes inandığı dinle ibadetini yapabiliyordu. Peki, bu ibadethaneler kimler tarafından yapılıyor ve işletiliyordu?

Yapılan araştırmalar göstermiştir ki Osmanlı dönemindeki camilerin yaklaşık %67’si doğrudan yöre halkı, %13’ü dernekler, %11’i şahıslar ve %1’i de vakıflar tarafından yaptırılmıştır. Diğer taraftan bu camilerden %78’inin giderlerinin doğrudan yöre halkı tarafından karşılandığı; camilerin %7’sinin mülkiyeti derneklere ait olmasına rağmen, %15’inin giderlerinin cami derneklerince üstlenildiği; mülkiyeti vakıflara ait olan camilerin oranı yaklaşık %12 olduğu halde, giderleri vakıflar tarafından karşılanan camilerin oranının yaklaşık %1 düzeyinde olduğu; camilerin %7’sinin mülkiyeti belediyelere ait olduğu halde, giderleri tamamen belediyeler tarafından karşılanan cami bulunmadığı tespit edilmiştir. Kısacası camilerimizde bulunan imam ve müezzinlerin maaşı ile sair cami giderleri onu kullanan cemaat tarafında karşılanırdı. İmam ve müezzin bulunmadığı bazı küçük yerleşimlerde cemaatten ehliyet sahibi bazıları müezzin bazıları da imam vazifesi görürdü. Ek 11 ve 12

Padişahların kişisel serveti ile yaptırılan camilere ise Selatin camileri denirdi. Sadece bu camilerin giderleri saray tarafından karşılanırdı.

Benzer şekilde Hristiyan ve Ermeni cemaatlerine ait kiliselerde onları kullanan cemaatler tarafından yaptırılmış ve işletilmiştir. Bugün köyümüzde ve tüm Krom vadisinde yıkıntıları bulunan kilise ve şapellerde onları kullanan cemaatler tarafından yaptırılmıştır ve işletilmiştir. Sadece bölgemizde bulunan bazı büyük kiliselerin yapımında, İmera manastırı gibi, Fener Rum patrikliğinin katkısı olduğu bilinmektedir.

YAYLALAR

Bir yayla köyü olmasına rağmen, Uğurtaş köyünde arazi darlığı sebebi ile kuruluşundan bu yana özellikle yaz aylarında hayvanların daha rahat edebilmeleri amacıyla daha yükseklerde bulunan düzlüklere gidilmiştir. Köy arazileri buğday, arpa ve çavdar ekimi için kullanılırdı. Ayrıca yine köy içi araziler kışlık ot için hayvan girişine/gezintisine kapatılıyordu. Aşağıda ismini ve geçmişte kullanıldığını bildiğim üst kotlarda bulunan yaylalardan bahsedeceğim.

Kolat Boğazı Yaylası: Bizim köy sınırları çerisindeki en uzak yayladır. Kolat Boğazı'nın bir yayla olmasının yanında bir başka özelliği de ulaşım için kavşak noktası olmasıdır. Osmanlı zamanında 1700'ler ve 1800 başlarında bu yayla derbetçiler için bir kale ve yolcular için ise bir han barındırmaktaydı. Burası hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvancılık için uygundur.

Eski Yayla (Kuru Yayla): Uğurtaş'ında bulunan en önemli yaylamızdır. Üzerinde bulunan Kelif yıkıntıları bakımından en kalabalık olanıdır. Ev olarak kullanılan keliflerin yanında hayvanların konulduğu çevirmeler de mevcuttur. Burası hem Rumlar hem de Türkler tarafından kullanılmıştır. Bazı kaynaklarda 60'ın üzerinde ailenin yaz aylarını burada geçirdiği yazmaktadır.

Çeşmeli (Kroboğar/Kriopuar) Yaylası: Su ve ot bakımından oldukça zengindir. Burada da birçok yıkık kelif ve çevirmeler mevcuttur.

Öküzyatağı (Sıçan Boğarı): Kulat'ın altında, bugünkü yaylacının oturduğu yerdir.

Aşağıköy'ün Yaylası: Monomatlı'nın üst kotlarında olup halen az da olsa kullanılmaktadır. Hatta mevcut yapıların korunduğu tek yaylamızdır. Fotoğraflar bölümünde bu yaylamızın mevcut halini görebilirsiniz.

Haşaratka: Kulat'ın altında Ligozina tarafındaki en büyük yayladır. Haşaratka ismi Haşeralıların (Yeşildere köyü) bizlerden izin alarak burada yayla yapmalarından kaynaklanıyor. İspele'den geçen büyük derenin ana kaynağı buradadır.

Cadağalar: Eskilerde mera olmayıp biçilirdi. Ziya Karakullukçu'nun (Osman oğlu) yaptırdığı çeşmeye doğru olan bölge de dâhil ancak 45 yevmiye verilerek biçildiği söylenir. Çeşmenin altındaki dereye yarısı toprağa gömülü kocaman bir çam kökü vardır.

Uzlu'nun Yaylası: Kavelağ'ın (Yıldız Dağı) arkasındadır. Şimdilerde yaylacı Seferoğlu ilkbaharlar da bir müddet için burayı kullanmaktadır. Uzlar bir Türk boyu olup Oğuzlar olarak bilinirler.

Sosyal Yaşam

COĞRAFYA, SOSYAL YAŞAM VE TURİZM

Köyümüzle ilgili olarak muhtelif topoğrafik çalışmalar da yapmış bulunmaktayım. Bazı yer ve mahalle isimleri hâlâ eski isimleriyle kullanılmaktadır. Mevcut tapu kayıtlarında da bu isimler geçmektedir. Bu yer ve mahalle isimlerinin unutulmadan genç kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla Ek-22'deki haritayı oluşturdum. Bu harita üzerinde eski veya yeni yer ve mahalle isimlerini bulabilirsiniz (Ek-22 ve Ek-23). Köyümüzde cumhuriyet öncesi yaşam alanları ile ekilip biçilen coğrafi bölgelerin eski isimlerini Ek-26'da bulabilirsiniz.

Yine genç kuşaklara aktarmak üzere çalışmaları Orhan Karakullukçu tarafından başlatılan ve bizlerin katkılarıyla geliştirilen Torul ilçesi, Uğurtaşı köyü ve çevresinde kullanılan bazı yerel kelime, deyiş ve manileri "Kültür" üst başlığı altında bulabilirsiniz. Kültür bölümünde bulabileceğiniz bir başka bilgi de Osmanlı'da ve cumhuriyetin ilk dönemindeki ay adlarıdır.(Ek-34)

Uğurtaşı köyünü yapısal anlamda incelediğimizde eski döneminde ortalama Osmanlı medeniyet seviyesiyle aynı düzeyde veya üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunda farklı kültürlerin bir arada yaşamasının getirileri olduğu kanısındayım. İnşa tarihleri tam olarak bilinmemekle birlikte oldukça güzel yapılmış kemer köprülerden bazıları (en az 200-300 yıllık) hâlâ dimdik ayakta durmaktadır. Uğurtaşı okulları, camisi, kiliseleri, taş kemerli çeşmeleri, konakları ve evleri ile 300-400 hane ve iki binin üzerinde nüfusuyla büyük bir yerleşim merkeziydi.

Köyün çok kalabalık olduğu dönemlerde (1650-1900) kitabın giriş bölümünde bahsi geçen muhtelif meslek gruplarına ait dükkânlar mevcuttu. Köyden göçlerin başlamasıyla azalan nüfus karşılığı, bu dükkânlar tek tek kapanmıştır. Ömrü en çok süren ise her zaman olduğu gibi perakende sektörünü temsil eden bakkal dükkânlarıdır. Köyümüzde her daim üretilen ve satılabilen/becayış yapılan ise hayvansal gıdalardır. Et ve süt ürünleri her zaman para getirmiştir. Yine o zaman için para eden hayvan postları ve yün, diğer değerli ürünlerimizdi. Hububat ekimi ile kendi tüketimi olan un ve mamulleri karşılanırdı. Satılacak kadar arpa, çavdar veya buğday hiçbir dönemde üretilmemiştir. Yine sebze ve meyve köyün tüketimi için yeterli olmuştur. En çok üretilen ve aynı zamanda lezzetli olanlar patates, fasulye ve lahanadır. Köyde üretilmeyen ama ihtiyaç olan ne varsa özellikle yaz aylarında Trabzon'dan gelip Erzurum'a devam eden (veya tersi yönde) kervanlardan (Evlerde kullanılan kap kacak ve kumaş ihtiyaçları vb.) para veya becağış ile karşılanmıştır. Bu ihtiyaçlar, kervanların yanı sıra Gümüşhane/Torul ve Trabzon/Maçka'ya gidiş gelişlerle de karşılanırdı. Cumhuriyet döneminde ise azalan nüfus sebebi ile sadece bir kahvehane ve kısa süreliğine bir bakkal açık kalmıştır.

Ulaşımda kağı ve at arabaları kullanılmaktaydı. Kullanılan yolların kalıntıları hâlâ mevcuttur. Bu yollar muhtemelen savaş yıllarında askeri mühimmat taşımak için de kullanılmıştır.

Yıkılmış olan yapılar (ev, okul, konak) incelendiğinde su ve kanalizasyon hatlarının bulunduğu tespit edilmektedir. İçme suyu hatlarında bakır borular kullanılmıştır. Pişmiş topraktan yapılan ve künk adı verilen borular ise yine içme suyu ve pis su hattı olarak kullanıldı. Bağ ve bahçeler çok uzak mesafelerden eş yükseklik eğrileri kullanılarak yapılan evlek sistemi ile suya kavuşmuştur. Aşağıköy ve Uğurtaş merkeze hizmet eden evlek sistemi hâlâ mevcudiyetini sürdürmektedir. Emir Mahallesi'nde Pere üzerinden gelen evlek ise bugün işlevini kaybetmiştir. Uğurtaş köyü su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Her noktasında bulunan göze ve çeşmeleri ile içme suyu ihtiyacı yürüme mesafesinde karşılanabilir. Özellikle cumhuriyet sonrasında hayırsever köy sakinlerinin yaptırmış olduğu çeşmeler köyün bütün yamaç ve dağlarında su sorununu çözmüştür (Ek-17, Ek-22).

Köyümüz bitki örtüsü bakımından da oldukça zengindir. Özellikle ilkbahar ve yazın başlangıcında çok zengin çiçek örtüsü ile bütün köy bir çiçek bahçesi görünümü kazanmaktadır. (Albüm) Köyün bitki örtüsü özellikle 1950'den sonra güçlenmeye ve büyümeye başlamıştır. Eskiden çalılık formunda olan bölgeler bugün ormanlık haline gelmiştir. Bunda iki sebep etken olmuştur. Birincisi 1950'den sonra artan göçler neticesi köyde yaşamını devam ettirenlerin sayısındaki azalmadır. Çünkü artık bitki örtüsü eskisi gibi kullanılmamaktadır. İkincisi ise köyümüzde keçi besiciliğinin terk edilmesidir.

Genç kuşaklardan buraya ziyarete geleceklere rehberlik etmesi bakımından günü birlik gezi yapabilecekleri bazı yerlerin isimlerini yazmak isterim. Sırasıyla Sümela Manastırı, Zigana Dağı Tesisleri, Limni Gölü, Sanat Güneş Evi, Karaca Mağarası, Camiboğazı, Çakıl Göl, İmara Antik Kenti, Santa Antik Kenti ve Süleymaniye Mahallesi (Eski Gümüşhane).

Süleymaniye Mahallesi, geçmişte 3 kültüre ve 3 inanca aynı zaman diliminde ev sahipliği yapmış inanç ve kültür değerleri açısından 3 milletin tarihsel hatıralarına şahitlik etmiş mekândır. Türkler, Rumlar ve Ermeniler bir arada uzun yıllar/asırlar bir arada yaşamayı başarmışlardır. Bu özelliği ile dünya milletler tarihinde eşine çok az rastlanan bir geçmişi vardır. Bugünkü şehir merkezine olan yakınlığı ise bu bölgenin yoğun katılımlı turizme kazandırılmasını kolaylaştıran bir fırsattır.

3 kültür ve 3 inanca aynı zamanda ev sahipliği yapan diğer yerler ise Santa Antik Harabeleri ve İmara Antik Kenti'dir. Karaca Mağarası ise büyüklüğü ve derinliği (256 metre) ile Türkiye'nin önemli mağaraları arasındadır. Sarkıt, dikit, sütun, bayrak ve perde damlataşları ile damlataş havuzları büyük boyutlara ulaşmıştır. Kültür bölümünde Gümüşhane'de gezilecek görülecek yerlerin daha geniş bir listesini bulabilirsiniz.

Köyümüzün bir diğer özelliği de etrafında bulunan yaylalar ve bu yaylalarda düzenlenen şenliklerdir. Kuşburnu-Pestil Kültür ve Turizm Festivali 24-27 Temmuz, Gümüşhane; Kadirga Yayla Şenlik-

ği 16-17 Temmuz, Kürtün-Kazıkbeli Yayla Şenliği 18-19 Temmuz, Kürtün-Taşköprü Kültür ve Yayla Şenliği 19 Temmuz, Yağmurdere-Yeni Yayla (Santa) Şenlikleri 26 Temmuz, Arsin ve Ayeser Yayla Şenlikleri Torul sınırları içerisinde düzenlenmektedir. Kültür bölümünde “Gümüşhane Yaylaları ve Yayla Şenlikleri Takvimi”nin detaylarını görebilirsiniz. Köy sınırları içerisinde bulunan yaylalardan bazıları Öküzyatağı, Kolat, Kaskarın Düzü, Binnat Yurdu ve Ayeser’dir. Yaylalarımızın tümünün irtifası 2.000 m ve üzerindedir. Bazıları 2.500 m civarındadır. Yaylalarımız hayvan besiciliğine uygun olup Osmanlı’dan beri kullanılmaktadır. Sürüler halinde yapılmakta olan büyükbaş ve küçükbaş hayvan besiciliği yöre halkının başlıca geçim kaynağını oluşturmaktadır. Yaylalarımızda bulunan zengin çiçek florası arıcılığa uygun olup yöre için ikinci geçim kaynağıdır. Yaylalarımızın diğer bir yönü de eskiden beri süre gelen yayla şenlikleridir. Bize yakın olan Ayeser Yayla Şenlikleri’nin ilk yapıldığı tarih bilinmemekle birlikte Osmanlı’dan beri gerçekleştirilmektedir. Bazı Rum kaynaklardan elde ettiğim belgelerde de Ayeser şenliklerinin çok eskiden beri yapıldığı belirtiliyor. Türkler ve Rumlar bu şenliklere beraber katılıyor, beraber eğleniyorlardı. O zaman da şenliklerde silah kullanıldığı, kız kaçırma olaylarının yaşandığı ve bu yüzden bazı şenliklerin kavgayla bittiğinden bahsetmektedir. İletişim ve ulaşım olanaklarının süratle gelişimi bu şenliklerin devamına ve zenginliğine sekte vurmuştur. Senede bir defa kurulan yayla şenlik bölgesindeki pazarlar eski cazibesini yitirmiştir. Eski zamanlarda, bu pazarlarda her köy kendi üretimini satışa sunarken, şehirden gelen satıcıların getirmiş olduğu fabrika ve teknoloji ürünü malzemelerden ihtiyacı olanlar alabiliyor. Artık her gün her yere ulaşılabilirdi için şenliklerin bu işlevi cazibesini yitirmiştir. Şenliklerin eğlence yanı sıra azalarak da olsa işlevini sürdürmektedir. Televizyonların yayına başlamadığı ve hatta radyo yayınlarının her yere ulaşamadığı dönemlerde bu şenlikler tüm yöre halkının beklediği eğlence olanağıydı. Herkes iyi ve temiz kıyafetini giyer gruplar halinde Ayeser şenliklerine giderdi. Daha yolda eğlence kemeçe ve horon halayları ile başlardı. Ayeser’e Trabzon, Maçka, Tonya ve Gümüşhane İkisü, Mes-citli (Beşkilise) dâhil birçok köy ve kasabadan insanlar gruplar halinde gelirlerdi. Burada yemekler yenir, horon oynanır ve alışveriş yapılırdı. Rakı ve tabanca atışları eski şenliklerin ayrılmaz ikilisiydi. Bugün bu şenlikler Torul Belediye Başkanı’nın himayesinde yapılmaya devam etse de pek rağbet görmemektedir. Bölgemize 40-50 km uzak olsa da Kadırga Şenlikleri hâlâ aktif bir şekilde devam etmektedir. Bu şenliklere katılarak hem eskiye özlemimizi giderir hem de ananelerimizin devamını sağlayabiliriz.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İNTİKAL EDEN RİVAYETLER :

Aşağıköy Kilisesi bir dönem han olarak kullanılmıştır. Han sahibi Maçka'dan gelip İstavri'ye yerleşen Salih isimli bir Türkmüş. Han sahibinin 1750 yılında evlenme çağında üç oğlu vardır. Çocuklar Hristiyan bir ailenin üç kızı ile evlenmek ister ama kızların babası Müslüman olmaları sebebi ile vermek istemez. Bir kavga sırasında kızların babası ölür. Bu duruma üzülen Salih Efendi yetim kızları oğulları ile evlendirir ve işletmeyi devam ettirir.

Çevre köylerle kurulan ilişkiler çerçevesinde 1940'lı yılların sonu veya 1950'li yılların başında Nanak'a (Evliya) yapılan ziyaretten bahsetmek isterim. O yıl belki de otuzdan fazla kişi hep beraber köyden yürüyerek oraya gitmiş ve gelmiştir. O dönemde Nanak'ta bulunan bir kilisenin minberinde mi minberin altındaki toprağında mı bir keramet olduğuna inanılırdı. Bu gelenek Rumlardan beri var olan bir özelliktir. Her ne tür rahatsızlığınız olursa olsun minber bölgesinde bir süre yattığınız zaman şifa bulacağınıza inanılırdı. Ben şifa bulan bir isim duymasam da geçmişte yaşanan bu hikâyeyi yazmak istedim.

KÖYÜMÜZ YERLEŞİKLERİN ÇEVRE KÖYLERLE KURDUKLARI AİLE BAĞLARI

Geçmişte Rumlarla yapılan evliliklerin yanında Yağlıdere, İstilos, Ayliya, Harava ve Maçka gibi diğer çevre yerleşimlerle de muhtelif evlilikler yapılmıştır. Gümüşhane merkeze bağlı, birbirine yakın üç köyle ilişkilerimiz olmuştur. Bunlar Hacıemin/Türkmenli, Yeşilyurt/Kozana ve Yeşildere/Haşeratka'dır. Haşeratkalılar bizim köyde kendi adları ile anılan yaylamızda yaylacılık yapmışlardır. Hemen bitişik mahalle Kozana/Yeşilyurtlu Adil Sever de bizim köyden Emiroğlu Ayşe (d. 1916) ile evlenmiştir. Rasim Karakullukçu kızı Samime de (d. 1931)Kozana/Yeşilyurt'a gelin giderek Hacıemin'e yerleşmiştir.

Kısaca, köyümüz sakinlerinin çevre köylerimizle de akrabalık bağlarının olduğunu bilmeliyiz. Bu konu kimlikler bazında ayrıca detaylandırılabilir. Benim bulabildiklerimin bir özetini Ek-31'de bulabilirsiniz.

KÖYÜMÜZDE MEYDANA GELEN DOĞAL AFETLER

Osmanlı döneminden kalan bazı Rumca ve Osmanlıca kaynaklarda, köyümüzde meydana gelen doğal afetler den bahsetmektedir. Bunlardan tercüme edebildiğim bazılarını aşağıda bulabilirsiniz.

Bulaşıcı Hastalıklar

1787, 1845, 1852, 1861, 1865 ve 1892 yıllarında Gümüşhane ve köylerinde görülen kolera ve/veya veba salgını İstavri’de korkulu günler yaşanmasına sebep olmuştur. Hatta bu senelerin bazılarında köy boşaltılmış ve daha yukarılara geçici olarak taşınmıştır.

Sel Felaketi (28 Temmuz 1861)

Bazı Rumca kaynaklarda 28 Temmuz 1861 tarihinde İstavri’de büyük felaket olduğu yazıyor. Kulat Dağı ve Barmada yaylalarında yağın şiddetli yağışlar sonrası İstavri’de bütün bağ ve bahçeler su baskınlarından sonra viran hale gelmiştir.

Sel Felaketi (17 Temmuz 1886)

17 Temmuz 1886 tarihindeki büyük yağışlar sonrası dereler o kadar yükseliyor ki bazı köprü ve değirmenler yıkılmıştır.

Kar Fırtınası (25 Ekim 1886)

Trabzon’dan köylerine dönmek üzere yola çıkan, çoğunluğu kadın ve birkaç çocuktan oluşan 20 kişilik grup Turna Gölü, Gulat mevkiinde kar fırtınasında mahsur kalmıştır. Yazılanlardan anlaşıldığına göre yanlarında bulunan battaniyeler ve İstavri’den gelen katırcı Hristos Mianas’in (muhtemelen Mehelle’den) getirdikleri ile tipiden korunmaya çalışsalar da çoğunluğu ölmüştür. İstavri’den 5 kadın ve 1 çocuk, Parti’den 3 kadın, İmeralı 1 kişi, Bazben’den 2 kişi, Rusya’dan 1 kişi ve Monomatlı’dan Bayan Kereki Keşişoğlu olmak üzere 14 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu sırada beraberlerinde bulunan atlardan üçü de donarak ölmüştür.

Sel Felaketi (4 Ocak 1891)

Monomatlılı Osman Ağa’nın gelini ve Yior’un eşi Kekerı sırtında çalı yükü ile dere kenarında otururken, yoğun yağışlar sonucu gelen seli fark etmiyor ve suya kapılıyor. Cesetleri iki gün sonra İkisü mevkiinde bulunuyor ve Monomatlı’ya defnediliyor. 1891 sel felaketi tüm Kurum Vadisi’ni etkilemiştir. Birçok ev ve köprü tahrip olmuştur.

1916 Kışı Erken Yağın Kar

1916 kışına girerken yine bir Trabzon dönüşü soğuk ve kar yağışından perişan olan 4 kişi akşamüzeri zor şartlar altında Anelepsi’deki bir şapele kadar geliyorlar. Fakat o şapelde gecelerlerse soğuktan öleceklerini anlıyorlar. Bunun üzerine kendilerine güvenen ikisi yola devam ederek köye

varıyor. Diğer ikisi ise şapelde geceleyip yardım beklemeye karar veriyor. Ancak sabaha doğru köyden gelen kurtarma ekipleri bir Rum vatandaşı ve Osman Emiroğlu'nun donmuş cesetleri ile karşılaşılıyor. Osman Emiroğlu, Ayşe Sever'in babası, Osman Sever'in de dedesidir.

Heyelanlar

Köyümüzde dönem dönem aşırı yağın yağmurlar sonucu bazı ufak heyelanlar/toprak kaymaları da olmuştur. Bu toprak kaymalarında bazı mahallelerdeki evler hasar görmüştür.

Deprem

Kanunisani (Ocak) 1894 yılında Cebeli/Baladan merkezli bir deprem meydana gelmiştir. Baladan'da 64 ev ağır hasar almıştır. Bizim köyümüzde oluşan hasar konusunda ise bilgi mevcut değildir.

Babamın, Kur'an-ı Kerim'in son sayfalarına aldığı notlarda "27 Kanunievvel (Aralık) 1939 tarihinde gece yarısı saat 02 sularında arz (dünya, yer) şiddetli bir şekilde sarsıldı." yazmaktadır. Bir hasar olup olmadığından bahsetmemektedir. Zannederim bu sarsıntı büyük Erzincan depreminin etkisidir.

Kuraklık ve Kıtık

1892-1894 ve 1907-1910 yılları arasında kuraklık sebebi ile kıtlık baş göstermiştir. Osmanlı kayıtlarında bu kıtlıklar döneminde bazı can kayıplarının yaşandığı yazmaktadır. Özellikle bizim köyümüzde can kayıpları yaşandığına dair bir belge ise bulunamamıştır.

Tahlisiye Madalyası

Köyümüz sakinlerinden Alemdârzâde Ruşen Efendi'ye (Mollaabdullahlardan) can kurtarma hususundaki üstün gayretlerinden dolayı 12 Mayıs 1892 tarihinde Trabzon Valiliği tarafından tahlisiye madalyası verilmiştir. (EK-32)

ÇOCUKLUK YILLARIMDA KÖYDE YAŞAM (1950 VE 1960'LAR)

Bu bölümde yazacaklarım genelde benim çocukluk dönemimle ilgili olsa da bazen daha eskilere gideceğim. Yeri geldikçe genellemeler yapıp köyün dışına, şehirlere gideceğim. Bazense benzer konular iç içe girebilecektir. Bir vesile ile anılarımızdan bahsedeceğim. Arada sırada hayatımıza dair çıkarımlarda bulunacağım. Özetle siz değerli okuyucularla biraz sohbet edeceğiz.

Yazları köyde yaşam bir başka zordu. Kışın kar ve soğuk vardı ama tüm senenin hazırlıkları yazın yapıldı. Baharın gelmesi hepimizi ama özellikle hayvanlarımızı çok mutlu ederdi. Çünkü bütün kış kapalı alanda kalan dostlarımız dışarı çıkıp toprağa kavuşunca rahatlardı. Üstelik kısa süreli de olsa yakın mesafede, köy içerisinde takılırlardı. Daha sonraları onlar için günlük 5-10 kilometrelik yayla turları başlayacaktır.

İlkbaharla beraber arazide bazı lokasyonlarda kendiliğinden yetişen yenilebilir otlar, kışın ağırlığını üzerimizden atmamızı sağlardı. Rahmetli annem iki üç çeşit olan bu otları iyi tanırdı bunlarla lezzetli yemekler yapardı. Hatırlayabildiklerim arasında ehrida, lateriza, gadamide, kantaran otu ve zunzunayı sayabilirim. Yazla beraber çocuklar için mevsim meyvelerinden olan beyaz Frenk üzümü çok değerliydi. Şimdi köyümüzde birçok meyve yetişse de o zamanlar Mescitli'den meyve getiren Hüsnü ve Karamemet amcaları unutamadım. Çünkü onlar getirmese zerdali, kiraz, vişne ve dutu tadamayacaktım. Yazın sonuna doğru sırasıyla bizde yetişen erikler, armutlar, elmalar, ahlatlar ve yaban elması dediğimiz ayranmilo devreye girecekti. Yerantlı'da olan amcamın/dedemin elması hâlâ mevcudiyetini koruyan gerçek bir efsanedir. Yaşı bilinmese de yüz yılı aşkın olmalıdır. Bu yaşta hiçbir bakım desteği verilmemesine rağmen hâlâ meyve veriyor olması botanikçiler tarafından incelenmelidir. İlkbaharın bir başka güzelliği ise köyümüzde/dağlarımızda açan rengârenk çiçeklerdir. Adlarını hatırlayabildiklerim tutiye ve marandadır. Sarı, mor ve leylak renkleri bazı bölgelerde tüm araziye kaplardı. Biraz daha üst kotlarda sonbaharda açan vargit çiçeklerinin yerini alan kardelen çiçekleri ise adeta bahara ve bizlere hoş geldin demektedir.

İlkbaharın gelmesi bir yerde bizlerin de rahatlaması demektir. Çünkü hayvanlarımızı ahırda sabah akşam yedirme ve içirme işimiz bitiyordu. O zamanlar bırak ahırlarımızı, evlerimizde bile su yoktu. Bu sebeple hayvanlarımızı merekten getirdiğimiz otlarla sabah ve akşam olmak üzere iki kere besler, günde bir defa da çeşmeye su içmeye götürürdük. Kar yoğunluğu sebebi ile hayvanlarımızı çeşmeye götüremezsek, suyu ahıra taşırdık. Kışın bir başka işi de ahırların temizliği idi. Hayvanların dışarı çıkamaması yaza göre bu işteki yoğunluğu artırmaktaydı.

Bu vesile ile biraz da su ve çeşme sorunundan bahsetmek isterim. Karauçı'nın Çeşmesi Rasim Karakullukçu'nun evinin önünde, Sarandar'ın Çeşmesi ise Galos'taydı. İçmek için Galos'taki çeşmenin suyundan çok Karauçı'deki çeşmenin suyu tercih edilirdi. Bütün mahalle bu çeşmeye gelirdi. Rasim Karakullukçu evi yapmadan önce de çeşme oradaydı. Emir'de ise tüm su ihtiyacı Mahmut Öztürk'ün evinin önündeki çeşmeden karşılanırdı. Kuri'de bulunan su ise hiçbir zaman tercih edilmemiştir. O

zamanlar evlektan akan su da kullanılabilir ve tavsiye edilmese de içilirdi. Su ahşap kufalarla sırtta veya bakraçlarla elde taşınırdı. Çeşme başlarında kufaları koymak için platformlar olurdu. Banyo yapmak için yeterli miktarda kaynatılan sular büyük bir bakır kazana (100-150 litre) konur, sonra soğuk su ile ılıtılırdı. Bakır maşrapalar su dökmek için kullanılırdı. Küçük çocuklar ahşap çamaşır teknelerinde yıkanırđı. Pis sular suluk tabir edilen yerlerden yeraltına verilirdi. Bu işlemin zahmetli olması sebebiyle her gün yerine genellikle haftada bir veya daha uzun aralarla yıkanılırdı. Bu süreçte şehirlerde de durum çok farklı değildi. Kalorifer sisteminin olmadığı veya yaygınlaşmadığı yerlerde banyoda bulunan termosifon denen kazan haftada bir odun veya kömür ile yakılır, sonrasında bütün ev halkı sırasıyla yıkanırđı. Çeşmeler, özellikle kadınlarının sosyalleşme alanı idi. Bir taraftan evin su ihtiyacı karşılanırken diğler taraftan konu komşuyla karşılaşılırsa dertleşilir, sevinçler paylaşılırdı. Büyük tencere, kazan ve tavalar genellikle çeşme başlarında yıkandığı için karşılaşmalar da olağandı. Yıkamak için deterjan yerine kül kullanılırdı.

İlkbaharla geldiğinde yapılan bir başka iş ise bahçelerin ekimidir. Özellikle patates ve soğan tarlalarının ekilmesi önem arz ederdi. Çünkü bütün kışı köyde geçireceklerin tüketecekleri en önemli iki yiyecek maddesiydi. Bunun yanında bahçelere başta fasulye, kara ve beyaz lahana, ıspanak ve pazı olmak üzere köyümüzde yetişebilen diğler sebzeler de dikilirdi.

Karların kalkması ile beraber tarlalarda buğday, çavdar ve arpa ekimi başlardı. Bu ekimlerin bazıları ise sonbaharda yapılırdı. Ekimlerde kullandığımız araç saban ve onu çeken öküzlerimizdi.

Yazın bir başka etkinliğı de kıştan çıkan kap kacağın kalaylanmasıydı. Kalaycı olarak Romenler (O zamanlar genellikle Çingene denirdi) gelirdi. Yazları ve yılda maksimum bir ya da iki defa geldikleri için tüm bakır kaplar toplanıp götürülürdü. Kalay yeri genellikle Astradios'un yanındaki Kasımoğulları'nın harmanıydı.

İlkbaharla beraber işlerimiz azalsa ve biraz rahatlasak da yazın gelmesiyle beraber hepimizi çok yoracak olan biçim mevsimi başlayacaktı. Çalışırken yorulmanın dışında bunaltıcı sıcaklar çekilmez olurdu. Biçime giderken herkes çıkınına yiyeceğini koyar, öğlen saati bir göze başında, dere kenarında ve mümkünse ağaç altında hep beraber yerdı. Menüünün vazgeçilmezleri haşlanmış patates, haşlanmış yumurta, tereyağı, tuzlu peynir ve ekmektı. Kaygana ve yağlı kete ise lüks sınıfındaydı. Çünkü onları yapacak zaman yoktu. Su kaynağı bulunmadığı için getirilen su, soğuk tutan çömlek testilerde veya küçük ahşap kufalarda taşınırdı. Çünkü biçim mevsiminde havalar çok sıcak olduğu için su ihtiyacı zirve yapardı. Bir de içlerinden yorgun olanlar öğlen yemek sonrası, yarım saat veya bir saat kestirirdi. Biçim için kadınlar orak, erkekler ise tırpan kullanırđı. Tırpan için çevre köylerden gelen tırpancılar kiralanırđı. Keza orak için de yevmiye ile kadınlar istihdam edilirdi. Yazın külfeti çoktu. Herkes çalıştırdığı personelin yemeklerini de vermekten sorumluydu. Lokanta olmadığına göre yemekleri evin hanımı, çocuğı varsa babaanneler, anneanneler yapardı. Yemek yapınca da iş bitmiyor. Çünkü sırada yapılan yemeklerin çalışma mahalline götürölmesi vardı. Yemekler küçük veya büyük

sefertasları ile taşınırdı. Dönerken de sadece boş kaplarla dönemezsin. Elinde kaplar varsa, sırtında da yakmak için toplanan çalı çırpı, o da yoksa ot ile gelinirdi. Biçilen otlar tereklenir ve kurumaya bırakılırdı. Otların kuruyacağı sürede yağmur yağması büyük bir zorluktu. Çünkü yağın yağmur hem otların kurummasını engeller hem de çürütebilirdi. Daha sonra biçilen, tereklenen ve bağlanan bu otlar insan sırtında, eşek veya at ile mereğe taşınırdı. Otları taşıyabilmek için bağlamak gerekirdi. Bağlama zavluk denen uzun saplı bitkilerle yapılırdı. Zavluklar kopmaya ve kırılmaya karşı önceden suya yatırılırdı. Atlarda semerin her iki tarafına genelde beşerden on bağ ot bağlanırdı. Hem biçin hem de taşıma, mümkün olduğunca erken saatte başlardı. Çünkü ten (nem) kalkmadan rahat rahat biçebilirdiniz. Biçin mevsiminin sonuna doğru harman işleri başlardı. Ekilen buğday, arpa ve çavdar hasatları yapılacaktı. Biçilen hububat harmanda harman tahtası ile dövülecek, sonrasında harman makinası ile mahsul samandan ayrılacaktı. Harman tahtası üzerinde oturmak biz çocuklar için bir eğlence olsa da bir süre sonra bıktırıcı olurdu. Çünkü bütün gün birisinin bu işleme nezaret etmesi gerekiyordu. Ayrıca harman tahtasını çeken öküzlerin dışkıları da takip edilmek durumundaydı. Hayvan daha yaparken fark edip bir kürek vasıtası ile buğday, arpa veya çavdara karışması önlenenecekti. Harman tahtasının üzerine ağırlık yapması için bir taş parçası konurdu. Harmanda üstteki buğday sapları yeteri kadar ezildikten sonra bir ara verilir ve arada saplar bir yaba veya çatal tarafından ters çevrilirdi. Bu işlem bütün saplar samana dönene kadar devam ederdi. Harman bitiminde samana dönen saplar harmanın bir kenarında tığ (Koni şeklinde) şekilde yığılır ve makine için hazır hale getirilirdi. Henüz elektrik olmadığı için harmanda iş gücü öküz ve insan; harman makinesinde ise sadece insandı. Hava sıcak olduğu için harman makinesi genellikle birkaç fener veya lüks lambası ışığında akşamları ve gece yarısına kadar çalıştırılırdı. Biri kişi harman makinesinin kolunu çevirir, bir diğeri buğday saman karışımını makinenin üstüne koyar, çocuklar ise genellikle harman makinesi altından çıkan buğdayı geriye doğru kıl cicimlerin (kilimlerin) üzerine çekerti. Harman makinesinin kolunu çevirmek için genellikle iki kişi lazımdı. Bir yorulunca diğeri çevirmeye devam ederdi. Harman bitimi buğdaylar kıl torbalara, saman ise mereğe konurdu. Harman vurulurken konu komşu birbirine yardım ederdi. Çünkü yaz mevsimi kısa ve işler çoktu.

Her zamanki gibi çocuklar da boş bırakılmaz birçok tarım ve hayvancılık işinde çalıştırılırdı. Şimdi köye zevkle gelen o günün çocukları/gençleri bu günün orta yaşlıları/ihtiyarları öğrenciyken yaz tatilinde köye gelmek istemezlerdi. Çünkü köyde geçen zamanın çalışma bölümü, tatil bölümüne göre çok fazlaydı. Buna rağmen o günlerde tesis edilen arkadaşlıklar çok değerliydi. Bunu deniz kenarındaki yazlıklarda tesis edilen arkadaşlıklara benzetebiliriz. Köyden şehre göçler sebebiyle bazı dost ve akrabalarımızla ancak yaz tatillerinde tanışma imkânı bulabiliyorduk. Burada Karadeniz'in kendine has bir özelliği devreye giriyor. Her Karadenizli ister kendisi ister babası-dedesi burada doğmuş olsun, memleketini, toprakla bağını unutmaz ve buralara gelir. Bu bir aidiyet duygusudur. İnsanı toplum içerisinde güçlü kılan bu duygudur. Aidiyet bağı yalnızlığın panzehridir. Dostluk ve

arkadaşlıkları da anlamlı kılan bu özelliktir. Ben de çocukluk yıllarımdan itibaren Ankara'da yaşamam münasebetiyle bazı şehre göçen köylülerimizi ancak bu tatiller de tanıma imkânına kavuştum.

Elde edilen buğday ve çavdar, ekmek yapımı için su değirmenine götürüp öğütülürdü. Arpa ise at ve eşek yiyeceği olarak, saman arasına karıştırmak için depolanırdı. Hayvanlar için en son toplanan ise ormanlardaki gazeldi. Gazel, harer denen oldukça büyük keten veya kıldan çuvallara doldurularak taşınırdı. Kışların uzun sürmesi durumunda hem gazelden hem de sonbaharda topraktan çıkarılmış olan gevenden istifade edilirdi. Geven esas itibarı ile besleyici değeri ve kalorisi yüksek bir bitkidir. Hayvanlara vermeden gevenin dikenleri dövülmeli/yakılmalı ve parçalara ayrılmalıdır. Gevenin yumuşaması için üzerine su da serpilebilir. Biçilen otların mereğe taşınması ve yerleştirilmesi, merak köşelerinin ve direk diplerinin sıkılaştırılması açısından özenle yapılması gereken ayrı bir işti. Çocuklar için merak üzerindeki hapenden otların üzerine atlamak ve bu ritüele yardım etmek hem bir iş hem de eğlenceydi.

Sonbaharın gelmesi ile beraber yoğun bir şekilde kışa hazırlık başlardı. Çünkü bazı yıllar kar 6 ay kalkmazdı. Bu da hazırlıksız yakalananları çok zorlardı. Sebze ve meyve dışında en önemli hazırlık kışlık et ihtiyacıydı. En az bir hayvan kesilir, etin bir kısmı kavurma yapılır bir kısmı da tuzlanırdı. Sonrasında bu etler bütün kış boyunca azar azar kullanılırdı. Taze fasulyeler kurutulur ki buna zuluf derdik. Tabi kuru fasulye ise olmazsa olmazımızdı. Ayrıca fasulye ve göbek lahanadan kurabildiğimiz kadar çok turşu yapardık. Çünkü bütün kış salata yerine tüketebildiğimiz sağlıklı bir yiyecekti. Keza kışlık armut ve ahlattan da turşu kurulurdu. Elma, armut, erik ve bulunan diğer tüm meyveler kurutulurdu. Kurutma işlemi açık havada serilerek yapılabilirdi halde, ekmek fırınlarında daha kolay kurutulurdu. Bu meyveler kuru olarak yendiği gibi tatlı olarak hoşaf yapımında da kullanılırdı. Hatırlatmak isterim ki bugün de yaz meyveleri kurutularak lüks market ve pazarlarda satılmaktadır. Sonbaharda toplanan diğer bitkilerden bazıları ise kuşburnu, adaçayı ve kantaron otudur. Siyah çayın olmadığı zamanlarda bir sağlık iksiri olan yeşil çaylar ki biz genelde köy çayı deriz, yaz ve kış tüketilmekteydi. Bir diğer kışlık hazırlık ise hamur işleriydi. Kış için erişte ve siron yapılır, sonra kurutulurdu. Bir başka hazırlık tel veya ahşap kafeslerde kurutulan kurut ve karın kaymaklarıydı. Kış için yağlı, yağsız peynirler ve tereyağı tuzlanırdı. Eskiden günlük ekmek pek yapılmazdı. Özellikle kış gelmeden bir fırın ekmek yapılır, bir kısmı komşularla paylaşılır kalanı ise aylarca yemek üzere aynı fırında kurutulurdu. Kurutulan bu ekmekler mümkünse sandıklarda farenin giremeyeceği şekilde saklanırdı. Ekmek yapımında çocuklar da unutulmazdı. Onlar için golot tabir ettiğimiz küçük ekmekler yapılır, içerisine genelde yumurta bir kaçına ise yıkanmış/temizlenmiş demir para konurdu. Para konanı bulan çocuk çok şanslı olurdu. Şehirde çalışan büyüklerimizin köye gelişlerinde getirdikleri veya bir gelenle gönderdikleri beyaz ekmek bizim için çok ayrıcalıklı idi. O zamanlar yediğimiz karabuğdaydan yapılan ekmeğin besleyici değerinin ne kadar yüksek olduğunu bilmiyorduk. Ne mutlu bize ki Türkiye'nin karabuğdaydan un üreten ilk fabrikası 2019 yılında Kelkit, Gümüşhane'de açılmıştır.

Sonbaharla beraber kış için köyde üretilmeyen malzemelerin şehirden alınması gerekiyordu. Yılmaz ağabey'im çocukluk/gençlik anılarını anlatırken bu işin köyde bulunduğu süreçte kendi sorumluluğunda olduğunu söylemişti. Köyde üretim fazlası olan özellikle tereyağı ve peynirler paketlenir ve bir eşek yüküne ulaşıncı, şehre satmaya gönderilirdi. Sabah köyden eşekle beraber çıkılır, yürüyerek ancak akşamüzeri Gümüşhane'ye varılırdı. O gün mallar satılır, geceleme bir hısım akrabada veya otelde yapılırdı. Ertesi sabah satıştan elde edilen para ile özellikle köyde üretimi olmayan toz şeker, kesme şeker, çay, pirinç, zeytin, gazyağı, sabun vb. malzemeler alınırdı. Ayrıca üst başa giyim için basma, pazen, iğne iplik gibi özellikle Sümerbank üretimi malzemeler de alınırdı.

Kış için yapılan bir başka hazırlık ise yakacak olarak kullanmak üzere tezek ve odun teminiydi. Tezek yapımının birçok metodu vardı. Duvara yapıstırıp kuruması beklenirdi ama çoğunlukla harmana serilir ve loğ taşları ile düzleştirip kurumaya bırakılırdı. Biraz kuruduktan sonra baklava dilimi şeklinde kesilerek iyice kuruması için piramit şeklinde dizilirdi. Bir başka temin yöntemi de basma tezeğiydi. Komlarda koyun ve keçilerin dışkısı temizlenmez, çiğnemeleri için bırakılırdı. Rutubet biraz fazla ise saman serilerek hayvanların rahatsız olması engellenirdi. Altta biriken bu karışım yeteri kalınlığa ulaştığı zaman baklava dilimi gibi kesilerek alınırdı. Domino taşı gibi birbirine yaslanır, kurumaya terk edilirdi. Koyun ve keçi gübresinin bir başka değerlendirme metodu daha vardı. Komdan günlük veya gınaşırı süpürülen gübreler üstü ıslanmayacak şekilde yarı kapalı mekânlarda depolanır (Örtme tabir ettiğimiz alanlar olabilir) kışın büyükbaş hayvanların altına serilirdi. Bu formda kullanılan gübreye yerel olarak kuşk denmektedir. Odun ise daha çok kurumuş ağaçların kesilmesi ve dallarının budanması ile elde edilirdi. Kalorisi en yüksek ağaçlar bizim Pelit (Meşe) ve İspendamlar (Akça ağaç) dediklerimizdi. Çam, kavak ve govoksilo (içiboş/çürük) ağaçları hem kalorisi düşük hem de yanarken duman/is yapardı. Kışları evlerin bu soğukluğuna karşı ahırlar kendiliğinden yeteri kadar sıcak olurdu. Bunun iki etkeni vardı. Birincisi genellikle ahırın bir ya da iki duvarı zeminle hemzemin olurdu. İkincisi ise özellikle büyükbaş hayvanların nefeslerinin sıcaklığıydı. Yılmaz ağabey'im çocukluk anılarını anlatırken "Uzun kış gecelerinde evdekilere kızdım mı gidip ahırda yatmak isterdim." demiştir.

Yazları gündüzler uzun olsa da erken yatılırdı. Çünkü bütün gün çalışacak iş olur ve çok yorulurduk. Kışları ise tam tersi yapacak iş az olduğu için daha geç yatılırdı. Dini bayramlar hariç eğlence günlerinin çoğu kış mevsimine denk gelirdi. Yeni yıl 31 Aralık/1 Ocak, Kalandar 13/14 Ocak, Nevruz 22/23 Mart ve Hıdırellez 5/6 Mayıs'ta kutlanırdı. Uzun kış gecelerinde önceleri idare lambası ve gaz lambası ışığında sonraları ise lüks lambası ışığında oturulur, yemekler yenir, hem sohbetler hem de el işleri yapılırdı. Evin her tarafını aynı anda ısıtmak mümkün olmadığı için bu sohbet ve yemekler evin hayat denilen yerinde yapılırdı. Evlerimiz taştan yapıldığı için duvar kalınlıkları 70 ila 100 cm'ydı. Akşamları yer ocağındaki veya kuzinedeki köze/küle patates gömülürdü. Patatesler pişmek üzereyken yazın tuzlanan etler közün üzerine konur, pişmesi ile beraber patatesle yenirdi. Etin üzerine yapışan köz parçalarını temizlerken elimin yandığını ama asla vazgeçemediğimi çok iyi hatırlıyorum. Özellikle büyüklerimiz için yemek sonrasının vazgeçilmezi kahve ise mangal veya

ispirto ocağında yapılırdı. Köyün bir başka gerçeği de tavuklarımızdı. Hem tavuklarımız hem de yumurtaları bugünün deyimi ile tam organikti. Tereyağına kırılan yumurtanın tadı bir efsaneydi. Büyüklerimizin 5-6 yumurtayı bir seferde kırıp yediklerini hatırlıyorum. Tavuk eti ise ancak yumurtadan kesilen tavukların kesilmesi ile yenebilirdi. Çünkü tavuk önemli bir üretim aracıydı. Kesilen tavukların eti sert olurdu, yıllarca ve bütün gün sahada yemek için dolaşan tavuklar iyi kas yapardı.

Sokak lambası olmadığı için evler arasında gemici feneri ile gidip gelinirdi. Keza gerektiğinde ahır ve mereğe de gemici feneri ile gidilirdi.

Kadınların çilesi ütü ise ocak veya sobadan alınan odun közlerinin ütünün içerisine konulması ile elde edilen ısı sayesinde yapılırdı. Ütü sık sık sallanır ve yanlarındaki deliklerden giren hava ile sönmemesi sağlanırdı.

Yukarıda anlatılanlardan anlaşıldığı üzere, karınca misali yazın çalışılır, kışın tüketilirdi. Kışın bir zorluğu bacalardaki karların kürümesiydi. Çünkü evlerin çatısı yoktu. Evler toprak bacalıydı. Bu sebeple evin bacasına çok kar birikmesine müsaade edilmezdi. Tipinin hâkim olduğu bazı gece ve günlerde evlerin kapısı boyunca kar kaplanırdı. Sabah uyandığınızda dışarı çıkabilmek için önce kar temizliği yapmanız gerekirdi. Bunun için cümle kapısının hemen arkasında bir yaba bulunurdu.

Köyde kışın havalar sürekli sıfırın altında olduğu için demir aksanı çıplak elle tutmaman gerek-mektedir. Çocukluğunda kışları da köyde yaşamış olan Cevat ağabey'imın anıları arasında bunun tecrübesi vardır. Ağabeyim: "Kapıyı açmak için tuttuğum demir çengele, elimin derisinin yapıştığını asla unutamam." demişti.

Kışın gerçek zorluğunu, okumak için Aşağıköy'den gelen çocuklar çekirdi. Eğitim önce caminin yanındaki tek odada, beş sınıf birden karma olarak, daha sonra da Enavli'de yapılan yeni okul bina-sında yine tek odada beş sınıf birden karma olarak yapılırdı. Okulun sobası ise imece usulü öğrenci-lerin getirdiği tezek ve odunlarla yakılırdı.

Yeri gelmişken soğuk havalar için köyümüzdeki birkaç deyişten bahsedeceğim. Korkma zemhe-rinin (Ocak) kışından, kork aprulun beşinden (Nisan 18), koca öküzü ayırır eşinden. Kurt uluyunca ya ayaz olur ya kar yağar. Mevsimlerle ilgili atasözlerimizin daha fazlasını "Manilerimiz ve Atasözle-rimiz" bölümünde bulabilirsiniz.

Yaz ve kış yapılabilen ev misafirlikleri dışında sosyal faaliyetler arasında aşağıdakileri yazabi-lirim. Bırakın televizyonu köyde radyo bile yoktu. Bizim eve radyo zannederim ben doğmadan on sene önce, 1945'te alınmış. Orhan ağabey (Karakullukçu): "Köyde ilk radyo sizin eve alınandır." de-miştir. Köyde elektrik olmadığı için radyonun biri silindir diğeri dikdörtgen prizması şeklinde koca-man iki bataryası vardı. Akü büyüklüğünde oldukları için uzun süre radyonun güç kaynağı olarak kullanılabilirdi. Evde radyosu olmayanlar bir araya gelir, özellikle haberler dinlenirdi. Cumartesi, pazar evin kapısında (avlude/örtmede) radyodan naklen verilen futbol maçlarını başta Yılmaz ve Zeki ağabey (Tufanlardan) ile arkadaşlarının dinlediği hatıralarım arasındadır.

Kışın çocukların en büyük zevki kızak ile kaymaktı. Kızak bulamazsan ne bulursan onun üzerinde kayardın. Bizim mahallede Kuri'den aşağıya doğru ben de kaydığımı hatırlıyorum. Tabi Emir'den aşağıya doğru kaymak daha uzun mesafe ve zevkliydi. Yazları çocuklar olarak beştaş, üçgen, çelik çomak, topaç, birdirbir, misket ve sek sek gibi oyunlar oynardık. Benim çocukluk arkadaşlarım arasında Karauçi'den Alaattin, Eşref, Turgay; Emir'den İbrahim, Hayati, Sedat, Mustafa, Resul, Nuri ve Fahri'yi sayabilirim.

Yeri gelmişken ne zaman başladığını bilmesem de çocukluk yıllarımda olağan hale gelmiş bazı ritüellerimizden bahsetmek isterim. Danaların her sabah Zinbonlar'ın dereye, taşın arkasına götürülmesi biz çocukların vazifesiydi. Köyde herkes çok çalışmak zorundaydı. Yani çocukların da mutlaka yapacağı birçok iş olurdu. Mesela sabah akşam sağılan koyun ve keçileri sağılırken tutmak da çocukların işiydi. Sağılan koyun/keçi komda ayrılmış olan diğer bölmeye konur ki sağılmayanlarla karışmasın. Vakit kaybını önlemek için biri sağılırken diğeri hazır edilirdi.

Akşamları ineklerin/koyunların gelişini Gelin Abla'nın evi önünden veya bacalardan izlemek hem büyükler hem de biz çocuklar için büyük bir keyifti. Ben/biz bunu askeriyedeki tadat törenlerine benzetirdim. Bir başka ritüelimiz ise araç trafiğinin son derece az olduğu çocukluk yıllarımızda köye gelen kamyon kasasında Aymarına'ya kadar gitme keyfiydi. O zamanlar benzinle çalışan kamyonlar da vardı. Köye gelen araçlar daha Salih'in Kahve'den Ayaser'e doğru gelirken benzin kokusu rüzgârın etkisi ile köye kadar gelirdi. Kamyonun/arabanın köye gelişi ise daha 45 dakika-1 saat sürecekti.

Arabaların köye gelişi daha doğrusu köye gelenler, herkes için sevinç kaynağıydı. Çünkü muhtemelen içerisinde gurbetten gelen bir komşumuz bir yakınımız vardı. Bu gelişlerde gelenin şehirden getirdiği bir somun ekmeğin, en ufak bir hediyenin bizler için çok büyük bir anlamı vardı. Tabi bir başka hediye okunmuş ve eski tarihli olsa da gazetelerdi.

Eskilerde gurbetin anlamı bir başka idi hatta daha çok hüznün ve özlemde. Gurbete çalışmaya veya okumaya giden aile fertlerinin aklı sürekli geride bıraktıklarında kalırdı. Köyde para kazanma, geçinebilme imkânları az olduğu için her evden birileri mutlaka gurbette olurdu. Gurbet Almanya'ya çalışmaya gidenler için daha da zordu. Ulaşım imkânları çok zor ve fazla zaman aldığı için gurbettekiler sık sık gelemezdi. Geleceği zamanı öyle planlardı ki köydeki işlere maksimum katkı yapabilsin.

Bir başka gerçek de bazı ailelerin kış mevsimini Gümüşhane, Trabzon, İstanbul ve Ankara gibi muhtelif şehirlerde geçirmesi ve baharla beraber geri dönmeleri idi. Bu gidiş ve gelişlerin ama özellikle gidişlerin kendine mahsus bir ritüeli vardı. Araba yollarının inşa edilmediği, otomobil ve kamyon imkânının olmadığı dönemlerde at ve eşekler hazır edilir, sonbahar geldi mi gidiş için hazırlıklar başlardı. Atlar, eşekler yüklenir ama yürüyemeyen yaşlılar hariç herkes yürüyerek Zigana Dağı geçişine veya Hamsiköy'e kadar giderdi. Çünkü hayvanların sırtında daha çok köyden şehre götürmek üzere hazırlanan köy üretimi malzemeler olurdu. Bu malzemelerin en önemlileri kurut, kaymak, peynir, tereyağı gibi süt ürünleri, patates ve soğan gibi sebzelerdi. Yine tuzlanmış ve kavrulmuş etler de götürülenler

arasındaydı. Netice olarak şehre giden bu insanlar da bir zamanlar burada yaşamış oldukları için burada hazırlayabildikleri kadar çok malzemeyi götürürlerdi. Bunlara erişte ve sironu da dâhil edebiliriz. Bunun ekonomik yönü kadar duygusal yönü de vardı. Ben annemden hatırlıyorum, buradan giden malzemelerle kendini köyde hissetmek isterdi. Ankara'da durduğu altı ay, onun için hiç bitmeyecek gibi bir süreydi. Uğurlama Karakaban yolundan Trabzon'a gidecekler için Zironi'den; Zigana Boğazı'ndan gidecekler için Hanzara'dan (İspele) yapılırdı. Kırklı yılların başında muhtemelen 1942 senesinde Trabzon'a giderken çekilen bir fotoğrafta Orhan ağabey (Karakullukçu) atın terkisinde görülmektedir. Bu gidişler hem giden hem de kalan için çok zordu. Herkes ağlar ve birbirinden helallik alırdı.

Yeri gelmişken biraz da komşuluk ilişkilerinden bahsetmek isterim. Şüphesiz ki hayat sadece güzelliklerle dolu değildir. Ama insanlık güzel olanı anmalıdır. Benim anılarımda hep güzellikler vardır. Şimdi unutamadıklarımın bazılarını sizinle paylaşmak isterim.

Mesela çocukluk yıllarımda Memduha yenge'nin bizi unutmadan yapmış olduğu güllaçları ben de unutamıyorum.

Eski Türkçeyi iyi bilmesi sebebiyle babamdan kalan doküman ve kitapları bıkmadan bana tercüme eden/okuyan İhsan Amca'yı (Karakullukçu) unutamıyorum.

Babamın rahatsızlığı sebebi ile 1961 sonbaharında annemle beraber Ankara'ya gitmesi üzerine, oruç tutan Mediha abla'mı (1962 Şubat) sahurda uyandırmak için evlerinden bizim eve ip çekerek zili çalan Rahime teyze'yi unutamıyorum.

Malzeme (genellikle ot) yüklü atıyla bize veya herhangi bir komşuya kahve içmeye diye gelip, sohbet dalan ve yüklü hayvanı uzun süre yüküyle bekleten Mahmut amca'yı (Öztürk) unutamıyorum.

Neriman abla'mın düğün yemeğinde (1960) rakı içip evin semerlemelerini ve komun çitlerini yıkan Mahmut amca'yı (Öztürk) unutamıyorum.

Artık anonim hale gelen Mahmut amca'nın (Öztürk) geceleri yüklü atıyla Aşağıköy'den Emir'e gelirken yolda ayıyla karşılaşmaları ve birbirlerine bakıp yollarına devam ettiklerini (Bu karşılaşmalardan bilinenlerinden birisi Mehelle'deki orman bölgesinde; diğeri ise bir çeşme başında olmuştur) unutamıyorum.

Yılmaz ağabey'imın anlatılarından, Süleyman Amca'ma kaçan Lütfiye yenge'mi (1940'ların ilk yarısında) geri almak için evimizin kapısını baltayla kırmaya çalışan Mahmut amca'yı (Öztürk) (Lütfiye yenge'm halasının kızıydı, bu ziyareti halasının ricası ile yapmıştı. Komşumuz Vecihe yenge de Mahmut ne konuşuyorsun benim bildiğim Lütfiye, Süleyman'ı kaçırdı demişti...) unutamıyorum.

Evi köyün en doğusunda olması sebebiyle gece yarısı Öküzyatağı'ndaki mallara kurt vurduğunu fark eden ve sesini bacalardan köylüye duyurmaya çalışan Zarife nene'nin (Şanvar) kimsenin duymaması üzerine silahı omuzunda Öküzyatağı'na hareket ettiğini ama bu sırada öküzlerin kurtları kovaladığını unutamıyorum.

Bu arada birçok genç okuyucumuzun bilemeyeceği bir bilgiyi paylaşmak isterim. Yazları büyükbaş/küçükbaş hayvanlar yaylada konaklayabilir. Koyun ve keçiler için komlar yapılır, orada yatan çoban ve köpekler nezaretinde güvenlikleri sağlanır. İnek ve öküzlerin ise böyle bir korumaya ihtiyaçları yoktur. Öküzler ve boğalar orada yatan inekleri çevrelerler. Herhangi bir vahşi hayvan saldırısında öküzler/boğalar birlik olur ve o hayvanı/hayvanları kovalar.

Hem babamın Yılmaz Ağabeyime anlatısını bana aktarmasından hem de Süleyman amcamın bana anlatımından: Hüsnü dede'min babası Süleyman Efendi'yle beraber Kelkit'te bulunan 27 atıyla, İran'dan ipek ticareti yaptığı sırada babası Süleyman Efendi'nin hastalanması ve ölmesini müteakip Hüsnü Dede'min ticareti bıraktığını,

Yine babamın Yılmaz ağabeyime anlatılarından, dedem Hüsnü Efendi'nin Galos'ta bulunan okul ve müştemilatını Rumlardan devraldığını ve içerisinde bulundurduğu koyunlardan 39 tanesini kurtların kırık pencereden girerek boğduğunu,

Dedemin babalarından kalan misafirhanesinin, bir yangın sonrası kullanılmaz hale geldiği,

Ziya amcanın (Osman Karakullukçu oğlu) Zega ve Cadağalara çıkan ama aşınan yaya yollarını her yaz yeniden açtırması, unutamadığım köy anlatılarından.

Köy halkı olarak eğlenceyi ve eğlenmeyi severiz. Bu Rumlardan yana böyle geldi ve böyle gitmektedir. Annem anılarını anlatırken çok çalıştıklarını ama özellikle kış gecelerinde gece geç saatlere kadar kemençe eşliğinde eğlendiklerinden bahsederdi. Benim çocukluk yıllarımda da aynı düzen devam etmekteydi. Sadece dönemine göre bu eğlencelerin düzenleyicileri değişmiştir. Köy, yayla köyü olmasına rağmen bazen daha yükseklerdeki çeşme başlarına eğlenceye gidilirdi. Cemal amca (Karakullukçu) eğlenceye giderken yiyeceklerimizi ama özellikle rakılarımızı taşımak için bir küfeci seçerdik demişti. Aynı şekilde Mahmut ağabey (Karakullukçu) de eğlenceyi çok sever, bulduğu her fırsatı değerlendirirdi. Eğlence bazen bir evde başlar ama daha rahat horon oynamak için harmanlarda devam ederdi. Hasan Karakullukçu'nun (Tufanlar) kemençe çalışı ve Rumca dâhil türkü okuyuşu herkesi coştururdu. Rumca söyleyebilenler arasında Mahmut Öztürk ve ben hatırlayamasam da babam Temel Karakullukçu da vardı. Kemençe çalanlar arasında Hasan Uçar'dan da bahsetmeden olmaz. Aşağıköy'de de çok güzel kemençe çalanlar vardı. Mustafa Mutfak (nam-ı diğer Garip Mustafa) ve Murat Bıçakçı (nam-ı diğer Bekçi Murat) unutamadıklarımız arasındadır. Köyümüzde bugün de benzer eğlenceler, aynı coşku ile olmasa da devam etmektedir.

Hülasa köyde yaşam, benim yaşadıklarım, katkı koyan arkadaşlarım ve büyüklerimin anlatımıyla böyleydi.

Bu arada hayatın bir başka gerçeğinden de burada bahsetmeden geçemeyeceğim. Yapmaya çalışacağım dünyamızın muhtelif yerlerinde ve 1960'lardaki yaşam standardı farklılıklarımızı vurgulamaktır.

Benim hatırladığım kadarı ile biz 1950 ve 1960'larda köyümüzde yukarıda anlattığım şartlarda yaşarken, Ruslar uzaya insanlı araç gönderecek; Yuri Gagarin, 12 Nisan 1961'de Vostok 1 aracıyla yaptığı uçuşla Dünya yörüngesine başarıyla ulaşan ilk insan olacaktı. Amerikalılar ise Ay'a insanlı araç gönderecekti. Neil Alden Armstrong 21 Temmuz 1969'da Ay'a adım atan ilk insan olarak tarihe geçecekti. Tabi bu demek değildir ki bu ülkelerin her noktası aynı refah seviyesine sahipti.

Bununla beraber mürekkep yalamışlar listemizden (Ek-30) anlaşılacağı üzere köyümüz standart Anadolu köylerinin oldukça üzerinde bir seviyede eğitim almış insan potansiyeline sahiptir.

Bu durumu biraz olsun analiz etmek isterim. Dünyamızın her tarafında ve maalesef her zamanında gelir seviyeleri sebebiyle sosyal yaşamda/refah seviyesinde bu farklılıklar olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Dünyamızda bir yerlerde hâlâ elektrik ve suya erişememiş insanlar yaşamaktadır. Birleşmiş Milletler raporlarına göre; 844 milyon insan, içme suyu hizmetine erişemiyor. Dünya nüfusunun dörtte birinden fazlası olan 2,1 milyar insan temiz suya ulaşamıyor. Yine dünyada elektriğe ulaşamayan 1,3 milyar insan olduğunu ve bu rakamın 2030 yılına kadar azalmayacağı belirtilmektedir. Bu standart farklılıkları Sümerlerde, Mısırlılarda, Çinlilerde, Osmanlı'da ve bugün Amerika Birleşik Devletleri'nden Rusya'sına kadar her coğrafyada görmek mümkündür. Afrika ülkelerinin durumundan bahsetmek bile istemiyorum.

Demem o ki ben bu durumu geldiğim yaş itibarı ile yadsımıyorum. Belki bir gün daha adil bir dünya olacaktır diye hayal etmek istiyorum ama gördüğüm kadarı ile bazı farklılıklarımız daha doğuştan gelmektedir. Bu sebeple belki de mutlak eşitlik yaradılışa aykırıdır ve hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. Mutluluğun ise daha adil dağıtıldığına inanıyorum. Çünkü herkesi mutlu edecek bir yaşam biçimi mutlaka vardır, yeter ki kişi istesin.

Not-1 : Uğurtaş köyü ve çevresinde kullanılan bazı yerel kelimeleri Ek-28 'de bulabilirsiniz.

Not-2 : Osmanlıca belgeleri tercüme ederken kullanılan Osmanlıca kelimelerin Türkçe karşılıklarını Ek-29'da bulabilirsiniz.

Not-3 : Köyümüzde yaygın olarak yapılan yemeklerin listesini Ek-35'de bulabilirsiniz.

Kültür

GÜMÜŞHANE YAYLALARI

Yaylalar doğal güzellikleri, etnolojik ve diğer çekicilik yaratan özellikleri ile ekoturizm kapsamında değerlendirilebilir. Yayla sözcüğü, çevreye göre daha yüksekte olan yer anlamına gelmektedir. Fazla engebeli olmayıp düz ve otlaklarla kaplı, suyu bol olan yaylalar, hayvancılıkla geçimlerini sağlayan topluluklarca, yılın belirli aylarında hayvanlara taze ot temini ve aynı zamanda hayvansal üretimlerini (süt, peynir, yağ vb.) yapmak amacıyla kullanılır. Yaylacılık, halk takvimi ve meteorolojisinden halk ekonomisine, halk veterinerliğinden halk tıbbına, beslenme ve halk mutfağından halk hukukuna kadar geniş bir geleneksel kültür yapısını bünyesinde barındırır. Ayrıca yayla ikliminin insan sağlığı üzerinde olumlu etkilerinin bulunmasıyla yayla ve yaylacılık faaliyetleri büyük bir önem kazanmıştır.

Genellikle yılın Mayıs-Ekim ayları arasındaki dönemlerde yaylalara çıkılarak, birtakım sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleşmesi, Doğu Karadeniz bölgesinde uzun zamandan beridir süre gelen geleneksel bir faaliyettir. Bu geleneksel yapı; yaylacılığın, yayla ekonomisinin, yayla kültürünün ve yayla turizminin temelini oluşturmaktadır. Gümüşhane ilinde de geleneksel olarak kutlanan yayla şenliklerinin gerçekleştiği ve yöre insanı tarafından bilinen önemli yaylalar bulunmaktadır. Bu yaylalar, gerek çevresinde bulunan obaları birleştirme özelliği gerekse de tarihe mal olmuş bir şahsın ya da bir objenin konu olduğu yerlerdir. Aşağıda, Gümüşhane’de yayla turizmi potansiyeline sahip olabileceği düşünülen yedi yayla ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Kadırga Yaylası

Gümüşhane il merkezinden 50 km uzaklıkta olan Zigana Tüneli’nden geçtikten sonra, sağa dönüp kuzeydoğu istikametine devam edilerek ulaşılan Zigana Kayak Tesisleri’nden 17 km sonra Kadırga Yaylası’na ulaşılmaktadır. Her yıl geleneksel olarak Temmuz ayının 3. Cuma günü düzenlenen Kadırga Yayla Şenlikleri ile binlerce insan bir araya gelip eğlenmekte ve hasret gidermektedir.

Güvende Yaylası

İsmi Güvenç Abdal’dan alan Güvende Yaylası, Gümüşhane ili şehir merkezine 57 km uzaklıkta olan Kürtün ilçesinden 23 km ileride bulunmaktadır. Güvende Yaylası’nda düzenlenen ve geleneksel hale gelmiş olan yayla şenlikleri, her sene aynı tarihte gerçekleşmektedir.

Kazıkbeli Yaylası

Yaklaşık 2.500 metre rakımı ile Giresun, Gümüşhane ve Trabzon illerinden gelen yaylacılarla, Gümüşhane ilinin en çok talep gören, turizm potansiyeli açısından elverişli olduğu gözlemlenen Kazıkbeli Yaylası, Gümüşhane İl merkezine 100 km uzaklıktadır. Her sene Temmuz ayının 3. haftası Cumartesi ve Pazar günleri şenlikler organize edilmektedir. Kazıkbeli Yayla Şenlikleri, Gümüşhane ilinde düzenlenen yayla şenlikleri arasında yerel objelerin daha fazla kullanıldığı şenlik olarak ön plana çıkmaktadır.

Erikbeli Yaylası

Kürtün Belediyesi sınırları içerisinde yer alan Erikbeli Yaylası'nın 1500'lü yıllardan beri konaklama yeri olarak kullanıldığı bilinir. Erikbeli Yaylası Kadırğa, Sazalanı, Çatma, Oğuz ve Ören gibi yaylalara gidişte bir mola yeri özelliğine sahip olup, tabiatla iç içe bir yayladır. Doğal çim sahalarıyla yazın çim kayağı, kışın uzun sürmesi nedeniyle kayak turizmine elverişlidir. Bunun yanında dağcılık, doğa yürüyüşleri, atlı spor gibi aktivitelerin yapılmasına çok uygun olduğu için 1991 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Turizm Merkezi ilan edilmiştir.

Taşköprü Yaylası

Taşköprü Yaylası ismini yayladan geçmekte olan, doğu tarafında Erzurum Deresi, Karadeniz'e doğru Yanbolu Deresi üzerindeki kesme taşlardan yapılmış Taşköprü'den almaktadır. Yöre halkından edinilen bilgilere göre; Fatih Sultan Mehmed, Trabzon Seferi'ne bu yolu kullanarak gitti. Karacave Krom Antik Kenti güzergâhı kullanılarak Taşköprü Yaylası'na ulaşılabilir.

Camiboğazı Yaylası

Camiboğazı Yaylası'na Gümüşhane il merkezinden Torul - Karaca yol istikameti takip edilerek Krom Vadi'sine ulaşılır. Krom Vadisi'nden stabilize yol takip edilerek Gümüşhane merkezden 40 dakika sonra yaylaya ulaşmak mümkündür.

GÜMÜŞHANE'DE GEZİLECEK GÖRÜLECEK YERLER

Karaca Mağarası

Karaca Mağarası Gümüşhane'nin 17 km kuzeybatısında, Torul ilçesine bağlı Cebeli köyünün Karaca Mahallesi yakınlarındaki Kırantaş mevkiinde, denizden 1.550 m yükseklikte yer almaktadır. Mağara, damlataşı oluşumları bakımından çok zengindir. Ayrıca damlataşı oluşumları çeşitli renk ve yapılarını arz eder. Mağara içerisindeki damlataşı şekillerini şöyle sıralamak mümkündür: Sarkıtlar, dikitler, sütunlar, bayrak şekilleri, org desenli duvarlar, mağara çiçekleri, mağara incileri, traverten havuzları ve traverten basamakları.

Santa Harabeleri

Yağmurdere Bucağı sınırları içerisinde olup, Gümüşhane merkeze 72, Trabzon'un Arsin ilçesine ise 42 km mesafesindeki Dumanlı köyü sınırlarında yer alan Santa Harabeleri, bünyesinde Rum sivil mimarisine özgü eserler barındırıyor. Rumlar tarafından 17. yüzyılda kurulduğu bilinen ve arkeolojik, doğal sit alanı olan bölgede, taştan inşa edilen tek katlı konutlar ve her mahallede en az bir kilise, her sokakta bir çeşme bulunuyor. Birbirini kuşbakışı çok net görebilen 3 ayrı yamaç üzerine kurulmuş Santa Harabeleri, 9 mahalle ve 300'ü aşkın haneden oluşmaktadır. Bu mahallelerde 18. yüzyılın son yarısında inşa edilen resmi binalar da dikkat çekiyor. Son yıllarda özellikle fotoğraf tutkunlarını cezbeden Santa Harabeleri, yerli ve yabancı turistlerce keşfedilmeyi bekliyor.

Eski Gümüşhane (Süleymaniye)

Buraya, Gümüşhane merkezinden 5 km'lik asfalt yol ile ulaşılır. Gümüşhane ilinin il merkezi, cumhuriyetin ilanından önce "Eski Gümüşhane" diye anılan bugünkü Süleymaniye Vadisi'nde yer almaktayken cumhuriyetin ilanından sonra, Trabzon-Erzurum Transit Yolu'nun Harşit Vadisi'ni takip etmesi üzerine bugünkü yerine taşınmıştır. Tarihi bilgilere göre; Eski Gümüşhane'nin kuruluşu MÖ 3000 yılına dayanmaktadır. Bölgedeki diğer şehirler gibi Gümüşhane de tarihî süreç içerisinde Asurlular, Urartular, İskitler/Sakalar, Medler, Persler, Pontuslar, Romalılar, Araplar ve Rumların elinde kalmıştır.

İmera Manastırı

Gümüşhane'nin Olucak köyünde yer alan bir manastırdır. Yazılı kaynaklara göre 1350 yılında gotik tarzda inşa edilmiş olan manastır, 1859'da rahibe Roxana tarafından yenilenmiştir. 2009'da III. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilen manastır, kesme ve moloz taşlarla yapılmıştır. Yapıda üç nef ve üç apsis bulunmaktadır. Yapının kapısındaki taş söve, üç kademeli frizle süslenmiştir. Frizlerde üzüm salkımları, geometrik motifler ve stilize bitkisel motifler yer almaktadır.

Loannis Fostiropoulus Konağı

Peder Foster olarak bilinen Fostiropoulus'un 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İmera'da (Olucak) yaşadığı biliniyor. Ancak 1880 yılında İmera'dan ayrılır ve beş oğlu ile birlikte Trabzon'a yerleşir. Aile 1882 yılında Trabzon merkezli bir banka (Banque Phostiropoulo Freres, Phostiropoulo kardeşler bankası) kurmuştur. Daha sonraları ticaret ağına Erzurum, Gümüşhane, Batum ve Abazya'yı katarak büyümesini sürdürmüştür. Fostiropoulo ailesi 1922 yılında Türkiye'yi terk etmiştir. Ailenin bazı mensupları Rusya'da bazıları ise Yunanistan'da yaşamlarını sürdürmüştür. Terk edilen konak ise kimse tarafından kullanılmamış ve kaderine terk edilmiştir. Bugün yıkıntılarını İmera Manastırı'nın yanında görmek mümkündür.

Torul Cam Teras

Bu terastan Torul ve çevresini oldukça yüksekten seyretmek mümkündür.

Gümüşhane Konakları

Gümüşhane şehir merkezindedir. Gümüşhane'nin zamana meydan okuyan evleri, mimari üslubu, yapı malzemesi, çatısı, merdiveni ya da balkonuyla geçmişin zarif edasını taşıyorlar.

Örümcek Ormanları

Örümcek Ormanları il merkezine 60 km mesafede olup, karayolu ile ağaçların bulunduğu bölgeden gidilebilir. Gümüşhane ili Kürtün ilçesi sınırları içerisinde yer alan Örümcek Ormanlarında Avrupa'nın en yüksek köknarları (61,5 m) ve Türkiye'nin en uzun ladinleri (57,6 m) bulunmaktadır.

Satala Antik Kenti

Kelkit ilçesinin Sadak köyü içerisinde. Antik devirde Satala ismini taşıyan ve Hitit, Asur, Makedonya, Roma, Bizans dönemlerinde önemli bir merkez olan Satala şehri, bugün sırları ve güzellikleri ile toprak altında bulunmaktadır.

Zigana Turizm Merkezi

Gümüşhane - Trabzon yolunun 50. kilometresinde bulunan Zigana Tüneli'ni geçtikten sonra 3,5 km stabilize yolla ulaşılır. Hava yolunu tercih edenler Trabzon-Zigana arası 50 km asfalt yolu otobüsle gidebilirler. Zigana Turizm Merkezi 2.032 m yüksekliktedir. Zigana Turizm Merkezi elektrik, içme suyu, 800 m teleski kayak eğitimi tesisi ve telsiz-telefon haberleşme sistemine sahip olup otel, lokanta, kır kahvesi, et lokantası, bakkal, kasap, manav bulunmaktadır.

Zigana, yaz aylarında çim kayağı, kış aylarında kayak turizmine elverişli ender beldelerimizden biridir. Nemli deniz iklimi ile kara iklimi arasında çok ilginç bir bölgemizdir. Zigana'da kır kahvesinin bahçesinde otururken kuz sisi bulutunu ve güneyde pırıl pırıl güneşi görebilirsiniz.

Meryemana Kilisesi

Büyükçit köyündeki vadide, Çit Deresi'nin sol tarafındaki yamaç üzerindedir. Manastıra anayoldan ayrılan bir köprüden geçilerek patika bir yolla ulaşılmaktadır. Manastır yüksek duvarlarla çevrili avlunun içindedir. Manastır 890-900 tarihleri arasında üç keşişin kurduğu bilinmektedir. Daha sonra Trabzon Komnenosları döneminde ve 19. yüzyılda onarılmıştır.

Canca Kalesi

Bu kaleye Vank köyünden ve Kale Deresi denilen vadiden gidilir. Evliya Çelebi, Seyahatname adlı eserinde bu kaleden bahsetmektedir. Trabzon, Türkler tarafından 1461 yılında fethedildiğinde kral kızının bu kaleye sığınarak hazineyi sakladığı rivayetler arasındadır. Sağlam kalan duvarlar üzerinde, fresko tekniğinde yapılmış, "Hristiyan Azizleri" ne ait olduğu tahmin edilen resimler vardır.

Diğer Önemli Kaleler: Kov Kalesi, Akça Kale, Keçi Kalesi, Satala Kalesi, Gümüştüğ Kalesi, Torul Kalesi.

Daldaban Çeşmesi

Daldaban Mahallesi'nde, Sadullah Efendi Camii'nin güney-batısında yer almaktadır. Daldaban Çeşmesi, Birinci Dünya Savaşı sırasında, "Cihad-ı Ekber" hatırasına yapılmıştır. Yapılış tarihi, güney cephesi kitabesinde 1331-1333 olarak belirtilmiştir. Rumi olarak kabul etmek durumunda olduğumuz bu tarih 1915-1917 Miladi yıllarının karşılığıdır.

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere, Fransa ve Rusya'nın oluşturduğu İtilaf Devletleri karşısında Almanya, Avusturya ve İtalya'nın oluşturduğu ittifak Devletleri safında savaşa katılmıştır. 14 Kasım 1914 tarihinde Cihad-ı Ekber fetvası yayımlanarak bütün Müslümanlar cihada davet edilmiştir. Böylece devlet dokuz cephede dört yıl sürecek kanlı bir savaşa katılmış, 18 milyon tahmin edilen Osmanlı Devleti nüfusundan savaş sırasında 3 milyon insan ölmüş, yaralanmış veya kaybolmuştur. İşte bu çeşme Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na katılması anısına yaptırılmıştır. Daldaban Çeşmesi, sekizgen mermer zemin üzerine dört cepheli ve üç bölüm halinde yükselen bir tarzda küfeki taşıyla yapılmıştır.

Çeşmenin musluklarının yer aldığı birinci katı, kenarları 1 m uzunluğunda dört kare cepheden oluşmaktadır. Her cephede, yaprak motifleri arasında birer musluk vardır. Muslukların suyu akmaktadır. Çeşmenin ikinci katı kenarları 70 cm boyutlarında dört kare cepheden oluşmaktadır.

Gümüşhane Köprüsü

Gümüşhane merkezinde Harşit Çayı'nın üzerinde, Köprübaşı mevkiinde, iki caddeyi birbirine bağlayan yerdedir.

Köprü, biri büyük biri de küçük iki gözden oluşmaktadır. Yontma taşlarla inşa edilen köprünün iki gözünün ortasında yapılmış kitabesi vardır. Kitabeye göre köprü, Ekim 1575 de Ferruh Zad Oğlu Halebi tarafından yaptırılmıştır.

Diğer Önemli Köprüler: Kamberli Köprüsü, Tohumoğlu Köprüsü, Süleymaniye Köprüsü, Güzeller Köprüsü, Torul Köprüsü.

Tomara Şelalesi

Şelale, Şiran ilçesine 25 km mesafede bulunan Seydibaba köyündedir. Tomara Şelalesi adeta kayaları patlatarak 15-20 m genişliğinde bir alandan çıkarak yaklaşık 25-25 metre yükseklikten kar veya süt rengini almış bir su varlığı şeklinde 2 km uzaklıktan duyulan su sesleri ile yatağına dökülmektedir. Suyun, akış vadisi içerisinde oluşturduğu kıvrımlar, vadinin rafting yapılabilecek konumda olmasını sağlamaktadır. Şelale ve çevresinin zengin flora ile oluşturduğu uyumlu peyzajı görülmeye değer güzelliktedir. Şelale çevresinde yeme içme ve dinlenme gibi öncü tesisleri bulunmaktadır.

Limni Gölü

Torul ilçesi Zigana köyü, Saronay Yaylası'ndadır. Göl ve çevresi sahip olduğu doğal güzellikleri, zengin flora ve faunası ile adeta insanları büyülerken, klima özelliği havası ile insanlara sağlıklı bir ortam sunar. Göl çevresinde öncül tesisler mevcuttur.

Artabel Tabiat Parkı

Torul ilçesi sınırları içerisindedir. Artabel Gölleri ve çevresinin 5.859 hektarlık kesimi "Artabel Gölleri Tabiat Parkı" olarak ilan edilmiştir. Ayrıca Zigana köyü yaylalarında Limni ve Kuzu gölleri, Yağmurdere sınırları içerisinde Şakirgöl, Kürtün Sarıbabada Karagöl, Dörtkonak Yaylası'nda Aygır-göl ve Dipsizgöl gibi il sınırları içerisinde başkaca irili ufaklı göller mevcuttur.

Sarıçiçek Köy Odaları

Sarıçiçek köyü Gümüşhane il sınırları içerisindedir. Sarıçiçek köyüne ulaşmak için Gümüşhane-Erzurum karayolunun 20. kilometresindeki Tohumoğlu mevkiinden Yağmurdere yoluyla gidilir. İl merkezine 50 km uzaklıktadır. Sarıçiçek köyü, 60 haneli tabi güzelliği, yer aldığı dağın yamacında zümrüt yeşili vadiye inen taraçalar üzerine kurulmuş evleriyle çarpıcı bir görünüme sahiptir. Evler 1873 yılında yapılmış olup, iki adettir. Bölgede ortaya çıkan mesken tiplerinin oluşumunda Türk geleneği ile yerleşik geleneğin ve mahalli hususiyetlerin büyük rolü olduğu tahmin edilmektedir. Odaların içerisi sanat açısından ilgi çekici şekilde tezyin edilmiştir.

GÜMÜŞHANE YAYLA ŞENLİKLERİ TAKVİMİ

Ayazma Şenlikleri: 20 Mayıs, Torul/ GÜMÜŞHANE

Dörtkonak Köylü Yayla Şenlikleri: Temmuz 2. haftası, Merkez/ GÜMÜŞHANE

Kadırga Yayla Şenlikleri: Temmuz 3. haftası, Torul/ GÜMÜŞHANE

Kazıkbeli Yayla Şenlikleri: 16-17 Temmuz, Kürtün/ GÜMÜŞHANE

Güvendi Yayla Şenlikleri: 29-30 Temmuz, Kürtün/ GÜMÜŞHANE

Alacapazar Yayla Şenlikleri: Temmuzun 4. pazar günü, Kürtün/ GÜMÜŞHANE

Zigana Yayla Şenlikleri: Temmuz 2. haftası, pazar günü, /Zigana Dağı

Kuşburnu Pestil Turizm Festivali: 28-30 Ağustos, Merkez/ GÜMÜŞHANE

Alitaşı Tuzlam Şenlikleri: Temmuz ayı ilk haftası, Torul/ GÜMÜŞHANE

Karaca Mağarası: Yıl boyunca ziyarete açık, Torul/ GÜMÜŞHANE

TRABZON YAYLA ŞENLİKLERİ VE TARİHLERİ

S.No	Adı	Yer	Tarihi
1	Hıdırellez Bahar Bayramı	Şalpazarı-Acısü	Mayıs ayının ilk pazar günü
2	Mayıs Yedisi Yürüyüşü	Sivri Tepesi/Tonya	18 Mayıs
3	Şalpazarı Ağasar Kültür Şenliği	Şalpazarı	Haziran ayının ilk pazar günü
4	Sultan Murat Şehitleri Anma Günü	Çaykara Sultan Murat Yaylası	23 Haziran
5	Harmantepe Şehitleri Anma Günü	Köprübaşı-Harmantepe	29 Haziran
6	Deniz Eğlenceleri	Akçaabat	6 Temmuz
7	Soğuksu Şenlikleri	Ocaklı K. Lişer Yaylası Maçka	7 Temmuz
8	Hamsiköy ve Civar Köy. Sütlaç Festivali	Hamsiköy ve Civarı	Temmuz ayının ilk cumartesi günü
9	Tonya Zere Yayla Şenliği	Zere Yaylası / Tonya	Temmuz ayının ilk pazar günü
10	Demirkapı Soğuksu Şenlikleri	Demirkapı Köyü-Soğuksu Tepesi	Temmuz ayının ikinci pazar günü

11	Hırsafa Karadağ Şenlikleri	Düzköy-Karadağ	Temmuz ayının 3. cumartesi ve pazar günü
12	Karadağ Yaylası Şenlikleri	Vakfıkebir-Karadağ	Temmuz ayının 2. cumartesi ve pazar günü
13	Dede Korkut Boğaçhan Kültür ve Sanat Festivali	Üçgedik Mah. Büyükharman Mevkii/ Maçka	24 Temmuz
14	Uluslararası Akçaabat Müzik ve Halkoyunları Festivali	Akçaabat	20-23 Temmuz
15	Geleneksel Hıdırnebi Yayla Şenliği	Hıdırnebi Yaylası	20 Temmuz
16	Kadırga Yaylası Şenlikleri	Tonya-Şalpazarı-Gümüşhane-Giresun Sınırı. Kadırga Yaylası.	Temmuz ayının 3. cuma günü
17	Karakırsak Şenlikleri	Şalpazarı-Doğancık Köyü	Temmuz ayının 3. salı günü
18	Alaca Yaylası Şenliği	Şalpazarı Alaca Yaylası	Temmuz ayının 3. pazar günü
19	Taşköprü Kültür ve Yayla Şenliği	Arsin-Yomra Taşköprü Yaylası	Temmuz ayının 3. pazar günü
20	Haçkalı Hoca Babayı Anma Merasimi	Düzköy Haçkalı Yaylası	Temmuz ayının 3. pazar günü
21	Sisdağı Şenlikleri	Beşikdüzü-Şalpazarı Sis Dağı	Temmuzun 4. cumartesi günü
22	Kaldırım Yaylası Şenliği	Çarşıbaşı Kaldırım Yaylası	26-27 Temmuz
23	Keşan Kültür ve Balıkçılık Festivali	Çarşıbaşı	12-13 Temmuz
24	Fındık ve Karayemiş Festivali	Arsin	29-30 Temmuz
25	Geleneksel Uğurlu 1. Yayla Şenliği	Uğurlu/Derecik/Akçaabat	Temmuz ayının son pazar günü
26	Limni Şenliği	Köknar Köyü/Çaykara	Temmuz ayının son pazar günü
27	Sürmene Kültür ve Turizm Şenliği	Sürmene	31.Tem
28	Uzungöl Kültür ve Turizm Şenliği	Çaykara Uzungöl	1-2-3 Ağustos
29	Maçka Kültür Turizm ve Sanat Festivali	Maçka	25-26-27-28 Ağustos
30	Kurtdağı Yayla Şenlikleri	Çaykara	Ağustos'un ilk hafta sonu
31	Yeşiltepe Yayla Şenliği	Maçka	Ağustos'un ilk pazar günü
32	Ağa Konağı Şenliği	Üzümlü Köyü-Şalpazarı	Ağustos ayının ilk pazar günü

Kuruluşundan Günümüze Uğurtaş Köyü

33	Akçaköy Harmancık Şenlikleri	Akçaabat-Akçaköy-Harmancık Mevkii	Ağustos ayının ilk pazar günü
34	5. Ekmek ve Kültür Festivali	Vakfıkebir	4-5-6 Ağustos
35	Kuşmer Yaylası Şenliği	Çaykara-Kuşmer Yaylası	Ağustos'un 2. cumartesi-pazar günü
36	Akçabat Kayabaşı Karaabdal Yayla Şenlikleri	Akçaabat-Kayabaşı	Ağustos'un 2. haftası pazar günü
37	Cumapazarı Bld. Dağ Şenlikleri	Cumapazarı-Of	Ağustos'un 2. Cumartesi ve pazar günü
38	Kamena Şenliği	Düzköy Yaylası	8 Ağustos
39	Zarha Dağı Şenlikleri	Sürmene-Trabzon	Ağustos'un 2. haftası
40	Ilaksa Yayla Şenliği	Mataracı Köyü-Maçka	Ağustos'un 2. hafta sonu
41	Sultanmurat Şenlikleri	Çaykara	20 Ağustos
42	Honefter Şenliği	Düzköy-Honofter Yaylası	20 Ağustos
43	Geleneksel Yalıntaş Kültür Sanat Etkinlikleri	Araklı Yalıntaş Yaylası Turizm Merkezi	26-27 Ağustos
44	Çoban Derneği Şenliği	Alazlı Yaylası-Düzköy	27 Ağustos
45	Tonya Tereyağı Festivali	Tonya	Ağustos'un son Cumartesi ve pazar günü
46	İzmiş Şenliği	Tonya-Beşikdüzü ve Şalpazarı'nın Birleştiği Nokta (Gölkiriş Köyü İzmiş Tepesi Mevkii)	Ağustos ayının son pazar günü
47	Fenko Yaylası Şenliği	Fenko Yay. Aykut Beldesi/ Düzköy	1-2 Eylül
48	Yomra Demirciler Köyü Kültür Sanat ve Ligarba Festivali	Demirciler Köyü-Yomra	Eylül ayının ilk pazar günü
49	Karadağ Serda Şenliği	Düzköy Karadağ Yaylası Serda Mevki	Eylülün 1. Haftası
50	Sivri Şenliği	Vakfıkebir-Tonya Sınırı Sivri Tepesi	4 Eylül
51	Uluslararası Kültür Sanat Festivali	Trabzon-Merkez	15-17 Eylül
52	Şahinli-Erenköy Bahar Yayla Şenlikleri	Çarşıbaşı	8 Eylül

BİLMECELER

- 1- Bizde bize biz derler, sizde bize ne derler.
Kaynak: Ziya Karakullukçu, Osman oğlu
- 2- O yanı yurtlar, bu yanı yurtlar
Yusuf'umu yedi kara kurtlar
Dibinden su içer tepesinden yumurtlar.
Kaynak: Ziya Karakullukçu, Osman oğlu
- 3- Hilidi hilidi, dış kapının kilidi,
yatsıdan sonra bize gelen kim idi.
- 4- Fır fır eker, ak ak döker.
- 5- Sekiz ayak iki baş, Üstü tahta altı taş.
- 6- Yarı ak yarı sarı, bunu bilmeyen koca karı.
- 7- Dal üstünde kilitli sandık.

Cevaplar:

- 1- Çuvaldız
- 2- Buğday
- 3- Uyku
- 4- Değirmen
- 5- Döven
- 6- Yumurta
- 7- Ceviz

DEYİŞLER

- 1- Dert bir tane değil ki sıraca diyesin - Adam çok dertli imiş.
- 2- Kuvvetin yoksa s... yim hersine.
- 3- Ağırılmaz başa çaput sarmak.
- 4- Gelinlik tutmak.
- 5- Gördüğünden göz, işittiğinden kulak kirası istemek.
- 6- Gözünün yağını yemek.
- 7- Nal mih kesmek.
- 8- Ölüm ölüm hırlamaya ne hacet.
- 9- Teneşire uzanmak.
- 10- Ananın alkışı başına olsun.
- 11- Cırım cırım etmek - Parça parça etmek.
- 12- Ya herket ya terk et - Nadasa bırakmasan verim alamazsın.
- 13- El atına binen tez iner.
- 14- Horona giren kıcını sallar.
- 15- Ortak atın beli kırık olur.

MANİLER VE ATASÖZLERİMİZ

Kadırga yok diyorlar,
Nedir bu donanma
Öyle bir zamana geldik ki
Babana da inanma -
MKG, LK

Çıktım taşın üstüne
Astım bacaklarımı
Türkü bilmeyen kızlar
Yesin t.....larımı -
MKG, LK

Haburadan aşağı
Ben inmezdim inmezdim
Kucağında can versem
Ben Kuran istemezdim -
MKG, LK

Oku ah yârim oku
Hocamı olacaksın
Bu yılki talebeyi
Sen mi okutacaksın -
MKG, LK

Ekin ekdim hozana
Kamış gibi uzana
Ana gözün kör olsun
Verdin beni hızana -
Anonim

Derede urganım var
Kadife yorganım var
Deseler yarım geldi
Bir öküz kubanım var -
Anonim

Atmacayı vurdular
Bir avuç kanı için
Gel edelim sevdalık
Babanın canı için -
MKG, LK

Yaylanın çimeninde
Kuzu kestim yediler
Çağırdım Eminem'i
Nişanlıdır dediler -
MKG, LK

Evim kireç tutmuyor
Kumunu karmayınca
Gönlüm rahat etmiyor
Sarılıp yatmayınca -
MKG, LK

Attım san bir türkü
Vurdum seni göt üstü -
MKG, LK

Oğlan var git işine
Düşme benim peşime
Pırlantalı taç olsan
Takmam seni başıma -
Anonim

Dağ başında kuzuyum
Ak gerdana yazıyım
Verin bana yârımı
Dilenmeye razıyım -
Anonim

Oy yaylalar yaylalar
Çimen bağladınız mı?
Ben askere giderken
Kızlar ağladınız mı? -
MKG, LK

Ah Ayaser Ayaser
Güz gelir dağlar eser
Kız seni alacağım
Senin aklın ne keser -
MKG, LK

Atma türkü atarım
Seni candan yakarım
Eski çarıklarımı
Boğazına asarım -
MKG, LK

Horon oynamayla
Horon yeri düz olmaz
Giyinip kuşanmayla
Kocakarı kız olmaz -
MKG, LK

Kuşburnu kuruttun mu
Yar beni unuttun mu
Ben bu evden gideli
Gözyaşı kuruttun mu -
Anonim

Boztepeden yukarı
Dağa çıkarum dağa
Haliya param yetmez
Kilim alurum saa

Yârim yatma uykuya
Rüya görürsün rüya
Şeker olsam karışsam
Yârim içtiğin suya -
Anonim

Atma beni vurursun
Kız kolların kırılınsın
Evvel bensiz durmazdın
Şimdi nasıl durursun -
Anonim

Ey dereler dereler
Neler bilirim neler
Senin değildir benim
Koynundaki memeler -
Anonim

Habu türkülerini,
Sanki kimse duymamış.
Bazı kafiyelerun,
Birbirine uymamış.

O yaylalar yaylalar
Çimen bağladınız mı?
Ben askere gidende
Kızlar ağladınız mı?

Yaylanın yolundayım
Gürgenin dalındayım
Anam beni sorarsa
Kızların yanındayım

Yayla yaylaya bakar
Yayla suyi yan akar
Güzel kızlar dururken
Çirkinlere kim bakar

Anan vermesa seni
Bobana soracağım
Eğer o da vermesa
Seni kaçuracağım

Yaylanın yolu taştır
Yârimin gözü yaştır
Beni yakıp kavuran
Bir ala göz, bir kaştır.

Koyun zili cingır cingır öter
Kırıldık çıktık kırıldık çıktık
der
Keçinin keleş durgur dungur
öter
Hanlar nerde hanlar nerde
der
Tekenin keleş güm güm öter
Borç bin oldu borç bin oldu
der. - Çetin S
İstanbul'dan yol aldum
Goruniyi Trabzon
Sevda günlerime
Geldi çatı Remezan
Yaylanun dibi daşdur
Su akayı dereden
Al bohçanı hazırla
El eyle pencereden
Lahanalar açayı
Sarı sarı çiçekler
Baa dedüklerini
Saa da diyecekler

KALANDAR
Kalandar gecesi devlet
bacası,
Tasımı dolduran cennet
hocası.
Doldurmayan cehennem
hocası,
Üstte erkeği altta dişi.
Gece geldim kapınıza
Selam verdim yapınıza
Selamımı almazsanız
Daha gelmem yapınıza
Galandariya Farfariya
Get kilere Gel gapiya
Ver deviye
Pestilden, tutdan
Almadan, armuttan
Şekerden, çaydan
Külekteki yağdan
Bulgurdan, yarmadan
Gavurmadan, gıymadan
Dahasını saymadan
Ver babam (ağam,
Bacım, Nenem) Ver!
(Gümüşhane) KALANDAR

Bizim atma türkiler
Eskilerden bir duyum.
Ama şunu bilirim,
Hepsinde vardır uyum.
Tarladaki zurzula
Gumuladur gumula
Anan gormesun bizi
Sakkanalum gafula
Tarlanun kenarında
Vardur hurma dalları
Gelupta bakmayısın
Nedur bunun halları

ALKIŞ VE KARGIŞ'LAR

Türklere özel mânilerde, alkış ve duaların yanı sıra kargışların da en güzel ve çarpıcı örnekleri görülür. Halk ağzında binlerce örneğini bulabileceğimiz mânilerden ancak birkaçını aşağıda bulabilirsiniz:

Ayva dalı gül dalı Yere yatmış bir dalı Ya Allah ya Muhammet Kavuşsun iki sevdalı.	Şu gelen üçe benzer Yüklenmiş göçe benzer Şu Mucur'un Kızları Kınalı koça benzer.	Ak üzüm parmak gibi Sevdiğim kaymak gibi Beni yardan ayıran Devrilsin kavak gibi.
Gemiden aldım tuzu Doğdu seher yıldızı İtin köpeğin kızı Yaktı yandırdı bizi.	Karşıda kara çalı Kararıp durma çalı Ben sana varır mıyım Sümüklü sıracalı!	Avluda hasırım var Üstünde mısıрім var Ehey gâvurun kızı Neremde kusurum var?

Gelin kaynana mânilerinde de kargışların en çarpıcı örneklerini görürüz:

Ocak başında durdum Dizimi yere vurdum Vay benim başım kopsun Oğluma seni buldum.	Yumurtanın sarısı Yere düştü yarısı Görümcem verem olmuş Kaynanama darısı.
--	---

Ninnide anne yavrusuna en güzel dileklerini melodi eşliğinde, kafiyele sözlerle sunar:

Dandini dandini dan atmış
Mevlâm neler yaratmış
Çenesi çukur yavrumun
Kaşları keman yaratmış
Gözleri kudret halkası
Burnu Kâbe hurması
Ağzı şeker hokkası
Yanakları misket elması
Lokum getir yavruma babası
Ninni yavrum ninni
Uyusun büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni.

Bir serhat türküsünde Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa alkışlanır:

Kılıncımı vurdum taşa
Taş yarıldı baştan başa
Şanı büyük Osman Paşa
Askerinle binler yaşa.

Gelin övme de denilen Anadolu kına ve düğün türkülerinde alkışlar geline yöneltirken, evinden ayrılıp gurbete giden gelinin ağzından kargışlar aktarılır:

Gız anam gınan gutl'olsun,	Ana gızın çok muyudu?
Sağdığın inek sütl'olsun,	Bir gız sana yük müyüdü?,
Orda dirliğin datl'olsun	Gırılası emmilerim,
Vardığın yerler kutl'olsun."	Bir oğlunuz yok muyudu?

Duygunun yoğunluğuna paralel olarak kargışların da en şiddetlileri türkülere yansır. Bir Harput türküsünde acılarla dolu insan kaderine beddua eder:

Dağlar dağladı beni,
Gören ağladı beni.
Devri dönesi felek,
Çapraz bağladı beni!

Bir Ege türküsünde ise kargış sevgilinin zalim annesinedir:

Ardıçtandır kuyuların kovası,
Suya koy vermiyor gâvur anası.
Ne ettim de aldandım; Allah'ından
bulası!

Bir Malatya türküsünde de sevgiliye beslenen tutku ve özlem kargış yoluyla anlatılır:

Anan öle. Cemil,
Baban öle. Cemil,
Yetim kalasın. Cemil,
Benim olasın. Cemil.

Hapishane türkülerinde kargışlara güzel örnekler vardır. Bir Urfa türküsünde,

Mahpushane seni yapan kör olsun,

Kör olsun da iki eli kırılsın!

denirken; başka bir Kırşehir/Çiçekdağı türküsünde ise acılı insan:

Erisin dağların karı erisin,

Sular ensin düz ovayı bürüsün.

İlâhi sebebim, ömrün çürüsün!

Divâne gönlümü eylesin

zindan.

diyerek kargışını, kendisinin hapse düşmesine sebep olanlara yöneltir. Ancak, kargışların en içten ve çarpıcı olanları, acının yoğun olduğu bir anda irticalen söylenen ağıtlarda görülür. Bunların her biri şüphesiz acılı bir olay üzerine belli bir şahıs tarafından yakılmıştır. Ancak sözlü kültür ürünleri zaman içinde ağızdan ağıza nakledilirken anonimleşir:

Ecel büktü belimizi.

Yasa boğdu hepimizi

Kalemin kırılsın felek

Kitli koydun kapımızı.”

Ağlasana kele bacı

Böyle m’olur keskin acı,

Gözlerin kör olsun doktor

Devre mi verdin ilacı?

MEVSİMLERLE İLGİLİ ATASÖZLERİMİZ

Ağustosun yarısı yaz yarısı kıştır

Allah dağına göre kar verir

Dumanlı dağlar yağmursuz kalmaz

Getir bana Hıdırellez’i göstereyim sana yazı

Gökten ne yağdı da yer kabul etmedi

İt kışı geçirir ama gel derisinden sor

Kar yılı var yılı

Kış havasına bakıp yola çıkma, yaz havasına bakıp yolundan kalma

Korkma Zemheri’nin (Ocak) kışından, kork April’un beşinden (Nisan 18), koca öküzü ayırır eşinden.

Kurt uluyunca ya ayaz olur ya kar yağar.

Lodos eser yaz olur, poyraz eser kış olur
Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır
Onmadık yılın yağmuru harman vakti yağar
Rüzgâr eserken harmanı savur
Yağmurdan sonra ekilen darıdan, erinden sonra kalkan karıdan hayır gelmez
Yazın gölge hoş, kışın çuval boş

YÖRESEL TÜRKÜLER (Kemençe)

Türküleri www.ugurtasi.com/tr/yoresel-turkuler adresinden dinleyebilirsiniz.

SOYAĞAÇLARI

Uğurtaş köyünde Türkler muhtelif mahallelerde yaşamışlardır. Bununla beraber Rumların hâkim olarak yaşadıkları mahallelerdeki Türkler, mübadeleden önce veya sonra o mahalleleri terk etmişlerdir. Bazı kaynaklarda adı geçen ve 1700'li yıllarda yaşayan Keleşoğulları, Tosunoğulları, Ruzvanlar gibi aileler hakkında detaylı bilgi bulunamadığı için yazılamamıştır. Cumhuriyet sonrası Rumlardan boşalan Alpulu'ya gelen Türk sülaleler ve Uğurtaş'ında yaşayan diğer Türk sülalelerden elde edebildiklerimin isimlerini aşağıda, listelerini ise "Ekler" bölümünde bulacaksınız.

Uğurtaş köyünde yaşayan Türk sülaleler:

S - 1	MOLLA BAKILAR	100
S - 2	EMİROĞULLARI	112
S - 3	MOLLA ABDULLAHLAR	128
S - 4	KASIMOĞULLARI	80
S - 5	HİMMETOĞULLARI	24
S - 6	MOLLA AHMETOĞULLARI	215
S - 7	KARAKULLUKÇULAR, MAHMUT	720
S - 7.1	İSMAİL	574
S - 7.1.1	TAHİR	90
S - 7.1.2	HÜSEYİN	350
S - 7.1.2.1	SÜLEYMAN	131
S - 7.1.2.2	İSMAİL	115
S - 7.1.2.3	VELİ	6
S - 7.1.2.4	HABİP	98
S - 7.1.3	OSMAN	67
S - 7.1.4	İBRAHİM	67
S - 7.2	İBRAHİM	146
S - 7.2.1	TUFAN	137
S - 7.2.2	KAHRAMAN	9
S - 8	UÇARLAR	38
S - 9	ASLANLAR	31
S - 10	ÇOBANLAR	8
S - 11	TAŞKANLAR	14
S - 12	AYDEMİRLER	9
S - 13	MUTAFLAR	149
S - 13.1	MUSTAFA	82
S - 13.2	MOLLA ALİ	67
S - 14	BIÇAKÇILAR	57
S - 15	ELMAHTILAR	103
S - 15.1	KARA OSMAN	76
S - 15.2	İSMAİL	27
TOPLAM		1788

BU ÇALIŞMADA UĞURTAŞI KÖYÜNDE VEFAT EDENLER DAHİL 1788 KİŞİNİN İSMİ GEÇMEKTEDİR

Ekler

- Ek-1 UĞURTAŞI KÖYÜ ULAŞIM YOLLARI - TRABZON'DAN
- Ek-2 UĞURTAŞI KÖYÜ ULAŞIM YOLLARI - GÜMÜŞHANE'DEN
- Ek-3 1643 YILINDA GÜMÜŞHANE KAZASI'NDA EHL-İ ÖRF
- Ek-4 1643 YILINDA GÜMÜŞHANE KAZASI'NDA TOMRUKÇULAR
- Ek-5 OSMANLI FERMANI - DERBETLİK VERİLMESİ
- Ek-6 UĞURTAŞI SINIR BELGELERİ
- Ek-7 HÜSNÜ KARAKULLUKÇU 5 ŞUBAT 1895 MUHTARLIK ATAMASI
- Ek-8 HÜSNÜ KARAKULLUKÇU 20 ŞUBAT 1925 HİZMET CETVELİ
- Ek-9 HÜSNÜ KARAKULLUKÇU 16 TEMMUZ 1924 MUHTARLIK ATAMASI
- Ek-10 TUFAN AĞA VAKIF ÇALIŞMALARI
- Ek-11 TAHİR KARAKULLUKÇU PARA VAKFI
- Ek-12 TAHİR KARAKULLUKÇU PARA VAKFI BAĞIŞ LİSTESİ
- Ek-13 OSMANLI'DA MUHTARLIK SİSTEMİ
- Ek-14 1847 ÖNCESİ MUHTARLAR LİSTESİ
- Ek-15 1847 - 1924 ARASI MUHTARLAR LİSTESİ
- Ek-16 1924 SONRASI MUHTARLAR LİSTESİ
- Ek-17 KURUM VADİSİ AKARSU HAVZALARI VE YERLEŞİMLER
- Ek-18 BAZI KÖYLERİN TORUL'DAN AYRILMASI
- Ek-19 GÜMÜŞHANELİ MADENCİ İSTAVRİ KABİLESİ HAKKINDA
- Ek-20 ÇORUM'A GİDEN İSTAVRİLİLER
- Ek-21 OSMANLIDA TANASSUR OLAYLARI
- Ek-22 HARİTA, ÇEŞMELER, KİLİSE, CAMİİ
- Ek-23 KÖY YERLEŞİM PLANI
- Ek-24 1905 SENESİ UĞURTAŞI KÖYÜ TÜRKLER HANE SAYISI VE İSİMLERİ
- Ek-25 1925 SENESİ UĞURTAŞI KÖYÜ TÜRKLER YERLEŞİM PLANI
- Ek-26 CUMHURİYET ÖNCESİ YERLEŞİM YERLERİ
- Ek-27 İLHAN ÖZTÜRK'E AİT NOTLAR
- Ek-28 UĞURTAŞI KÖYÜ VE ÇEVRESİNDE KULLANILAN BAZI YEREL KELİMELER
- Ek-29 OSMANLICA - TÜRKÇE SÖZLÜK
- Ek-30 MÜREKKEP YALAMIŞLAR VE TÜCCARLAR
- Ek-31 KÖYÜMÜZÜN ÇEVRESİNDEKİ YERLEŞİMLERLE KURULAN İLİŞKİLER VE AİLE BAĞLARI
- Ek-32 ALEMDÂRZÂDE RUŞEN EFENDİ'NİN MADALYA BELGESİ
- Ek-33 GAGAVUZ YERİ MADALYASI
- Ek-34 ESKİ AY AD KARŞILIKLARI
- Ek-35 YÖRESEL YEMEKLERİMİZ
- Ek-36 İSTAVRİ MUTASARRIFI KÂTİP İSMAİL BELGESİ

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Dedem Hoca Hüsnü Karakullukçu'dan babam Temel Karakullukçu'ya intikal eden bazı Rumca ve Osmanlıca yazılmış belgeler, mektuplar.
2. Orhan Karakullukçu'nun köyümüzü anlattığı 1998 basımı kitapçık.
3. Adnan Güngör Üçüncüoğlu tarafından yazılan Torul - Kürtün Tarihi adlı kitap ve Son İstavrunlar kitap notları.
4. Aile ve köy büyüklerimle yapmış olduğum sohbetlerden tuttuğum notlar. (Cemal, İhsan ve Ziya Karakullukçu, Sabahattin Sönmez, İsmet Moğol, Orhan, Yılmaz Karakullukçu).
5. Yunanistan ve Türkiye basınında çıkmış olan kitap ve makaleler.
6. İlhan Öztürk (Ruşen Zeki Öztürk'e ait notlar).
7. The Pontus and the right claims of its Greek Population. Topographical, Ethnographical and Historical Study, With two maps and various statistics by D.Economides.
8. İstavri Arşivi, (Stavriotis'li) D.K. Papadopoulos.
9. Osmanlı döneminde Gümüşhane ve çevresinde kurulan para vakıfları
10. Doç. Dr. İsmail Kıvrım.
11. Gümüşhane Tarihi, Yrd. Doç. Dr. Kemal Saylan & Prof. Dr. Bayram Nazır.
12. Osmanlı'da Kripto Hristiyanlar, Doç. Dr. Ahmet Türkan
13. Kutsal Sentez, İoannis N. Grigoriais, Koç Üniversitesi Yayınları.
14. Gizli Din Taşıyanlar, Yorgo Andreadis.
15. Sakalar/İskitler, Bahtiyar Aydın.
16. Kurum Vadisi Akarsu Havzaları ve Yerleşimler, R. Kandemir.
17. Osmanlı Arşiv Belgelerinde Gümüşhane, Tarihte Yaşananlar ve Ayrıntıları, Murat Dursun Tosun.
18. Anadolu'nun Millî Devleti, Pontos, Mahmut Goloğlu.
19. Anabasis/Onbinlerin Dönüşü, Ksenophon, M.Ö. 400
20. Heredot Tarihi, MÖ 430.
21. The Geography of Strabo, MÖ 35.
22. XV. – XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat, Dr. Hanefi Bostan, Türk Tarih Kurumu.

Dizin

A

Abazya 67
Abrul 59
Ağa Konağı Şenliği 71
Akçabat Kayabaşı Karaabdal Yayla Şenlikleri 72
Akça Kale 68
Akçaköy Harmancık Şenlikleri 72
Akdağmadeni 29, 30
Aktaş 30
Alacapazar Yayla Şenlikleri 70
Alaca Yaylası Şenliği 71
Alitaşı Tuzlam Şenlikleri 70
alkış 76
Alpullu 33, 34, 80
Anabasis 82
Anapa 34
Ankara 34, 57, 60, 61
Aprul 59
Artabel Gölleri 69
Artabel Gölleri Tabiat Parkı 69
Aseri 41, 42, 43
Astradios 55
Asur 67
Aşağıköy 25, 29, 33, 34, 41, 43, 45, 46, 48, 51, 59, 61, 62
Aşağıköy Camisi 45
Aşuna 44
Ayaser 60, 74
Ayazma Şenlikleri 70
Aygırgöl 69

B

Barmada 52
Başçatak 30
başbozuk 40
becayış 47
Beşkilise 49
Birinci Dünya Savaşı 35, 68
Bizans 67
Boztepe Mahallesi 38
Büyükçit 68

C

Cadağa 62
Cadağalar 46
Camiboğazı 48, 65
Camiboğazı Yaylası 65
Canca 68
Cemal Karakullukcu 33, 39
Cumapazarı Bld. Dağ Şenlikleri 72

Ç

Çağil 30
Çakıl Göl 48
Çepni 33
Çerkez 29
Çit Deresi 68
çivit 44
Çoban Derneği Şenliği 72
Çorum 30

D

Daldaban Mahallesi 68
Dipsizgöl 69
doğal afetler 52
Doğu Karadeniz 36, 64
Dörtkonak Köylü Yayla Şenlikleri 70
Dörtkonak Yaylası 69

E

Economides 29, 82
Elazığ 30
Eleftherios Venizelos 35
Erikbeli Yaylası 65
Ermeni 26
Erzincan 53
Erzurum 34, 38, 39, 47, 65, 66, 67, 69
Eski Gümüşhane 48, 66
Evliya 51, 128
Evliya Çelebi 68

F

Fatih Sultan Mehmed 65
Ferman 31
Ferruh Zad Oğlu Halebi 68
Fındık ve Karayemiş Festivali 71
Filbo 43
Fostiropoulos 67

G

gebiç 43
Geleneksel Uğurlu 1. Yayla Şenliği 71
Giresun 33, 65
Gregosli 29
Gromitsi 30
Gümüşhane 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 47, 48, 51, 52,
57, 58, 60, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 75, 82
Gümüştüğ Kalesi 68
Gürcü 29
Güvenç Abdal 64
Güvende Yaylası 64
Güvendi Yayla Şenlikleri 70
Güzeller Köprüsü 69

H

Hacıemin 51
Hamsiköy ve Civar Köy. Sütlaç Festivali 70
Harmantepe Şehitleri Anma Günü 70
Harşit Çayı 68
Harşit Vadisi 66
Haşaratka 46
Heredot 82
Hıdırellez Bahar Bayramı 70
Hırsafa Karadağ Şenlikleri 71
Hitit 67
Honefter Şenliği 72
Hristiyan 25, 26, 29, 30, 31, 51, 68
Hristiyan Azizleri 68
Hristos 52
Hububat 47
Hüsnu Karakullukçu 37, 38, 82

I

Ilaksa Yayla Şenliği 72
Islahat Fermanı 30, 31

İ

İmara Antik Kenti 48
İmera 28, 35, 40, 48, 66, 67

İmera Manastırı 66, 67
İran Mezarlığı 38
İskitler/Sakalar 66
İsmet Moğol 82
İstavri 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 38, 41, 51, 52, 82
İzmiş Şenliği 72

K

Kabis 43
Kadırga Yayla Şenlikleri 64, 70
Kalandar 42, 58
Kaldırım Yaylası Şenliği 71
Kale Deresi 68
Kamberli Köprüsü 69
Kamena Şenliği 72
Kamil Efendi 28, 34
Kar 40, 52, 54
Karaca 48, 65, 66, 70
Karaca Mağarası 48, 66, 70
Karadağ Serda Şenliği 72
Karadağ Yaylası Şenlikleri 71
Karadeniz 26, 35, 56, 65
Karagöl 69
Karapuar 44
Karauçi 29, 41, 54, 60
Karauçi Camisi 45
Kartulli 29
Kasımağzı 33
Kazıkbeli Yaylası 65
Kazıkbeli Yayla Şenlikleri 65, 70
Keçi Kalesi 68
Keleşoğlu Mehmed Ağa 40
Kerç 34, 41
Keşan Kültür ve Balıkçılık Festivali 71
Keşişoğlu 41, 52
Kfiros 26, 29
Klosti 26, 29
Kolât 39, 46, 49
Kolât Boğazı 39, 46
Kov Kalesi 68
Koyulhisar 30
Kömürcü 29
Körmüti 30
Krasnodar 34
Kripto 30, 82
Krom Vadisi 65
Ksenophon 82
Kuban 34
kufa 55

Kulat 52
Kuri 29, 40, 54, 60
Kurtdağı Yayla Şenlikleri 71
Kurtoğlu Ali 27, 34
Kuşburnu Pestil Turizm Festivali 70
Kuşmer Yaylası Şenliği 72
Kürt 26
Kürtlü 27, 29, 34
Kürtün 49, 64, 65, 67, 69, 70, 82

L

Langonlar 29, 44
Limni gölü 48
Lord Curzon 35
Lozan 34, 35

M

Maçka 28, 47, 49, 51
Maçka Kültür Turizm ve Sanat Festivali 71
Maden 30, 40
Mahmut 28, 33, 37, 44, 54, 61, 62, 82
Makedonya 67
Manuga 29
Medler 66
Mehelle 25, 42, 52, 61
Menzilhane 39
Menzilhane Hanı 39
Mescitli 49, 54
Meşrutiyet 31
Metropolit 31
Mianas 52
Monomathlı 25, 29, 34, 39, 41, 42, 43, 46, 52
muhtar-ı evvel 27
muhtar-ı Sâni 28
mutanassır 26
Mübadele 26, 31, 34, 35, 40
Mübadil 36
Müslüman 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 42, 51

N

Nanak 51, 128
Nüfus 24
nüfus sayımı 24
Nüfusu Umumiye Müdüriyeti 24

O

Oğuzlar 46
Ohio 35
Olucak 35, 66, 67

Onbinlerin Dönüşü 82
Orhan Karakullukçu 36, 38, 42, 47, 82
Ortodoks 30, 35
Osmanlı 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 38, 39,
43, 44, 46, 47, 49, 52, 53, 63, 68, 82
Osmanlı Devleti 24, 31, 68
Osmanlı İmparatorluğu 27

Ö

Öküzyatağı 46, 49, 61
Örmeza 44

P

Panagioti Aseri 41, 42, 43
Parakeva 43
Persler 66
Pontus 29, 82

R

Roma 67
Rusya 33, 40, 63, 67, 68
Rüzvan Ağa 34

S

Sabahattin Sönmez 82
Sadak 67
Sadullah Efendi Camii 68
Salihbeyzade 36
Sanat Güneş Evi 48
Santa 28, 48, 49, 66
Santa Antik Kenti 48
Santa Harabeleri 66
Sarıçiçek 69
Saronay Yaylası 69
Satala 67, 68
Satala Kalesi 68
Seydibaba 69
Sıçan Boğarı 46
siron 57
Sisdağı Şenlikleri 71
Sivri Şenliği 72
Soğuksu Şenlikleri 70
Sultan Murat Şehitleri Anma Günü 70
Sultanmurat Şenlikleri 72
Süleymaniye 66
Süleymaniye Köprüsü 69
Süleymaniye Mahallesi 48
Süleymaniye Vadisi 66
Sümela Manastırı 48

Sürmene Kültür ve Turizm Şenliği 71

Ş

Şakirgöl 69

Şalpazarı 33

Şalpazarı Ağasar Kültür Şenliği 70

Şive 33

T

tanassur 31

Tanzimat 27, 28, 30, 31

TanzimatTanzimat Fermanı 27, 28, 30, 31

Taşköprü 49, 65

Taşköprü Kültür ve Yayla Şenliği 49

testi 55

tımar 27, 28, 39

Tımar 27, 28, 39

Timitu Stavra Kilisesi 45

Tipi 59

Tirebolu 33

Tohumoğlu Köprüsü 69

Tonya Tereyağı Festivali 72

Topal Osman 33

Torul 28, 30, 33, 38, 47, 49, 65, 66, 67, 69, 70, 82

Torul Kalesi 68

Torul Köprüsü 69

Trabzon 31, 33, 34, 38, 39, 40, 47, 49, 52, 60, 65, 66, 67, 68, 75, 82

Trabzon Komnenosları 68

Trabzon Seferi 65

Tufan Ağa Vakfı 38

U

Uğurtaş 25, 27, 29, 33, 35, 38, 39, 46, 47, 48, 80

Uluslararası Akçaabat Müzik ve Halkoyunları Festivali 71

Uluslararası Kültür Sanat Festivali 72

Uzlar 46

Uzlu 46

Uzlunun Yaylası 46

Uzungöl Kültür ve Turizm Şenliği 71

Uzunibrahimoğulları 34

Ü

Üçoklar 33

V

Vank 68

Y

Yağlıdereli Aziz Usta 45

yağlı kete 55

Yağmurdere 49, 66, 69

Yakup 100

Yanbolu Deresi 65

Yeranlı 29, 34, 54

Yeşiltepe Yayla Şenliği 71

Yıldız Dağı 46

Yılmaz Karakullukçu 82

Yomra Demirciler Köyü Kültür Sanat ve Ligarba Festivali 72

Yozgat 29, 31

Yozgat Sancağı 30

Yunanistan 26, 34, 35, 36, 67, 82

Z

Zaporizhzya 34

Zarha Dağı Şenlikleri 72

Zega 62

zerdali 54

Zigana Dağı Tesisleri 48

Zigana Tüneli 64, 67

Zigana Yayla Şenlikleri 70

zuluf 57

